

horitzons

nous

- ★ *La burgesia nacional catalana i la unitat antifranquista.*
- ★ *La lluita de classes i la repressió a Barcelona del 1917 al 1923*
- ★ *La poesia recuperada*
- ★ *Recordant Rovira i Virgili*
- ★ *Els altres catalans*

4

QUART TRIMESTRE / 1964

PUBLICACION TRIMESTRAL

Declarada lícita su publicación en lo relativo a la cultura y la educación, según dictamen de la Secretaría de Educación Pública, comunicado en Oficio n. 581, de fecha 22 de agosto de 1962.

Al lector

Dificultats explicables per una revista que es projecta a Barcelona i en la clandestinitat; que es redactada en països de tres continents i editada a milers de quilòmetres de casa nostra, han posat entrebancs a la nostra sortida regular, principalment en el darrer període.

Aquest número es testimoni de que no ens donem per vençuts i que persistim en el nostre propòsit original d'oferir una tribuna lliure als intel·lectuals marxistes i a tots els catalans que volen un demà democràtic i socialista pel nostre país.

Malgrat la política de *liberalització*, l'expressió del pensament marxista segueix topant amb la muralla de la censura i la dràstica repressió franquista. A aquesta dificultat general, comuna a tota Espanya s'hi afegeix una altra no menys gran : la discriminació oficial contra la llengüa catalana.

Es necessari, doncs, comptar amb una publicació catalana a la qual no puguin posar l'urpada les lleis i persecucions de la dictadura i en la qual s'exposin obertament les solucions i punts de vista dels intel·lectuals marxistes i altres catalans progressistes, sobre els problemes del nostre temps.

NOUS HORIZONS es proposa perseverar en aquestes missió i ofereix les seves pàgines a tots aquells que vulguin prendre'hi part.

VINT-I-CINC ANYS

Vint-i-cinc anys no pas de victòria— com el règim hagués dit si hi hagués arribat en altres condicions sinó, més modestament, de pau.

¿Per què el nou slogan? ¿Per a recordar a l'oligarquia el gaudi efectiu d'un llarg període de pau i tranquil·litat en l'acumulació dels seus immensos beneficis? ¿Per capitalitzar els sentiments i aspiracions del poble espanyol que aspira, efectivament, a la pau encara que molt diferent d'aquesta?

Sigui per una raó o l'altra— o les dues ensems— el nou slogan tendeix a presentar el règim franquista sota un aspecte que no és el seu ni en els fets ni en la intenció dels seus homes representatius. Franco és, evidentment, l'home del hable usted cristiano i de la guerra civil, i no dels cartells de 25 anys de pau en català. La seva facultat d'adaptació és, cal reconèixer-ho, digna dels actors de més fama. Però, o molt ens equivoquem o la corda s'està acabant.

Si el règim és presentat com el que no és, serà perquè és impresentable en la seva estricta realitat. Més clar i més català: l'oligarquia sap que, als 25 anys d'existència, la seva forma feixista de poder — el règim de Franco — no és ja el seu instrument més idoni. Ha estirat la corda tan com ha pogut, ll ha fet dir blanc allí on havia dit negre. Però la corda franquista té un limit i, justament, hi estem arribant.

Lentament però inexorablement la forma feixista del poder oligàrquic s'ha anat corcant sota el pes de les seves contradiccions internes i, sobretot, per la pressió externa d'una classe obrera, d'un poble que, de mica en mica, ha anat retrobant de fet — puix que no de dret, encara— el seu vot i la seva veu.

De 1962 ençà aquesta pressió ha esdevingut més i més insistent. Amb formes espectaculars, en alguns casos, com les vagues d'Asturies, la manifestació a la Casa Sindical de Madrid, les manifestacions del primer de maig d'enguany a Bilbao i Sant Sebastià. Amb formes més soterrades, però igualment persistents, en d'altres, com la infinitat de vagues petites i grosses arreu del país, de protestes, d'accions de treball lent, d'atur parcial, de manifestacions.

El mateix podem dir de la movilització d'estudiants i intel·lectuals. Una Universitat darrera l'altra proclama la separació de fet dels estudiants de l'aparell del SEU oficial. Amb les seves cartes de l'any passat al ministre Fraga i amb la seva acció constant en defensa de la llibertat d'expressió, contra la censura, per l'amnistia, el bo i millor de la nostra intel·lectualitat marca la seva oposició al franquisme.

Els 25 anys de règim troben a Catalunya una intensificació, sense precedents, del moviment nacional català. Les ja famoses declaracions de l'Abat de Montserrat a *Le Monde* (que hem considerat oportú de reproduir en la nostra secció de documents) en són, a la vegada, síntesi programàtica i motor impulsor. Entorn seu, la polèmica ha servit per a definir posicions i aclarir clarobscur: el clergat català ha manifestat la seva adhesió; els residus falangistes han assaltat el Casal de Montserrat; alguns sectors de la gran burgesia catalana s'han posat obertament al front del moviment nacional i han topat de seguida amb els límits del franquisme (v. g. clausura de l'Omnium Cultural)...

En definitiva, el moviment nacional català ha fet seriosos passos endavant i ha atès un nivell de masses incomparablement superior al dels 24 anys anteriors. Augmenten les edicions de llibres, s'aferma l'èxit de la nova cançó, *Serra d'Or* pren categoria de gran revista i ja s'anuncia l'aparició d'un parell de revistes més; els aplecs i concentracions esdevenen actes d'afirmació patriòtica.

I en tot això, el règim es belluga amb una barreja de violència i de concessió, d'ofensiva i de defensiva. Clausura institucions però accepta per boca de Fraga Iribarne el fet real de la nostra cultura.

Incoherència purament tàctica? Fins a un cert punt, potser sí. És evident que hi ha en curs una maniobra transformística per part de l'oligarquia mateixa, un intent de canviar les coses per a deixar-les si fa o no fa com estan.

Però el fet mateix de la maniobra indica que el règim franquista, en tant que forma feixista de poder de l'oligarquia, està en crisi, ha deixat de ser l'instrument idoni per al domini d'aquesta en l'etapa actual.

La liberalització n'és l'expressió concreta. I és, al mateix temps, expressió del caràcter contradictori del procés. Amb la liberalització, l'oligarquia prepara la transformació, que ella desitja. Però no la prepara en abstracte, en un laboratori clos, sinó sota la pressió de les masses populars que reclamen unes millores i uns drets negats pel sistema actual.

Per això la liberalització no ha de ser vista només en allò que té de maniobra transformística sinó que ho ha de ser també en el que té de possibilitat per a l'eixamplament efectiu de l'àrea democràtica, per a fer sentir la veu del poble, per a obrir forat en les posicions de l'oligarquia i frustrar, en la mesura del possible, l'èxit de la seva maniobra. Per a enfortir, en una paraula les forces democràtiques, i afeblir les de la reacció.

Els problemes per als quals lluita avui el poble no poden ser resolts en el marc estricte de la liberalització. A Catalunya, per exemple, és clar que només la democràcia amb el suport d'un ampli moviment popular pot imposar el reconeixement de les llibertats nacionals i l'exercici efectiu del dret d'autodeterminació, premissa d'un desenrotllament lliure i progressiu de la cultura i de la ciència catalanes.

L'oligarquia intenta una transformació que no perjudiqui les seves posicions econòmiques i polítiques. En les nostres mans, en les mans de tots els demòcrates, hi ha la possibilitat que la maniobra es converteixi en un pas endarrera per a ella i en un pas endavant per a la democràcia. A condició, naturalment, que empenyem tots junts.

Lluís Rebert

LA BURGESIA NACIONAL
CATALANA
I LA UNITAT
ANTIFRANQUISTA

Aquest estudi ha estat escrit en una presó d'Espanya. Sense tenir a l'abast bibliografia i havent d'escriure en paper de fumar, d'amagat dels carcellers i fent front al perill d'ésser tancat en cella de càstig, Lluís Rebert ha escrit i ens ha fet arribar l'article que a continuació llegireu i que és, no solament una exposició justa de la posició dels marxistes catalans enfront al problema que analitza sino també un testimoni viu de la lluita de la que NOUS HORIZONS n'és portaveu. Amb profunda emoció enviem a Lluís REBERT la salutació de tots els que fem NOUS HORIZONS.

LA REDACCIÓ.

La situació actual de Catalunya i d'Espanya en el seu conjunt exigeix de manera apressant la realització de canvis profunds en les estructures econòmico-socials i polítiques del país. Avui són ben pocs els qui ignoren aquesta necessitat històrica urgent. Per això, arreu, àdhuc en les esferes governamentals, es parla de canvis, de transformacions.. Això no vol pas dir que qualsevol canvi donaria solució als problemes acutants de la nostra pàtria. Per a obtenir solució cal de manera imprescindible l'autèntica democratització del país, a base de la qual es podrà propiciar el desenrotllament econòmic, social, cultural i polític necessari a Catalunya i a tot Espanya.

Contra aquesta aspiració del nostre poble s'alça un obstacle fonamental — per més que cada dia més afeblit — : la dictadura del general Franco. La tasca d'enderrocar-lo ha de realitzar-se mitjançant l'acció unida de tot el poble, des de la classe obrera i els pagesos fins la burgesia antifranquista, la unitat de totes les forces de l'oposició sense exclusions.

Aquesta entesa és objectivament viable. Es fonamenta en el fet que el règim franquista lesiona greument els interessos de totes les classes i capes populars del nostre país, àdhuc la burgesia nacional de Catalunya, i presenta la perspectiva d'una àmplia coincidència objectiva en la solució de les tasques principals de l'etapa democràtica, molt particularment les d'ordre antifeudal i antimonopolista.

La classe obrera, tots els treballadors, comprenen aquesta realitat i cal que la burgesia antifranquista catalana la compregui també.

En aquest article ens proposem d'examinar una sèrie de factors que mostren com la supervivència del règim franquista obstaculitza el desenrotllament econòmic i social de Catalunya.

Catalunya, com és sabut, constitueix una de les poques zones d'Espanya desenrotllades. Aquest desenrotllament s'ha produït a tot el llarg del seu procés històric, principalment en èpoques anteriors a l'adveniment del règim franquista.

La distribució de la població activa entre els diferents sectors de l'economia nacional ens mostra el grau de desenrotllament. Aquesta distribució, segons dades de Joaquim Maluquer en el número monogràfic de febrer 1962 d'« Información Comercial Española » era la següent :

Dedicada a l'agricultura	19,2 % de la pobl. activa
Dedicada a la indústria	50,6 % de la pobl. activa
Dedicada a serveis	30,1 % de la pobl. activa

La presència en la indústria i els serveis de més del 80 % de la població activa constitueix un índex clar del desenrotllament industrial de la zona catalana.

Les mateixes dades, referents a Espanya — sense Catalunya — eren el mateix any, segons la mateixa font :

Agricultura, 50,4 % ; Indústria, 26,1 % ; Serveis, 23,9 %.

En el mateix número monogràfic es donen algunes dades del pes específic de Catalunya en el conjunt de l'economia de l'Estat espanyol. D'elles ressort que mentre la població de Catalunya és el 12,47 % de la de tot Espanya, la producció general neta

ascendeix al 17,16 % la producció industrial a gairabé una quarta part de la de tot Espanya. Així mateix, la quarta part de la població activa espanyola es troba a Catalunya i la renda « per capita » és a Catalunya de més de 25.000 ptes. anuals, mentre en el conjunt d'Espanya no arriba a les 18.000 (en pessetes de l'any corresponent).

Avui, tanmateix, la burgesia catalana en el seu conjunt no té en l'Estat ni en la direcció política ni en l'econòmica el paper que li correspon pel seu pes específic, com succeí en altres èpoques, particularment en el període republicà. Això és causa d'un descontentament natural en aquesta capa social, els interessos de la qual es troben orfes de representació en les altes esferes polítiques i econòmiques del país, amb el consegüent perjudici per a la marxa dels negocis i la defensa de les seves aspiracions.

Això té explicació en l'essència de classe del règim franquista. El règim de l'oligarquia financera - terratinent no pot donar cabuda als representants dels industrials i comerciants modestos — que són la majoria de la burgesia catalana — per les manifestes contradiccions entre els interessos d'una i altra capes socials. L'oligarquia no sols explota la classe obrera i altres treballadors de la ciutat i del camp per a obtenir guanys fabulosos, ans també explota — i en molts casos destrueix econòmicament — la burgesia petita i mitjana.

Es cert que hi ha catalans com Gual Villalbí, Escalas, Mateu, Castellflorida, López Rodó i d'altres que participen en el banquet franquista i estan identificats amb el règim. Però això no fa sino abundar en la nostra tesi, puix que aquests senyors formen part de l'oligarquia franquista.

Per tal de fonamentar el que acabem de dir quant a la composició de la burgesia catalana, fem un breu examen de l'estructura de la indústria de Catalunya.

Allò que apareix en primer terme és el caràcter reduït i familiar i el grau relativament baix de concentració industrial de la majoria de les empreses de Catalunya.

A Barcelona, per exemple, en 1957 hi havia 24.068 empreses industrials, de les quals 16.612 — els 2/3 — ocupaven menys de 5 obrers. En la indústria tèxtil, el 66 % de les empreses dedicades a la filatura no arribava al mínim exigít per la rentabilitat d'una planta (10.000 fusos). El percentatge és encara major a les fàbriques de teixits : el 78 % no arriba al mínim, fixat en 100 telers.

En la metal·lúrgia existeixen a Catalunya 7.500 empreses distribuïdes, quant al nombre d'obers, com segueix :

Més de 1.000 obrers	10 empreses
Mes de 500 obrers	20 empreses
Més de 100 obrers	400 empreses
Menys de 100 obrers....	7.070 empreses

Els rams tèxtil i metal·lúrgic són els més importants de Catalunya. En els altres rams industrials el quadre de disseminació és per l'estil. El mateix ocorre en el comerç, l'atomització del qual és prou coneguda.

Un altre aspecte de l'estructura de la indústria catalana és el seu equipament deficient.

L'exemple de la primera indústria catalana, la tèxtil cotonera, ens mostra la magnitud del problema. En aquesta indústria, el 77,13 % de l'utilatge és anterior a 1940, és a dir que no ha estat renovat des d'abans de la guerra civil. L'edat mitjana de la maquinària d'aquesta indústria és de més de 37 anys. Encara més. En aquesta indústria i en altres podem trobar — i no en casos aïllats — maquinària de finals del segle passat i de començaments d'aquest.

La vellesa de l'utilatge, junt amb la dispersió, repercuteixen greument en la productivitat i en els costos, i limiten la possibilitat de competència no ja amb l'estranger, ans també amb les grans empreses del país, puix aquestes sí que tenen un notable grau de concentració i estan equipades amb maquinària moderna, gràcies en bona part a la protecció del govern de la qual venen gaudint tots aquests anys.

En conclusió, podem dir que junt amb unes quantes grans empreses ben equipades pertanyents a l'INI i al capital privat espanyol i estranger, existeix una gran majoria d'empreses mitjanes i petites deficientment utilrades que constitueixen la base d'aquesta burgesia nacional objectivament interessada, com els treballadors, en l'obertura democràtica, vers el progrés i vers un autèntic desenrotllament per a tots i no sols per a uns quants potentats de la indústria i de la finança.

La nova generació empresarial catalana s'ha format, en gran part, en la postguerra. Aquesta època representa tota una fase caòtica i de deformació. Es creà una situació artificial en la qual, gràcies a la política autàrquica que permetia el domini del mercat interior i a l'escassetesa de tot que hi havia en el país, es feren grans negocis amb tota facilitat. Les disposicions reguladores originaren la proliferació del mercat negre i sorgí el tipus de « comerciant especulador ». Com diu Guillem Casanova en « Información Comercial Española » de febrer de 1962, « fou una catastrophe que encara arroseguem ». Aquesta època, que podríem denominar segons el refrany popular « de les vaques grasses » per a alguns sectors que no saberen preveure'n les funestes conseqüències, expliquen en part l'actitud política passiva de la burgesia catalana durant aquells anys.

Però tot això s'ha acabat, com no podia deixar de succeir, i la burgesia es troba ara en una situació nova en què ha de lluitar pels seus beneficis en mig de moltes dificultats, en aguda competència amb empreses més fortes i protegides de l'interior i amb l'empresariat estranger que, recolzat en la « liberalització », envaeix el nostre mercat nacional.

L'esdevenidor es presenta a aquesta capa social amb fosques perspectives. Els beneficis han estat retallats i sols es podran mantenir a base de reduir els costos. Però ¿com renovar l'equip industrial —un dels mitjans per a poder competir— si no existeixen les degudes amortitzacions ? Es difícil respondre a aquesta pregunta mentre duri la situació actual.

Resumint : podem dir que la majoria de les empreses catalanes es troben davant d'un procés llarg i difícil en que moltes d'elles no podran subsistir.

L'estabilització fou una primera campanada per a les empreses mitjanes i petites de Catalunya. El pla va ésser muntat en primer lloc sobre les espatlles dels treballadors, els quals en pagaren les conseqüències dramàticament, però també fou projectat contra la burgesia modesta del país. Recordem amb quanta força es va plantejar la necessitat de liquidar les anomenades « empreses marginals », és a dir, les que tenien dificultats, principalment per la sèrie d'obstacles i limitacions que oposaven a llur desenrotllament i àdhuc supervivència, les innumerables mesures del govern, el qual beneficiava així l'oligarquia exclusivament.

Les mesures estabilitzadores preveien, com es recordarà, la destrucció de 500.000 fusos i 10.000 telers. El nombre d'obriers empleats en la indústria cotonera es va reduir en una quarta part del 1957 al 1961. El consum de cotó a Espanya havia caigut a 2,98 quilos « per capita » en 1950, mentre en 1931-35 havia estat de 4,07 quilos. Davant la reducció del mercat interior, conseqüència del dràstic descens del nivell de vida — ja abans molt limitat — de les masses populars, aparegué la crisi de superproducció la qual es manifestà principalment en una forta acumulació de stocks als quals calgué després donar sortida — en gran part cap a l'estranger — liquidant-los a qualsevol preu.

Conseqüències semblants es van manifestar en els altres rams industrials de la zona catalana. La construcció, per exemple, tercera indústria per la seva importància, sofrí un rude cop amb l'estabilització. Es va produir una caiguda de preus i aparegueren importants stocks no venuts. La indústria de la fusta, que havia navegat bé sobre l'onada inflacionista, va naufragar en l'estabilització.

Les mesures « liberalitzadores » i les problemàtiques perspectives de la integració en el Mercat Comú, crearen certes il·lusions, al nostre judici no fonamentades, en alguns sectors modestos de la burgesia catalana. Aquesta nova línia econòmica del govern franquista té també l'objectiu essencial de facilitar els negocis i defensar els interessos de l'oligarquia financera-terratinent.

La Cambra Oficial d'Indústria de Barcelona, en una de les seves últimes publicacions, diu el que segueix, segons transcripció de « El Economista » del 18-1-64 : « La fi de l'autarquia econòmica del país i les integracions econòmiques actualment en voga exposen la nostra indústria a riscos molt greus. »

Evidentment, els nostres fabricants tenen poques perspectives de competir amb l'estranger. Tot i tenir una mà d'obra barata, els costos resulten massa elevats degut al retard tècnic.

Encara hi ha més. La liberalització comporta el perill, que ja s'acusa en diverses indústries, de la competència dels productes estrangers en el propi mercat interior.

Es cert que algunes grans empreses de l'INI o del capital privat estan ben equipades i es troben en condicions de competir en els mercats internacionals. Aixó passa en la metal·lúrgia catalana, en els sectors del motor, de maquinària per a la indústria tèxtil, de les màquines de cosir i d'escriure i la d'envasos FEMSA. Però, en general, la nostra indústria metal·lúrgica topa amb dificultats insalvables en la situació d'avui.

Larumbe Chávarri diu en « Información Comercial Española » de febrer de 1962, en relació amb la metal·lúrgia catalana : «... els problemes fonamentals que aquesta indústria té són : insuficiència de les seves instal·lacions i mesquinesa de les dimensions, equip antiquat, baixa productivitat de la mà d'obra, dificultat en el sumistre de les matèries primeres, escassetat de mercat i volum exportador escàs ».

Com es veu, l'opinió d'aquest especialista ve a confirmar el nostre judici sobre la magnitud de les dificultats amb que topen els industrials catalans.

En el període de sis mesos (darrer trimestre de 1962 i primer de 1963) en la indústria catalana 185 empreses havien presentat expedient de crisi i 15.000 obrers s'havien acollit a l'asegurança de parats.

« Economía Mundial » del 8 de febrer 1964 fa balanç de la situació econòmica de Barcelona durant l'any 1963 i en relació al sector tèxtil diu :

« En aquest sector s'ha acusat efectivament un baix índex de vendes que plantejava problemes de consideració, puix que la necessitat de col·locar els productes manufacturats i de reduir els stocks originava la disjuntiva de realitzar vendes antieconòmiques, amb marges comercials insuficients o de disminuir la producció.

El fruit d'aixó fou un descens dels preus i l'increment del nombre de tancaments i de reducció de personal, essent l'atur obrer en aquest sector el que assolí més alt nivell. Aquestes condicions desfavorables, unides a l'augment del cost del cotó floca i a les despeses generals i salaris originaren greus dificultats de tresoreria amb retard en els pagaments i augment del nombre d'efectes no pagats ».

Peró, com és natural, l'any no ha estat dolent per a tothom. El mateix balanç d'« *Economía Mundial* », del qual hem tret la cita anterior, escriu :

« Es pot mencionar la situació privilegiada de què han gaudit determinades empreses estatals de tipus monopolístic i altres privades d'anàloga característica, les quals exerciren una competència creixent sobre les mitjanes i petites empreses que per aquest motiu, es veieren precisades a reduir els marges comercials ».

Aquests judicis i dades són prou significatius per a refredar les il·lusions que la nova política econòmica hagués pogut alimentar en alguns.

L'obtenció de les matèries primeres i del combustible per a la indústria és un altre problema que preocupa profundament els industrials catalans. Es sabut que la infraestructura de Catalunya la fa dependre de la importació de les dites matèries, sia de la resta d'Espanya sia de l'estranger.

L'estructura del comerç amb la resta d'Espanya es sintetitza en la importació de matèries primeres, combustible i aliments i l'exportació de manufacturats.

Es a dir que el control i subministre de matèries primeres es troba principalment en mans no catalanes i precisant encara més, en poder de l'oligarquia espanyola. Això explica les dificultats addicionals que els industrials modestos han trobat i troben per a proveir-se de manera favorable per a llurs negocis. Veiem alguns exemples :

Prenem el del cotó. Els darrers anys s'ha desenrotllat, principalment al sud d'Espanya, la producció d'aquesta fibra que cobreix el mercat nacional en quantitat però no en qualitat, puix que no es produeixen determinades classes, necessàries per a fabricacions escollides. La producció de cotó s'ha desenrotllat a base d'un proteccionisme tancat que ha impedit les importacions de cotó estranger a preus més baixos i de les classes de qualitat superior. Mentre el preu nacional es mantenia a 50 ptes. quilo, la cotització internacional era de 43-44 ptes. Ultimament s'ha autoritzat la importació de cotó floca però a base de compensar amb exportacions el cost en divises de les importacions.

L'alt preu de la producció nacional és el resultat de l'existència de grans empreses concessionàries per a triar-lo i comercialitzar-lo, les quals compten amb la protecció i el suport oficials i dels Bancs i han fet grans negocis expoliant els agricultors i perjudicant els industrials tèxtils i, si més no, el consumidor. A més, l'alt preu d'aquesta matèria primera col·loca els exportadors d'articles tèxtils en desavantatge palès amb llurs competidors de l'estranger.

Quant a la llana, els industrials tèxtils han estat obligats durant molts anys amb mesures proteccionistes a proveir-se de la producció nacional, escassa i inadequada en certes qualitats.

En el sector de fibres sintètiques i artificials, que presenta un cert esdevenidor, la liberalització ha permès la importació de cel·lulosa i altres matèries primeres, però els aranzels establerts són tan elevats que es produeix un encariment de la producció i això permet la competència estrangera en el nostre propi país, sovint a preus que llinden amb el « dumping ».

En la metal·lúrgia també hi ha dificultats per a l'obtenció de matèries primeres en condicions assequibles de qualitat i preu. La major part del comerç ha quedat lliure i la producció metal·lúrgica de les empreses catalanes ha de competir en línia internacional. Tanmateix, les matèries primeres no han estat alliberades, degut a la intervenció prop del govern de les empreses que dominen la distribució d'aquestes matèries primeres. Aquestes empreses no tenen, doncs, competència estrangera i imposen llurs preus monopolístics als industrials metal·lúrgics. Aquests han demanat al govern protecció aranzelària per tal d'impedir les importacions de productes metal·lúrgics que els fan una ruïnosa competència.

Podriem seguir aquesta enumeració de fets que proven les dificultats que l'obtenció de matèries primeres presenta als industrials catalans, però per a la finalitat d'aquest article considerem que els indicats són suficients.

En l'ordre financer, les dificultats de la burgesia nacional catalana no són menors. Si fer front a les obligacions dineràries constitueix un problema diari, ¿com pensar en l'autofinançament de la modernització d'aquestes indústries ?

Sols un crèdit barat i a llarg termini podria sostenir financerament aquestes empreses. Però en aquest aspecte la indústria catalana ensopega també amb dificultats suplementàries degudes a l'estructura bancària.

Catalunya no compta amb una banca d'àmbit peninsular, mentre la banca local ha cedit posicions com a conseqüència de les contínues absorcions pels grans bancs. Actualment, la banca local catalana compta aproximadament amb sols un 7 % dels

dipòsits bancaris. Les Caixes d'Estalvis absorbeixen a l'entorn del 40 %, però aquestes entitats han estat obligades durant molts anys a invertir el 65 % en fons públics de l'INI, deixant de banda les necessitats de la indústria tradicional catalana.

La resta de l'estalvi català, més de la meitat, és canalitzada quasi totalment pels grans bancs que utilitzen el diner —com ha estat denunciat pels mateixos ministres— exercint discriminacions irritants. I no cal dir que els primers a patir aquestes discriminacions són els industrials i comerciants modestos de Catalunya.

Recentment ha estat autoritzada la constitució a Barcelona del Banc Català de Desenrotllament amb un capital de 200 milions de pessetes. Amb aquesta autorització es pretén, segurament, aparentar que es dona satisfacció al vell afany de la burgesia catalana de tenir un Banc propi. Però pel seu entroncament, que abans de néixer ja apareix, amb el Banc de Madrid, el qual en té, al seu torn, amb altres bancs espanyols i amb financers nordamericans, difícilment serà un banc català. D'altra banda, l'escassetesa de capital i el seu caràcter de nou vingut no constitueixen les millors armes per a fer front a la gran banca ja acreditada.

El recurs a la Borsa és l'altre mitjà de fer front i resoldre les necessitats financeres. Però això resulta impossible a les empreses mitjanes i petites. En la metallúrgia catalana, per exemple, sols tres o quatre empreses estan en condicions de fer emissions en el mercat de capitals.

Es a dir que l'obtenció de crèdits és un altre problema crucial per a les empreses catalanes modestes.

El quadre que en aquest treball recollim sobre la greu situació de la indústria catalana no ens ha de fer creure que els obstacles i dificultats son iguals per a tots.

Com ja hem dit, cal posar a part les empreses poderoses que segueixen fent bons negocis amb la protecció oficial. Però també altres industrials modestos es defensen i obtenen beneficis, per més que aquests no siguin quantiosos. Un bon nombre d'industrials petits i mitjans estan entroncats amb les grans empreses. Formen una mena d'indústries auxiliars que viuen de les comandes de les grans. Això els proporciona treball i beneficis. Però al mateix temps les sotmet a unes relacions de dependència respecte a les empreses potents, que no es manifesten solament en el terreny industrial i econòmic més també, ben sovint, en el social i polític. Però aquestes comandes de les grans empreses a les petites tendeixen a acabar-se. Jose-Maria de Aguirre digué textualment en la junta d'enguany del « Banco Guipuzcoano » : « La reforma tributària... tindrà un efecte greu per a la petita indústria. Amb els impostos en cascada que es preveuen s'afavorirà la gran (indústria) per tal que es faci ella mateixa molts productes acabats que avui deixa a d'altres. »

D'altra banda, les esferes governamentals prodiguen discursos optimistes plens de promeses i plans que creen il·lusions temporals en els sectors dels modestos industrials. Quan les il·lusions s'esvaeixen sobre tal i tal qüestió, noves promeses i « perspectives » en tornen a crear d'altres. Tenim, per exemple, el pla de reestructuració de la indústria tèxtil. Es presenta com a solució dels arduos problemes d'aquesta indústria. Però ¿ què resulta en realitat ? Una enumeració de premisses de la necessitat de les quals tots estem convençuts : substitució de gran part de la maquinària existent, millorament de la restant i concentració d'empreses. Però, ¿ com realitzar-lo ? Amb aquest fi es prometen crèdits, però tan condicionats que pràcticament són inassequibles a la majoria de les empreses petites i mitjanes, a les quals no queda, de fet, altra perspectiva que la de llur desaparició. D'altra banda, la concentració no sembla plaure als industrials catalans. Tant és així que des de la promulgació del pla sols han estat sol·licitades en quatre casos, un dels quals no és de Catalunya, segons diu « Información Comercial Española » del 6 de febrer 1964.

Cada cop que aquesta capa de la burgesia catalana ha exposat les seves aprensants necessitats de crèdit — i això s'ha produït sovint — se li ha respost una i altra vegada amb promeses que han quedat incomplides, quan noves disposicions governamentals no han vingut a reduir el crèdit encara més. Així va passar en 1963 en ésser establerts nous coeficients de líquid bancari que van retallar dràsticament la concessió de crèdits i les possibilitats de negociar les lletres en els bancs. Això com és sabut, creà situacions dramàtiques a molts industrials i comerciants modestos.

Amb tot, aquestes promeses i algunes concessions menors expliquen en part les vacil·lacions d'aquestes capes modestes de la burgesia catalana i la seva manca de decisió per a unir-se a la lluita dels treballadors per tal d'acabar amb la dictadura del general Franco i obrir una etapa democràtica que és la sola que pot resoldre els problemes del país.

El pla de desenrotllament — el principal gestor del qual és un català, l'opusdeista López Rodó — constitueix la « promesa » de torn amb la qual, altra vegada, es vol sembrar il·lusions entre la gent poc avesada.

S'ha escrit molt i en tots els sentits sobre aquest pla. Dels panegírics més encomiàstics de les personalitats oficials i d'alguns altres portaveus de l'oligarquia s'ha passat a les crítiques més dures de molts comentaristes de les revistes econòmiques.

La realitat és que el flamant pla de desenrotllament ha sembrat la desconfiança i la inquietud en amplis sectors econòmics del país. I amb molta raó.

El cronista de Barcelona d'« Actualidad Económica » del 18 de gener d'enguany es pregunta quin serà el resultat d'aquesta planificació indicativa : « ¿ Favorable ? ¿ Desfavorable ? Heus ací la gran incògnita del futur immediat i com que no hi ha manera material de resoldre-la, d'aquí que els homes de negocis es trobin indecisos, amb raó ».

El cert és que l'anunci de l'entrada en vigor d'aquest pla, junt amb la reforma tributària en perspectiva, la llei de control bancari, de la seguretat social, etc., etc. han determinat la línia descendent i descoratjadora de la Borsa durant tot l'any 1963. I com que la Borsa de valors és sovint un bon baròmetre, podem calibrar l'acollida que les noves mesures econòmiques del govern tenen en l'Espanya dels negocis. I no parlem del poble, que sap per trista experiència que cada pla — tal com ocorre amb el d'estabilització — o cada nova mesura de caràcter econòmic venen a repercutir en la seva situació d'explotació i penúria, empitjorant-la.

El pla de desenrotllament representa una amenaça molt greu de desaparició de les petites i de bona part de les mitjanes empreses espanyoles, compreses, naturalment, les catalanes.

Aixó no pot sorprendre puix que és l'objectiu perseguit pels grans capitalistes que decideixen en l'actual règim. Recordem que en les conversacions celebrades en 1963 entre els representants del govern espanyol i els del Fons Monetari Internacional els dirigents espanyols van respondre a una pregunta d'aquells sobre les perspectives de les petites empreses de la manera següent : « Els sectors no competitius de la indústria eventualment haurán de desaparèixer ».

No importa que la llei parli d'ajudar les empreses modestes que decideixin d'associar-se o que els ofereixi la possibilitat de recórrer al mercat de capitals amb l'emissió d'accions i obligacions. El primer cas és molt poc viable, no sols tècnicament ans també psicològicament, puix l'industrial català, hi és poc propens. Pel que fa al segon aspecte, ens preguntem ¿ com podran recórrer a tal mitjà de finançament les empreses catalanes entre les quals la gran majoria tenen menys de 10 i de 5 obrers ? El pla de desenrotllament no hi dona cap resposta, puix que parlar de tal mitjà de finançament de les empreses modestes és una fantasia insultant.

El que sí és real, que aquests empresaris, igual que els treballadors de la ciutat i del camp, hauran de fer front a les noves càrregues tributàries que el pla exigeix. Les despeses previstes de l'Estat són enormes. Sols les ordinàries del present pressupost estatal assoleixen la suma de 121.000 milions de pessetes, és a dir, 32.000 milions més que en 1963. També els impostos indirectes —els que paga el consumidor— han estat incrementats fins 70.000 milions, quasi el doble de la recaptació dels directes (34.000 milions).

En resum, el pla de desenrotllament servirà per a incrementar encara més els ja fabuloses beneficis del capital monopolista espanyol i estranger gravant les classes i capes populars del país — compreses la petita i mitjana burgesies catalanes — amb el pes dels sacrificis.

Les bases objectives de la unitat antifranquista i de la política de reconciliació nacional que propugnen el Partit Comunista d'Espanya i el Partit Socialista Unificat de Catalunya estan en la situació econòmico-social del país. Aquesta situació econòmico-social es reflecteix ja poderosament en la vida política de Catalunya i de tot Espanya, on maduren amb ritme creixent les condicions per a les grans transformacions econòmiques, socials i polítiques que l'esdevenidor d'Espanya exigeix.

Les lluites econòmiques i polítiques de la classe obrera unida, les protestes i accions pageses, la presa de posició antifranquista de personalitats i grups pertanyents a altres capes socials del país, proven l'alt grau de consciència i de decisió del nostre poble d'acabar amb la dictadura del general Franco i d'establir a Espanya un règim democràtic.

Tanmateix, encara s'observen en els grups i partits burgesos de l'oposició antifranquista catalana — com en els de la resta d'Espanya — indecisió i vacil·lacions en el terreny de la unitat i la lluita, les quals contribueixen a retardar el procés politico-social que vivim.

Es cert que els esforços unitaris del Partit Socialista Unificat i d'altres grups polítics catalans han propiciat l'acostament i l'establiment de bones relacions que, algunes vegades, han culminat en accions convergents.

Però davant la precipitació dels esdeveniments es fa imprescindible d'obrar amb més rapidesa i més decisió per tal d'arribar a un pacte de lluita i d'unitat, sense exclusions, de totes les forces d'oposició catalanes, la qual cosa representaria un gran estímul per a les forces d'oposició de la resta d'Espanya.

Un retard excessiu en l'acció unida de totes les forces antifranquistes podria frustrar la sortida pacífica que propugnen el PCE i el PSUC recollint el sentir del

nostre poble el qual aspira a una autèntica pau, a una època de convivència i de respecte mutu, a que les diferències polítiques i socials es dirimeixin per canals pacífics i no per la coacció i la violència.

Estem convençuts que la majoria de la burgesia nacional catalana i els partits i grups que la representen són conscients que sols el restabliment de la democràcia garantirà la via pacífica i el desenrotllament que el nostre país necessita per tal de donar solució als problemes que té plantejats.

Solament en èpoques de democràcia, i particularment en l'etapa republicana, pogué la burgesia nacional catalana prendre part activa en la defensa dels seus interessos i en la solució dels seus problemes a través dels seus partits polítics i dels seus representants parlamentaris. Encara més, l'obtenció de l'Estatut de Catalunya i l'existència d'un Parlament i un Govern catalans en el temps de la II República significà, tant des del punt de vista econòmic com del polític, un reconeixement dels interessos i sentiments nacionals d'aquestes capes burgeses i de tot el poble, sentiments violentament reprimits avui pel règim franquista.

La classe obrera catalana i el seu partit, el PSUC, són els primers interessats en el restabliment de la democràcia i de les llibertats nacionals de Catalunya. En aquest sentit, la classe obrera i la burgesia nacional tenen coincidències importants.

També apareix una important coincidència d'interessos en el que fa a l'etapa democràtica. En el Programa del PCE, que és també el del PSUC, es proposen una sèrie de mesures que, ensems que van dirigides essencialment contra els monopolis i els vestigis feudals, propugnen l'ajuda directa als petits i mitjans empresaris. El PCE propugna en el seu Programa un sistema de crèdits a baix interès i a llarg termini que afavoreixi el desenrotllament de la indústria i el comerç no monopolistes. També es proposa que les càrregues tributàries que avui graven les petits i mitjanes empreses siguin reduïdes considerablement. Quant a les càrregues socials també es demana la reducció de les que graven la petita i mitjana burgesia, compensant aquesta reducció amb l'increment en proporcions corresponents de les que recauen sobre les grans empreses.

Les grans línies del Programa tendents a millorar la situació de la classe obrera i de les masses pageses — aquestes fonamentalment per mitjà de la realització d'una autèntica reforma agrària — crearán un gran mercat interior. Sense un gran mercat interior no serà possible el millorament de la situació ni el desenrotllament i afavoriment de la petita i mitjana indústria ni del comerç.

Quant a la política internacional en l'etapa democràtica, el Programa es pronuncia per la pau i la coexistència, per l'establiment de relacions de tota mena — entre elles les econòmiques — amb tots els països del món, tant de l'Est com de l'Oest la qual cosa obriria grans possibilitats al nostre comerç exterior, — subjugat actualment pels monopolis estrangers — i constituiria un mitjà eficient de desenrotllar la producció i els negocis de les indústries catalanes.

Com es despren de l'exposat, la burgesia nacional catalana té millors perspectives, tant en el terreny econòmic com en el polític, en la solució democràtica que ja apunta, i que esdevé inevitable.

¿Com explicar, doncs, les seves reticències a la unitat, principalment amb el PSUC, quan coincidim en tants de punts d'actualitat i del futur democràtic ?

Es pueril de voler ignorar el paper que la classe obrera i el seu partit juguen actualment i jugaran demà en la vida del país. La presència de la classe obrera i del seu partit és un fet real, incontrovertible, amb el qual cal comptar si es vol fer política.

El PCE i el PSUC han proposat un camí unitari de lluita per acabar amb la dictadura i assegurar una continuïtat de la vida del país : la creació d'un govern provisional sense signe institucional en el qual participin totes les forces d'oposició sense exclusions, que restableixi la democràcia i, convoqui eleccions lliures en què el poble pugui expressar la seva voluntat i, d'acord amb ella, constituir el nou Estat que assegurí l'esdevenidor de Catalunya i de tot Espanya. El PSUC ha invitat reiteradament les altres forces d'oposició catalanes a una taula rodona per a establir les línies generals d'acció comuna per al restabliment de la democràcia.

Mentre aquestes forces es decideixen a donar el pas decisiu en el camí de l'acció i de la unitat, ni el PCE ni el PSUC no romandran, naturalment, inactius. Els seus esforços van avui endegats a organitzar la vaga general política de la classe obrera. La burgesia nacional catalana pot contribuir amb la seva simpatia i el seu suport a l'èxit d'aquesta gran batalla política. La clau del triomf està en la unitat i l'acció.

LA TELEVISIO ESPANYOLA A CATALUNYA

En una enquesta que recentment s'ha fet a França un 85 per cent dels pares consultats han declarat que la Televisió ha augmentat el nivell cultural de llurs infants (1). No conec prou la Radiodifusió i Televisió Franceses per a poder indicar si aquesta opinió és o no encertada : en tot cas em sembla un xic optimista, ja que em sorprendria molt que una RTF sotmesa al control estatal — en un estat capitalista, com és el francès — no acomplís en major o menor grau la seva doble funció **propagandística** a favor del règim i **embrutidora** (tractar d'evitar que l'home, el telespectador, pensi).

En canvi, puc afirmar taxativament que aquesta doble funció que acabo d'assenyalar és acomplerta de forma eficaç per, la televisió espanyola (TVE). Tan eficient és la TVE que podem dir sense cap mena d'exageracions que fins ara és l'instrument més perfecte de què es val el règim franquista per a penetrar en les masses. La propaganda es més subtil que a la premsa i travessa fàcilment el baix nivell de consciència de la majoria de telespectadors.

Si llegiu per exemple el capítol dedicat a la TVE — el primer article publicat en català sobre el tema — en el « Llibre de l'any 1962 » us adonareu de seguida dels danys que pot fer a casa nostra la televisió (2). Aquesta nota, a càrrec d'Antoni Nogués i Pàmies, tècnic radiofònic, és altament indicativa en el marc d'un llibre en general crític com és aquest anuari. No ens ha d'estranyar que encapçalant l'article de Nogués hi hagi una nota de redacció que digui que el seu treball « no és una nota sobre la radiodifusió i televisió catalanes, que no n'hi ha, sinó sobre la ràdio i la TV que es donen avui a Catalunya ». En realitat l'advertència no hi sobra, ja que la nota estrictament « tècnica » (fins a quin punt ?) d'Antoni Nogués és d'allò més conformista. Vegem-ho.

L'article comença amb aquesta afirmació : « Barcelona ha estat, en un sentit purament tècnic, afortunada amb la

Televisió. » Nogués ens explica el perquè : és l'única ciutat hispànica que té estudis i producció pròpia, i té més hores de programació que no pas Marsella o Lió : només Milà s'hi pot comparar. D'altra banda tot Catalunya pot rebre els beneficis de la televisió. « La producció barcelonina de Televisió és relativament bona, dins del marc dels programes que es donen en general » — escriu Nogués, i enumera una sèrie d'emissions comparant-les amb les de Madrid. Més avall ens diu també que en la TVE col·laboren « escriptors catalans » (!)... com « l'enciclopèdic Noel Clarasó ». I acaba el seu article conclouent :

« Valdria la pena, potser, de parlar més de la Televisió per la novetat d'aquest mitjà d'expressió i per la intervenció que hi tenen tants periodistes i locutors i actors barcelonins. Com en totes les coses d'aquesta vida, podríem formular crítiques ; potser algú trobarà la Televisió massa plena de publicitat. Potser d'altres, si la comparen amb certes organitzacions estrangeres, la trobaran poc rica ; potser alguns altres la voldrien orientada d'una altra manera. Però el fet és que ha nascut fa poc i que Barcelona hi intervé molt. Això ja és positiu per a fer-la millor » (3).

I això és tot. El paràgraf mereixia la pena d'ésser reportat ja que és l'índex d'una opinió ben generalitzada a casa nostra. Des d'un punt de vista general espanyol, les reserves no poden ésser més superficials. Per exemple, el problema de la publicitat és presentat com a secundari : « Algú trobarà, etc. », i en canvi és molt important : la quantitat de publicitat que els telespectadors espanyols suporten és astronòmica, brutal, i mereixeria una anàlisi més detinguda. Quant a la qüestió de la « riquesa » no hi vull entrar bé que em sembla prou important perquè es dediquessin unes paraules al finançament. La tercera reserva s'adreça en un altra sentit : « Alguns la voldrien orientada d'una altra manera... » Aquesta és la crítica que més m'importa : llàstima que sigui

enunciada de forma tan genèrica que ningú no entendre el seu sentit, si és que en té algun en la ment de l'autor. Sigui com sigui, és evident que l'actual **orientació** de TVE és d'un obscurantisme fora mesura : no hi ha gairebé cap espai que assoleixi un nivell cultural mitjanament digne. Fins i tot, les poques obres teatrals d'interès que hi són presentades són tractades amb total desconsideració als autors, al bon gust i a la vigència d'algun de llurs valors per a l'home d'avui. Els representants de l'Església, que té moltes emissions a càrrec seu, estan reclutats entre els propagandistes de la teocràcia i la inquisició. Rarament són presentades emissions documentals d'una certa qualitat. La major part dels cantants que hi actuen són — els qui són millors — d'una mediocritat enutjosa, encara que en el camp de les atraccions és allà on se sol produir algun encert de la TVE.

El desideratum de la censura franquista, però, és acomplert : ja ho hem dit abans. La propaganda ultrareaccionària i l'embrutiment de les masses és una doble funció que la TVE porta a terme brillantment. Hem comprovat que persones que sense la televisió expressarien criteris més o menys independents — no vull dir pas nascuts d'una convicció profunda però almenys fruit d'un raonament propi —, han reaccionat davant un fet polític o cultural qualsevol **d'acord** amb les tesis emeses pels incisius propagandistes de la TVE. D'altra banda, l'embadaliment amb què cert sector més o menys verge del públic s'empassa els espectacles degradants de la condició humana és d'allò més trist.

Com a catalans, això no és tot : tenim encara greus crítiques a fer a la TVE. En primer lloc, només pel fet que algun badoc com el Sr. Nogués pugui escriure en lletres de motlle que a la TVE col·laboren « escriptors catalans » i ens citi com a exemple un individu tan fora lloc com Noel Clarasó; el fenomen mereix una atenció. D'altra banda, el cofoisme catalanesc de l'articulista és notori : sembla que els mals de la TVE s'adobaran amb la « intervenció » de catalans en els seus programes : és el mateix cofoisme dels qui creuen « donar-ho tot » fent-se socis del Barça.

Si comparem la televisió amb la ràdio establirem de seguida una gran diferència. És cert que no existeix una ràdio catalana, i que el desenrotllament cultural de Catalunya és inconcebible, entre altres coses, sense una ràdio feta per catalans i per als catalans. Ara bé, malgrat tot, les ràdios que emeten des de Catalunya tenen un cert segell —

diguem-ne « segell » — català. El baix nivell, fins i tot, potser no és tan baix com el de la TVE. Alguns programes es preocupen de despertar — migradament és cert — « inquietuds ». Del folklore a la divulgació cultural autòctons la « particularitat » catalana, hi té entrada. Els « **Setze Jutges** » i Raimon han actuat diverses vegades per ràdio, per exemple. En definitiva, malgrat que la ràdio no és catalana, malgrat que compleix — en menor grau — l'orientació general de la propaganda del règim, pot ésser anomenada « catalana » en tant que s'escapa sovint de l'uniformisme reaccionari.

En canvi, la TVE és una altra cosa. Si com hem dit és l'intent més seriós per part del règim d'aniquilar la cultura, és el mitjà més brutal de què disposa per a oprimir, « folkloritzar », la diversitat nacional hispànica. El centre d'Espanya es confon amb Espanya : l'univers passa forçosament per Madrid, amb un menyspreu total, insultant, per a la resta dels televidents. Els locutors anuncien un determinat programa que es presenta al « Palacio de la Música » : no es preocupen si hi ha **altres** ciutats que tinguin un « Palacio de la Música », per a ells només existeix el de Madrid i ometen el nom de la localitat. I això en multitud d'exemples.

Aquest centralisme barroer que fomenta la ignorància dels problemes nacionals entre una part dels espanyols i crea recels en les zones de cultures oprimides és, com tot signe d'assimilació forçada, altament nociu per a la futura convivència hispànica. Per això, els qui creiem en la possibilitat de germanor entre els pobles d'Espanya som els qui hem de denunciar-ho més fort que ningú.

Cada poble s'ha de governar, s'ha d'educar, s'ha de cultivar pels seus mitjans propis, en la llengua autòctona. D'això els marxistes n'estem plenament convençuts i sabem que és l'única manera de resoldre els antagonismes nacionals. Desenrotllant plenament cadascuna de les nacions oprimides, s'aconsegueix una entesa franca entre els pobles i els recels nacionalistes desapareixen.

Això no vol dir, en absolut, aïllament : els catalans desitgem el contacte amb els altres pobles i en primer lloc amb els d'Espanya. D'una relació fraterna i franca es derivaran unes conseqüències molt més beneficioses que de les imposicions d'ara. Perquè l'intolerable és que hi hagi imposicions : que « des de fora » se'ns digui als catalans **com** ens hem de governar, **com** ens hem d'educar, **com** ens hem de cultivar. La

TVE és impermeable a qualsevol signe de la riquesa nacional hispànica : les mesures preses contra les inesperades conseqüències del Vè. Festival de la Cançó Mediterrània — en què va guanyar una cançó catalana — en són bona prova. La canço **Se'n va anar** no ha estat mai més cantada en català : no-més Abbe Lane, nord-americana, ha pogut rompre el cercol de la prohibició. Això és un exemple, entre tants, de la política que segueix la TVE ignorant qualsevol vestigi de cultura catalana autòctona. La indignació dels catalans conscients és fora mesura en comprovar que, en canvi, tot allò que és extrahispànic (especialment anglo-saxó) té un acolliment favorabilíssim a la TVE : l'anglès és provocadorament la « segona » llengua de la TVE en les atraccions que presenta. D'altra banda, l'abús dels termes « canción española », « baile español », dedicats exclusivament a productes mistificats, més o menys originaris d'Andalusia, irriten la majoria d'espectadors catalans, per als quals aquest folklore no té sentit. Sembla que la TVE es complagui amb aquesta irritació que, lamentablement, exaspera els recels nacionals i els dirigeix « contra els andalusos » o « contra els cas-

tellans », quan de fet caldria adreçar-los contra el règim i la censura franquistes.

Com tota doctrina assimilacionista, el franquisme provoca el contrari del que sembla perseguir : la discòrdia i no l'entesa nacionals. Els comunistes i tots els demòcrates hem de denunciar en tot moment aquest joc perillós de l'**espanyolisme**, en el qual la TVE pren un paper tan destacat. El dret d'autodeterminació dels pobles de Catalunya, Euzkadi i Galícia, són exigències democràtiques que els comunistes sostenim vigorosament, perquè solament així podrem aconseguir algun dia una veritable entesa entre els diferents pobles hispànics. Creure, d'alguna forma, en el mite de la « unidad » franquista és pitjor que amagar el cap com l'estruc : és impedir que la democràcia penetri i progressi en les terres de la pell de brau.

Notes :

- (1) Vegeu *Le Monde*, de París, 19 desembre 1963.
- (2) *Llibre de l'any 1962*. Editorial Alcides S/A, Barcelona, 1963.
- (3) *Ibíd.*, pàgs. 371 - 372.

Rafael Vidiella

LA LLUITA DE CLASSES I LA REPRESSIO A BARCELONA DEL 1917 AL 1923

Uns estudiants catalans m'han demanat un article sobre la lluita de classes i la repressió a Barcelona en temps de Martínez Anido i d'Arlegui, i és amb molt de gust que l'he escrit.

M'he guiat, sobretot, pel meu record personal. He procurat sintetitzar al màxim i, tant per raons d'espai com per facilitar la comprensió dels fets, he centrat l'exposició en tres períodes o capítols : a) els fets de l'any 1917 — Assembla de Parlamentaris i vaga general, amb els seus antecedents i conseqüències, la vaga de **La Canadiense**, sobretot — ; b) el terrorisme i la repressió en els seus orígens i en el seu moment culminant. c) La vaga general del transport que clou el període d'ascens de la lluita revolucionària, abans de la dictadura de Primo de Rivera.

ELS FETS DE L'ANY 1917

LA VAGA DE LA CANADIENSE

Durant la primera guerra mundial, la burgesia espanyola i, sobretot la catalana, s'enriquí enormement venent a preus altíssims gran part de la seva producció als països en guerra, en perjudici del mercat interior, on els preus pujaren molt en conseqüència. Els petits empresaris feren grans beneficis amb les comandes que els passaven grans fàbriques, i fins i tot uns quants centenars d'obrers especialitzats pogueren instal·lar-se pel seu compte i muntar petits tallers. Però la gran burgesia catalana prou s'adonava que aquells anys de vaques grasses no podien durar indefinidament. A mitjan 1917, ningú no dubtava ja de la victòria aliada, i amb la pau, l'economia dels països bel·ligerants tornaria al seu curs normal. Amb la pau, es preveia una greu crisi en la indústria catalana. Per evitar-la, hauria calgut eixamplar en gran escala les possibilitats del mercat interior, i per això, calia augmentar el poder adquisitiu de les masses amb una vasta Reforma Agrària — canviant pro-

fundament l'estructura semifeudal de l'estat espanyol.

La Lliga Regionalista, el partit de l'alta burgesia catalana, reuní una Assembla de Parlamentaris catalans a l'Ajuntament de Barcelona el 5 de juliol, i una altra de Parlamentaris de tota Espanya en el Palau de la Ciutadella, el 19 de juliol. Les dues assemblees se celebraren malgrat la prohibició del govern, i la segona s'inaugurà en un ambient popular favorabilíssim ; les botigues van tancar i els obrers van fer festa en honor seu. Inclús comptaven amb la simpatia de part de l'exèrcit, dividit en Juntes Militars d'oficials per una banda, de suboficials per l'altra, i escindit en sordes lluites entre l'exèrcit d'Àfrica i el territorial.

Però bastà que es presentés a l'Assembla el governador i ordenés a Bravo Portillo, el cap de policia, que toqués simbòlicament l'espatlla de cada parlamentari, perquè la reunió es dissolgués sense pena ni glòria. I les seves decisions es convertiren en paper mullat, tot i que no podien ser més modestes, ja que es limitaven a demanar la reunió de Corts Constituents. No obstant, la revolució estava llançada ja, i el tretze d'agost següent, el Partit Socialista, la UGT i la CNT, d'acord amb els republicans — tot i que aquests no hi jugaren un paper important —, van declarar la vaga general revolucionària a tot Espanya.

Sempre he cregut que el fracàs de la vaga, aixafada sanguinàriament per la força pública i l'exèrcit, fou degut sobretot a la falta d'unitat dels objectius polítics dels que la realitzàrem, i a l'acobardament de la burgesia catalana, la principal interessada en el triomf d'una revolució que no podia ser sino burgesa, donat que la classe obrera no estava prou formada per dirigir-la. Socialistes i republicans pogueren posar-se d'acord

sobre la formació d'un estat democràtic burgès, però les masses populars no arribaren a fer-se una idea clara ni a tenir consciència de quins eren els objectius del Comité Revolucionari format a Madrid per Anguiano, Besteiro, Largo Caballero i Saborit. D'altra banda, l'acord de la CNT — que dirigí el moviment a Catalunya, — amb la UGT i el Partit Socialista era purament formal. La CNT anava a la vaga amb la intenció de veure en què parava allò, i de no deixar les armes després. Així és com es formà a Barcelona un comité revolucionari, diferent del de Madrid, del qual vaig formar part lluitant pels carrers amb en Seguí, en Miranda, l'Herreros, en Minguet, l'Aragó, en Viadiu i d'altres, — sense que poguéssim donar al poble català una idea clara i concreta de què ens proposàvem. Aquesta idea clara tampoc no la teníem nosaltres, i tot el contingut polític del moviment el concretàvem en el crit: « ! Ha arribat l'hora ! ». Però estic segur que en el fons tots desitjàvem, — i en això coincidíem amb els socialistes, — que el moviment fos capitalitzat per la burgesia republicana democràtica, encara que i pobre de qui hagués gosat exterioritzar-ho ! Qui hagués gosat apartar-se dels conceptes que « més enllà de l'ideal hi ha més ideals encara » i que « tota política i tots els polítics són igualment perniciosos » hauria estat objecte de la reprovació anarquista, sense adonar-nos que amb tals « conceptes » anarquistes s'ha fet sovint el joc a la pitjor política i als pitjors polítics.

De totes maneres, si la falta d'unitat en matèria d'objectius polítics de grans sectors de la classe obrera fou nefasta, pitjor fou encara la covardia de la burgesia, i sobretot de la burgesia catalana, amb qui sóc particularment sever precisament perquè era la més rica, la més influent, la millor organitzada de tot Espanya, la que representava les forces productives més avançades, i a qui més interessava que aquestes forces poguessin comptar amb un mercat ric i florent a l'Espanya agrària. I amb tant més motiu l'acuso de covardia, perquè no sols la classe obrera, no es proposava de prendre el poder sinó que no podia ni imaginar que algun dia això fos possible: el mes d'agost de 1917 els bolxevics no havien pres encara el poder a Rússia, i no existien per tant precedents d'Estat proletari. La burgesia espanyola va ser la principal culpable que el moviment revolucionari democràtic del juliol-agost 1917 fos aixafat implacablement per l'Estat monàrquic semifeudal, ja que aquella vegada el proletariat lluitava a les barricades per ella. I la gran

burgesia catalana més culpable encara, ja que amb la seva posició política no republicana, si bé d'un monarquisme tebi — en Cambó no havia llançat encara el seu « Monarquia ? República ? Catalunya ! » —, hauria pogut atreure's no poques personalitats que estaven cansades de les velleïtats pretorianes del rei i de la seva camarilla militar, no pocs caps i oficials de les Juntes, i ben segur, els suboficials que formaven també les seves pròpies Juntes i que estaven més en contacte amb el simple soldat que els caps superiors. La prova: que el capità general — sospitant possiblement que la Lliga tenia alguna cosa a veure amb la vaga d'agost —, no va treure tropes al carrer fins al tercer dia de vaga, tot i que els vaguistes lluitaven contra guàrdies civils i de Seguretat, i quan es decidí ho va fer amb soldats de quota i amb carrabiners. La prova, que en Cambó, en Ventosa i l'Abadal es veieren obligats a fer declaracions manifestant que la Lliga no tenia res a veure amb el moviment. (1)

LES GRANS ACCIONS OBRERES

Des del començament de la guerra europea, els treballadors es llançaren a grans moviments reivindicatius demanant augments de sous i jornada màxima de vuit hores. Els capitalistes, malgrat els seus immensos beneficis de guerra, s'hi resistien tenaçment, però la tenacitat dels obrers va ser més gran encara, i hi hagué vagues, com la del ram de l'aigua (1917) que duraren 19 setmanes; la de mariners de 1920 durà sis mesos.

Aparentment es tractava d'una lluita econòmica, però intercalada amb les lluites d'altres grans sectors de la societat catalana per un estat democràtic i per les llibertats de Catalunya, les seves implicacions polítiques foren enormes.

Quan la Lliga, amb Cambó i Ventosa, començà a col·laborar activament amb la monarquia i a donar-li ministres, els sectors més progressistes del catalanisme passaren a ser-ne els més representatius, amb polítics honrats com Layret, Macià, Companys, Rovira i Virgili, Carner, Corominas, Marcellí Domingo i d'altres. Durant les vagues d'agost, M. Domingo es distingí pel valor amb què atacà el pretorianisme militar i dirigí un vibrant manifest als soldats incitant-los a la revolta.

(1) No sé si aquests tres personatges tingueren res a veure amb la vaga d'agost; ho dubto; però el que sé, és que en Cambó demanà contactes amb la CNT en l'època de l'Assemblea de Parlamentaris. Ho puc assegurar, perquè jo assistia a la reunió on es decidí estúpidaament dir-li que no.

L'atur forçós i la fam, tot i essent crònics ja abans, s'agreujaren encara a partir del 28 de juliol de 1914, el dia que començà la primera guerra mundial, degut al pànic de la burgesia, creguda al principi que la guerra aguditzaria la crisi, i al retorn de desenes de milers d'espanyols que treballaven a França: només en un sol dia (1 d'agost 1914) 2.152 repatriats desembarcaren al sol port de Barcelona; dos dies després, els diaris anunciaven l'arribada de 21.840 repatriats només que per l'estació de França. Gairebé tots es quedaven a Catalunya, i l'excés de ma d'obra permeté a la nostra burgesia baixar sous o negar-se a augmentar-ne segons el cas. Només diré que el desembre de 1918 els tipògrafs cobràvem el mateix sou que l'any 1913, i vam haver de llençar-nos a una dura batalla vaguista, — en la qual va caure mort al meu costat l'obrer Julià Sallán, — per obtenir la jornada de vuit hores i un sou mínim de sis pessetes diàries.

No solament no tingué lloc la tan temuda crisi, sinó que la indústria catalana conegué un **boom** sensacional: la indústria llanera sola va exportar l'any 1914 vuit vegades i mitja més que l'any 1913: i l'any 1915 exportà **quaranta** vegades més que dos anys abans. (1) Però la burgesia seguia negant-se a augmentar sous. Farré Morego, en el seu fullet « **Los atentados sociales en España** » escriu que si l'any 1914 es produïren 264 vagues a tot Espanya, l'any 1918 se'n produïren 620, i l'any 1920, 1.316.

Em sembla que Farré Morego ha fet curt, possiblement perquè les estadístiques només tingueren en compte les vagues de certa importància i prescindien de les que afectaven una sola fàbrica o un sol terratinent. El cas és que entre 1914 i 1923 no hi hagué ni un sol ram industrial, comercial, agrícola o estatal — incluits els militars amb les seves Juntas de Defensa — que no reclamés millores materials, socials i polítiques. De totes les vagues, les més famoses foren potser la de **La Canadiense** (1919) i la del Transport (1923).

Els treballadors del Gas, Aigua i Electricitat eren dels pocs que l'any 1918 no havien obtingut encara la jornada de 8 hores, i els obrers de **La Canadiense**, la més important empresa del ram, decidiren la vaga per obtenir-la i per aconseguir augment de sous. D'altres empreses del ram seguïren aleshores el seu exemple. El fet que **La Canadiense** era una empresa clau que podia deixar sense força a moltes indústries, donà

lloc a una vasta reunió de representants de tots els sindicats i dels comitès nacional, regional i local de la CNT, — reunió clandestina, perquè, com de costum, estaven suspeses les garanties constitucionals, — a la qual vaig assistir. Presidia la reunió V. Botella, un metal·lúrgic que abans de la guerra civil evolucionà cap al camp marxista, i no hi hagué cap opinió contrària a la vaga d'una empresa que paralizzaria segurament totes les altres. Efectivament, **La Canadiense** arrossegà al Transport, i una darrera l'altra deixaren de funcionar multitud de fàbriques, i fins en els casos d'empreses que podien treballar sense electricitat, gas ni aigua, molts dels obrers, seguïren entusiasmats per la grandiositat del moviment. Barcelona i la seva regió industrial quedaren totalment paralizades. Mai no s'havia vist una vaga tan gran, tan unànime — i sense coaccions!

El govern Romanones envià a Barcelona a Morote subsecretari de la presidència del Consell, perquè parlamentés amb els dirigents de la vaga. Però els principals representants de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, amb qui s'havia de parlamentar, eren a la presó; és a la presó on es celebrà la primera entrevista. Dic la primera, perquè els presos es negaren a parlamentar si no els deixaven abans en llibertat. I els que dirigíem l'organització des de fora, no sols vivíem en la clandestinitat, sinó que tots teníem els nostres respectius suplents, també clandestins, en cas que ens agafessin.

Els dirigents de la Confederació Regional foren posats en llibertat i parlamentaren amb el senyor Morote, el qual acceptà la següent fórmula de solució de la vaga en nom del govern: augment de sous, jornada de vuit hores, readmissió d'obrers i empleats expulsats i llibertat de tots els presos polítics i socials.

Els vaguistes foren convocats a un míting a la plaça de toros de les **Arenas**, on se'ls informà de les bases de l'acord. El míting hauria pogut acabar en tragèdia, de no ser pel Noi del Sucre. El capità general, Milans del Bosch, es negava a alliberar els presos de Montjuïc si els obrers no tornaven abans al treball, i la majoria d'obrers, enardits per la victòria i per les prèdiques dels anarquistes, no volien transigir. Aquella multitud no parava de cridar « i Anem a Montjuïc a alliberar els presos! », i no deixava ni parlar els oradors. El Noi del Sucre s'aixecà l'últim per parlar, segons el seu costum.

Al principi també l'interromperen unes quantes vegades, però era tal la força

(1) Xifres extretes d'**Un segle de vida catalana**, p. 1304 (Ed. Alcides, Barcelona).

de magnetisme i de persuasió que sabia exercir, tan clars, tan directes eren els seus discursos, tan profund era el seu coneixement dels problemes dels obrers, que aviat s'imposà el silenci, i pogué convèncer a la multitud que, amb la Guàrdia Civil i la de Seguretat rodejant la plaça de toros, i amb tropes en peu de guerra a tots els punts d'accés al castell de Montjuïc, era una bogeria pretendre treure els presos de Montjuïc sense més armes que l'entusiasme. El Noi del Sucre vingué a dir: « Hem guanyat la vaga i hem de tornar a la feina. Tenim la paraula del govern que així que soni el primer cop de martell s'obriran les presons. Penseu que de vosaltres depèn que es respecti el vostre desig d'alliberar els presos. Comencem complint la nostra paraula. L'empresa compleix la seva paraula d'admetre els expulsats. Els casos dubtosos ja els discutirem. I les autoritats compliran el que han dit, perquè han de comprendre que aquell que falti a la paraula que ens hem donat mútuament sera responsable d'un nou incendi. »

I així va ser. En no complir el capità general, amb el suport dels dirigents de la Lliga, les ordres del govern de posar en llibertat uns 80 presos que estaven sotmesos a jurisdicció militar, la responsabilitat d'un nou incendi, molt més greu, recaigué sobre els militars i sobre els homes de la Lliga. Perquè quatre dies després, el 24 de març, començà una nova vaga de **La Canadiense**, que havia de durar fins el 7 d'abril i fou molt més impressionant encara que la primera. Tothom va fer vaga, fins i tot els enterramorts. I no es limità aleshores a Barcelona i a la seva regió industrial, sinó que repercutí en vagues generals de solidaritat a Madrid, València, Lleida, La Corunya, Sevilla, Alcoi, Alacant i altres ciutats.

El govern va declarar l'estat de guerra en tot el país i hi hagué milers de detencions, i alguns morts i ferits; però els treballadors sortiren amb la seva i totes les seves reivindicacions foren acceptades, àdhuc la llibertat pels presos i la jornada de treball de vuit hores, concedida per Reial Decret del 3 d'abril, o sigui durant la vaga. Però no sense que es produís una militarada com tantes n'hi ha hagut en la història de l'Espanya contemporània, fomentada i aplaudida pels homes de la Lliga, i preludi del cop d'Estat de Primo de Rivera: el 13 d'abril — sis dies després d'acabada la vaga —, una comissió d'oficials dirigida pel coronel Aldir, es presentà al Govern Civil i a Jefatura Superior de Policia, i en va treure literalment a puntades de peu el governador, Carles

Montanyès, i el cap superior de policia, Gerardo Doval.

Per cert que durant la vaga de la **Canadiense**, les autoritats militars intentaren fer-la fracassar mobilitzant els vauquistes que encara estaven en període militar i enviant a fàbriques i tallers tècnics de l'exèrcit i la marina. La immensa majoria dels tècnics, tot i anar ón els manaven, foren **conscientment incapaces** de fer funcionar les màquines, i alguns les **espatllaren conscientment**, o sigui que sabotejaren les ordres. Pel que fa als obrers en vaga mobilitzats, la immensa majoria, **en plena consciència**, no es presentà. Ho subratllo perquè alguns periodistes i historiadors, entre altres Fernández-Almagro, deixen entreveure que els obrers es negaren a ser mobilitzats perquè « **los sindicatos respondieron con la amenaza a sus afiliados de hacerles sentir en su propia persona las consecuencias de rendirse a la orden militar.** » (1) Això no era veritat encara, i la lògica més elemental demostra que els obrers que no es rendiren « **a la orden militar** », coacció per coacció, més haguessin hagut de témer i obeir a les autoritats militars que al sindicat, ja que, havent-hi estat de guerra declarat, la insumissió es castigava amb la pena de mort.

Un altre magnífic exemple de solidaritat en la lluita és el de la **censura roja**. Per tal de sembrar la discòrdia en el camp enemic, els diaris burgesos llençaren una campanya d'improperis i de baixes calúmies contra els sindicats i els seus dirigents, amb l'aggravant que tota la premsa estava sotmesa a la censura del govern, i prohibida la publicació de **Solidaridad Obrera** i d'altres periòdics sindicals. Doncs bé, en nom de tots els sindicats catalans, el Sindicat d'Arts Gràfiques decidí sotmetre els diaris a la seva pròpia censura, — la censura dels treballadors, — sobre tot mentre les publicacions obreres prohibides no tornessin a sortir, i sense censura estatal. L'acord va ser unànim i sense coaccions de cap mena; amb quin orgull professional i revolucionari ho recordaré sempre! Aquell acte col·lectiu d'objecció de consciència, la **censura roja** dels tipògrafs barcelonins del febrer-març a l'octubre de 1919, entrà per primera vegada en la història i en la tàctica revolucionària del proletariat.

TERRORISME

Durant la primera guerra mundial, milers i milers d'immigrants travessaren la frontera i s'establiren a Barcelona,

(1) M. Fernández Almagro, *Historia del Reinado de Alfonso XIII*, p. 352.

constituïnt una fauna heteròclita, deletèria i aventurera, de la qual vaig conèixer molts especimens en els grupets que es formaven aleshores a las Rambles, a la Plaça Reial, en el port i a l'Ateneu Obrer, on es discutia filosofia i vegetarianisme, religió i ateisme (1). A més d'aquests immigrants, hi havia els de l'interior d'Espanya que venien a buscar feina. La pressió d'aquesta massa d'immigrants exercí una influència decisiva en el terrorisme dels anys 1917-1923.

Abans d'aquelles dates i des que tinc ús de raó, no recordo ni un sol cas de terrorisme social, anarquista o no, d'assassinat de patrons. Recordo molt bé, en canvi, haver sentit parlar de la bomba que l'anarquista Pallàs llençà contra el general Martínez Campos ; i l'assassinat de Cánovas del Castillo l'any 1897 va impressionar profundament la meua imaginació infantil. Més endavant, recordo l'atemptat de l'anarquista català Joaquim Miquel Artal contra Maura de l'any 1904 ; el d'un desconegut, a París, contra Alfons XIII i el president Loubet l'any 1905 ; el de l'anarquista català Mateu Morral contra Alfons XIII i la reina Victòria l'any 1906 ; el de l'anarquista aragonès Manuel Pardinàs que va matar Canalejas el 1912, i el dels anarquistes catalans Ramon Casanellas, Pere Mateu i Leopold Nicolau que mataren Dato : aquest atemptat va ser el cant del cigne d'aquell romanticisme anarquista segons el qual el terror individual només tenia sentit com a magnicidi. Però ni jo recordo ni els diaris parlen de cap atemptat personal de tipus social contra cap patró fins a l'any 1917. En el llibre que ja he citat, Fernández Almagro (P. 352-353) després d'indicar que el primer patró assassinat va ser potser Antoni Barret, el 8 de gener de 1919 — en realitat el primer patró assassinat va ser Joan Tàpies, el 7 d'octubre de 1917 —, escriu : « **Nadie vió a los autores de este o aquel crimen. Nadie los distinguía en la obscuridad de un complejo : reivindicación social, venganzas personales, espionaje alemán, doble juego de algún policía...** » Són els dos últims, l'espionatge alemany i el doble joc policíac, els factors inicials que desencadenaren la contagiosa

sèrie d'assassinats de patrons i atracaments, i la sanguinària repressió dels generals Martínez Anido i Arlegui contra dirigents sindicals i obrers revolucionaris.

Efectivament, Bravo Portillo era un agent de l'espionatge alemany ; indicava als submarins alemanys la sortida i ruta dels barcos espanyols que duïen càrrega destinada a les potències aliades, a fi que fossin enfonsats, i feia assassinar els patrons disposats a transigir amb reivindicacions obreres i que a la Federació Patronal defensaven una actitud conciliadora. Als alemanys els interessava que les vagues s'eternitzessin, perquè moltes de les indústries treballaven pels aliats. Per saber secrets naviers i portuaris, Bravo Portillo es valia d'un tal Royo Vallés, ficat en diverses companyies de navegació que de vegades asseguraven per valor de milions de pessetes càrregues inexistentes dels vaixells que serien torpedejats ; per assassinar patrons es valia d'un alemany aventurer, a'racador i assassí que es feia anomenar « baró de Koenig » i que dirigia una banda de facinerosos espanyols i estrangers, reclutats a les cases de prostitució i cafès-concert del districte de Dressanes.

Va ser **Solidaridad Obrera** qui denuncià amb proves indiscutibles Bravo Portillo i Royo Vallés ; acusats d'espionatge, foren empresonats el 21 de juny de 1918. Però donà la casualitat que vuit dies després, el 29 de juny, moria Royo Vallés, i com que Bravo Portillo era un home enormement influent — es deia que era germanastre d'Alfons XIII, o sigui, fill bastard d'Alfons XII — tot i no ser reintegrat en el seu càrrec de cap de policia sortí de la presó i entrà al servei directe del capità general Milans del Bosch.

A les altes esferes oficials es tenien també motius per terroritzar la burgesia catalana per to's els mitjans, inclòs l'assassinat de patrons. Es ben curiós, certament, que sempre que el moviment nacional català s'ha radicalitzat, hi hagi hagut onades de terrorisme. La burgesia catalana nacionalis'ta, aliadòfila durant la guerra europea, havia presentat reivindicacions autonomistes a la Societat de Nacions després de la victòria aliada i demanat l'ajut del català-francès general Joffre l'heroi del Marne, i àdhuc de Clemenceau, el qual per cert els contestà amb la seva històrica frase de « **Pas d'histoires, messieurs** ». Tot això provocà una reacció vivíssima a Madrid, i encara que Cambó, Ventosa i altres prohoms de la Lliga feien marxa enrera després i acceptaren carteres ministerials, com que seguia havent-hi

(1) Un d'ells era Alexandre Kibalchiche, « Victor Serge », a qui E. Boal i jo donàrem un carnet del Sindicat d'impressors l'any 1914, que li permeté treballar a la impremta Auber i Pla del carrer Pelai. Uns anys abans va complir una condemna en presons franceses per haver dirigit un diari anarquista subvencionat pels famosos atracadors Bonnot i Garnier. L'any 1917 va anar a Rússia, es va fer trotskista i s'hagué de tornar a exilar.

un ampli sector liberal en la burgesia catalana, conseqüent amb els seus ideals nacionalistes, el govern sabia el que feia, terroritzant-la i fent-li creure que els terroristes eren els treballadors, perquè posés seny i acabés suplicant al govern, a la policia i als generals de l'Estat del qual volia separar-se, que la protegís contra els seus propis obrers. Bons exemples d'aquesta tàctica, per part del govern, són la bomba del Liceu, llançada l'any següent al de les Bases de Manresa, per l'agent provocador Santiago Salvador, la bomba del carrer dels Canvis Nous, llançada per un altre agent provocador, l'estranger Aschieri, al pas de la processó del Corpus de l'any 1896, les bombes de principis de segle esclataven a les Rambles, en els urinaris, a l'entrada de les cases, en el mercat de la Boqueria, a qualsevol lloc, per les quals s'afusellà Joan Rull, confident de la policia. Desgraciadament, més de quatre obrers revolucionaris caigueren en la trampa d'aquesta sistemàtica provocació terrorista governamental. Sovint, l'assassinat d'un patró feia que una vaga triomfés. I això incitava a alguns obrers exaltats a valdre's d'aquest tràgic sistema per obtenir allò que els patrons es negaven gairebé sempre a concedir per les bones.

El cas és que els anys 19, 20 i 21 la repressió governamental, ferotge i realitzada en públic acord amb la Federació Patronal, arribà al paroxisme. I de retruc, hi hagué obrers digníssims que es deixaren provocar al terreny del terrorisme individual, en perjudici de les grans accions de masses. Era la classe obrera qui més havia de sortir perdent amb l'exercici del terror individual: per això havien iniciat la Patronal i el govern. I si de moment els obrers pogueren congratular-se que dos honorats treballadors assassinessin Bravo Portillo el 5 de setembre de 1919, un parell de setmanes després, Bravo Portillo era substituït per un altre criminal, pitjor que ell: el general Arlegui. I si el 4 d'agost de 1920 aquests dos honorats treballadors mateixos executaven a València el sanguinari governador de Barcelona, el comte de Salvatierra, tres mesos després, el 8 de novembre, era anomenat governador de Barcelona un home molt més sanguinari encara, Severiano Martínez Anido. I si el 8 de març de 1921 tres honorats obrers metallúrgics assassinaven Eduardo Dato per haver autoritzat la **ley de fugas** aplicada per Martínez Anido, Martínez Anido continuava en el seu càrrec, i la llei de fugues s'aplicava amb més fúria que mai. En un sol dia, el 21 de gener de 1921, els metges barcelonins efectuaven

36 autòpsies de dirigents obrers assassinats. Aquell mateix dia, es celebrava una reunió a Capitanía General on l'assassí d'aquells 36 morts era aplaudit i homenatjat per la gran burgesia catalana. I en prendre possessió del seu càrrec, la primera mesura d'aquell botxí va ser la de deportar a Menorca uns 40 dirigents obrers dels més destacats, entre ells Salvador Seguí, Josep Viadiu, Antoni Amador, Piñón, Vidal... i també Lluís Companys, conseller de l'Ajuntament de Barcelona. I quan Francesc Layret, advocat i diputat per Sabadell, sortí de casa seva per intervenir en la defensa de Companys, l'assassinaren uns pistolers del Govern Civil. Hipòcritament, Martínez Anido declarà després a la premsa que lamentava no haver ficat Layret a la presó « **para liberarle del atentado en que sucumbió.** » Hipòcrita, perquè la nit del 7 de juny de 1921 feia treure de la presó el secretari general de la CNT, Evelio Boal, i el tresorer Feliu, perquè fossin assassinats en ple carrer. Hipòcrita, perquè aquells dies de juny de l'any 1921 s'intentà fer a totes les presons d'Espanya una **Saint-Barthélemy** dels més destacats dels que hi érem, i que només pogué impedir-se perquè vam donar la veu d'alarma i no pocs intel·lectuals i polítics la feren pública.

Els generals que guanyaven batalles contra obrers indefensos les perdien en canvi davant d'enemics armats. El 21 de juliol, mentre assistia a Burgos a les festes en honor del Cid Campeador, s'assabentà Alfons XIII de la notícia del desastre d'Annual. Les enquestes sobre les responsabilitats del desastre revelaren innumbrables abusos i immoralitats per part de l'Administració i de Sanitat Militar. A fi de desviar l'atenció pública d'aquests escàndols, Martínez Anido i Arlegui desencadenaren una campanya de terror. Entre Annual i el 24 d'octubre de 1922 (data de la destitució de Martínez Anido i d'Arlegui, firmada pel president del consell de ministres, J. Sánchez Guerra), es produïren centenars d'atemptats personals, set assalts a mà armada, entre ells el d'un tren del Poble Nou que duia la paga de milers d'obrers, i diverses bombes. Això, en l'espai de setze mesos.

L'« atraquisme » és una deformació revolucionària, injustificable com a arma de lluita del proletariat, però comprensible en aquell ambient de persecucions, de violència i d'acorralament. Les autoritats havien clausurat els sindicats i prohibien i castigaven severament les coïtzacions; centenars d'obrers eren assassinats, i els qui anaven a la presó o eren deportats es comptaven per milers;

la Patronal negava sistemàticament el treball als obrers que no trencaven els carnets sindicals en favor de l'anomenat **Sindicato Libre** de Martínez Anido i Arlegui.

D'atracaments, n'hi hagué de diferents menes. Jo he conegut atracadors que empraren els milions de pessetes obtinguts d'aquella manera fundant una gran editorial de propaganda idealista i comprant armes per a la « revolució ». He conegut també un atracador, que després de robar una enorme quantitat a un cobrador de banc, el qual tenia, per cert, carnet de la CNT, el va fer assassinar per un altre atracador que l'acompanyava, dient-li : « Tíre-li, xe, que els morts no parlen ». Amb motiu d'això, hi hagué un míting de protesta en el qual vam prendre part Viadiu, Joan Peiró i jo. Finalment, hi ha atracadors d'una altra mena, com els capitalistes que l'any 1920 provocaren la suspensió de pagaments i la catastròfica enfonsada del Banc de Barcelona. Aquests atracadors de barret de copa i levita, no solament arruïnaren molta gent amb la catàstrofe del Banc de Barcelona, sinó amb les subsegüents del Banc de Catalunya, del de Tortosa, del de Reus i del de Terrassa, entre els anys 1920 i 1925. No es pot descartar la possibilitat que aquesta catàstrofe bancària fós una maniobra de la gran burgesia catalana per sembrar més descontentament, i enrarir encara més l'atmosfera política per tal de preparar el cop d'estat militar que tant desitjava i que a la fi obtingué : el de Primo de Rivera.

LA VAGA DEL TRANSPORT

El restabliment, el 31 de març de 1922, de les garanties constitucionals per part del govern Sánchez Guerra, la destitució de Martínez Anido i d'Arlegui (1), l'extraordinària campanya nacional exigint l'aclaració de les responsabilitats del desastre d'Annual, responsabilitats que afectaven no sols a molts caps de l'exèrcit i polítics sinó al mateix rei, tot això conduí a un **canvi qualitatiu** en el moviment obrer, en facilitar l'exercici de les llibertats democràtiques, l'alliberament de milers de presos, i el retorn a la legalitat dels Sindicats obrers. Els dirigents obrers es plantejaren aleshores el problema de si continuar lluitant aïllats,

(1) Un agent provocador al servei dels dos generals i que pertanyia a la banda del baró de Koenig, arrossegà a tres obrers perquè matessin Martínez Anido, el qual havia de passar pel carrer d'Escudellers la nit del 23 d'octubre. Allà toparen amb la policia ; l'ebenista Manuel Bermejo hi trobà la mort, però també la hi trobà l'agent provocador, un tal Pelejero.

prescindint de les altres forces democràtiques, de si acabar o no amb l'acció terrorista.

Per al Noi del Sucre i per a molts dirigents sindicals que el seguïem no podia haver-hi dubte : calia desterrar dels medis confederals l'acció terrorista i els atracaments ; calia acabar amb l'absurda pretensió que l'única revolució possible era la impossible « comunista llibertària » ; calia acabar també amb el mite que l'enemic era feble i la CNT invencible ; calia aconseguir la unitat d'acció amb socialistes i comunistes en primer lloc, amb totes les altres forces que lluitessin per la democràcia, i calia acabar d'una vegada amb el contraproductiu apoliticisme àcrata.

Naturalment, a dirigents sindicals intoxicats durant anys per la ideologia i les pràctiques anarquistes o anarquitzants no se'ls podia exigir un canvi sobtat, una presa de posició política immediata. La desintoxicació és sovint més llarga i difícil que la intoxicació i Que fàcil és esdevenir anarquista, i que difícil deixar-ho de ser, de vegades ! De totes maneres, el procés de desintoxicació començà molt bé, gràcies en gran part al Noi del Sucre i a l'enorme prestigi que tenia entre els obrers de la CNT i fins els de la UGT, i també entre els que, procedents dels camps socialista i anarquista, fundaren el Partit Comunista. A Barcelona, València i Sevilla, els treballadors cenetistes tenien moltes ganes de tornar a sentir parlar el **Noi**. De moment només es pogué fer escoltar a València i Andalusia, perquè a Barcelona Martínez Anido i Arlegui encara tenien la paella pel mànec i estaven molt interessats a liquidar-lo. Un dels mítings del **Noi** que més ressonància tingué fou el de la Llotja de València, l'estiu o la tardor de l'any 1922, davant d'un auditori de més de deu mil persones. Vam prendre-hi part Domingo Torres, dirigent dels portuaris, el **Noi**, i jo, en representació de la Federació Local de Sindicats. Els tres vam declarar que les responsabilitats pel desastre d'Annual no es limitaven a la camarilla militar i uns quants governants civils, sinó que afectaven tot el règim monàrquic. El discurs del **Noi**, formidable orador, va ser aplaudit frenèticament, sobre tot en afirmar que la CNT no podia desentendre's dels problemes polítics ; s'en va parlar a tota la premsa espanyola.

Mentrestant, a Barcelona, els homes de la Lliga i els caps militars més reaccionaris no perdonaven a Sánchez Guerra que hagués des'ituit Martínez Anido i Arlegui i restablert les llibertats constitucionals. La Lliga va fer dimitir els seus ministres Bertran i Musitu i Silió

del govern Sánchez Guerra, i oferí un banquet d'homenatge a Martínez Anido i a Arlegui, després del qual dirigí una pública protesta al capità general, el futur dictador Primo de Rivera. « **Habían perdido un servidor y tal vez pensarán en buscar otro. Justamente se vivían las horas en que Italia... se entregaba a Mussolini, creador del fascismo** », escriu Fernández Almagro en el seu llibre ja citat. Afegiré per la meua part que el 24 d'abril de 1921, l'alta burgesia catalana demostrava les seves tendències feixistes fent desfilar més de vint mil somatenistes armats, amb Cambó al davant, pel Passeig de Gràcia. Justament aquell mateix dia, tres obrers queien assassinats pels carrers de Barcelona. I per fer l'atmosfera més irrespirable encara, per fomentar el malcontentament popular, aïllar el proletariat i cansar-lo de la pròpia lluita, la patronal, que encare el govern Sánchez Guerra havia aconseguit la readmissió dels policies destituïts, obtingué d'aquests i d'altres pistolers la intensificació del terrorisme i dels atracaments per demostrar que amb garanties constitucionals no s'hi podia viure, a Barcelona.

La Lliga, des del pànic que li produí la vaga de **La Canadiense**, no parava de crear condicions favorables a l'adveniment de la dictadura militar, que també interessava al rei i a la seva camarilla de generals. La Lliga es veia desbordada per nous partits com **Acció Catalana** i **Estat Català**, fundats en part pels seus propis dissidents; l'Acció Catalana tingué tant d'èxit a les eleccions provincials de juny del 1923 (es tractava d'elegir diputats per la Mancomunitat) que Cambó, enrabiad, es retirà de la política i dimití del seu càrrec de diputat.

A finals de febrer o principis de març de 1923, es celebrà a Barcelona un plè de la CNT on es decidí realitzar una campanya nacional per l'amnistia de tots els presos polítics i socials, i on hi hagueren grans polèmiques entre la majoria que el formàvem i una representació de grups anarquistes. La representació anarquista — formada per tres calbs molt barbuts — havia dut un munt de diaris on estaven reproduïts tots els discursos i declaracions del **Noi**, a fi de demostrar que el **Noi** era un « político despreciable », un « ente » que « se ciscaba » en tot « lo normativo y lo volitivo », per enfonsar en el « nirvana » les « esencias puras » de l'anarquisme, « numen » suprem que « informa » els postulats « apolíticos, antipolíticos y antiestatales » de la CNT. També anava per a mi la crítica, i per a tots els dirigents sindicals influïts pel Noi del Su-

cre. Però el Noi, amb el seu gran sentit pràctic i enorme intuïció política, i acostumat des del 1914 a polemitzar amb els anarquistes, s'acabà imposant i el Plè acordà per unanimitat que els seus discursos eren irreprotxables.

Aquell Plè significava doncs el triomf, la inauguració de la tendència política de la CNT contra l'estèril **apoliticisme** anarquista, i com a tal, no passà desapercebut ni de la gran burgesia catalana interessada en el cop d'Estat militar, ni dels generals que el preparaven. Tant és així, que pocs dies després d'acabar-se el Plè, el Noi fou assassinat (el 10 de març de 1923).

I per cert que sis dies abans de l'assassinat, el Noi hagués hagut de sortir de Barcelona amb mí per anar a Sevilla i realitzar-hi la campanya pro-amnistia: així ho havia decidit el Plè. Però el Noi, tot i haver sortit vencedor en la polèmica amb els tres calbibrabuts, estava tan fastiguejat d'aquelles reunions, que es negà a prendre part a la campanya, després d'haver-s'hi compromès. El dissabte anterior al de l'assassinat — perquè va ser assassinat un dissabte — vaig insistir molt perquè canviés d'idea, tant pel bé que podia fer en la campanya, com pel fet que la seva vida perillava més a Barcelona que enlloc. Aquell dissabte Josep Viadiu, Salvador Quemades i jo recorreguèrem el camí que el Noi feia tots els dissabtes, des del **Tostadero** de la Plaça de la Universitat fins a casa seva — carrer del Dos de Maig —, passant per la Ronda de Sant Antoni, pels carrers de Ponent i de la Cadena. En el carrer de la Cadena, on l'assassinaren, comprava el Noi les pintures que necessitava per la feina de la setmana. i Qui sap si aquell dissabte que Viadiu, Quemades i jo l'acompanyàvem ens rondava la mort a nosaltres també! El cas és que aquell dia vam sopar els tres a casa seva i no vaig poder-lo convèncer de cap manera que desistís de la seva idea de no prendre part a la campanya. Les polèmiques del Plè l'havien irritat tant que també em volia convèncer a mí de deixar-ho córrer. « No hi vagis, que ja farem una altra cosa », em va dir textualment. Quina era aquesta altra cosa no ho sé, però sé que preparava un viatge a la URSS, on havia estat convidat. Dos dies després arribava jo a Sevilla, i quan Ramón Mazón i Manuel Delicado em preguntaren perquè no venia amb mí el **Noi** i els ho vaig explicar, em van donar duescentes pessetes perquè els hi enviés per gir telegràfic, pel viatge. El Noi havia deixat un record magnífic a Andalusia de la seva última campanya, i en el telegrama li vaig dir: « Els amics d'aquí

et supliquen que vinguis. Sense tú no hi ha campanya possible. » Ell em tornà les 200 pessetes aquell mateix dia, telegrafiant-me : « Ja t'he dit que no vinc », Cinc dies després l'assassinaven.

La patronal i els homes del cop d'Estat sabien de quí es desfeien. Com ho sabien també en el cas de Francesc Layret. Tant Layret com Seguí eren homes que sabien moure les masses, i a Catalunya es complementaven : en Seguí, com a dirigent, organitzador i mobilitzador de la classe obrera, i en Layret, com a dirigent, organitzador i mobilitzador dels rabassaires, de qui era advocat, i de la gran massa pagesa catalana, en la qual la buida fraseologia anarquista no havia fet efecte mai.

Després de sis anys de grans lluites obreres, s'arribà a la vaga del transport, que havia de durar dos mesos, de maig a juliol del 1923, i que fou tant o més general que la de **La Canadiense**. Però entre les dues vagues havien passat quatre anys de lluites, moltes d'elles mal enfocades i pitjor dirigides. Lluites tant heroiques com es vulgui i on els obrers, anarquistes o no, actuaren amb gran valentia individual en les seves revoltes — no revolucions —, però que fatalment havien de deixar el proletariat català cansat, esgotat, i, cosa pitjor, sense cap perspectiva, sense saber a què conduïen totes aquelles accions. I això és el que distingeix la vaga del transport de 1923 de la vaga de **La Canadiense** de 1919. En febrer-abril de 1919 el procés revolucionari espanyol era ascendent i els treballadors acceptaren entusiasmats una vaga que trobà desprevinguts la burgesia i l'Estat per la seva magnitud i per la falta de precedents. El govern mateix va haver de capitular. En canvi, el maig-juliol de 1923, fins pels que no vulguin reconèixer que el procés de la revolució espanyola anava de baixa — jo crec que sí que hi anava, — resultà innegable que als obrers catalans se'ls havia cansat, esgotat amb l'abús de vagues, i d'un temps ençà hi preniën part sense fe i fins per força. A més, la Patronal ja no estava desprevinguda com quatre anys enrera, i ho demostrà muntant el seu aparell terrorista, assassinant els millors dirigents obrers o ficant-los a la presó, declarant lockouts, creant els seus propis Sindicats i confabulant-se amb els militars en vistes a la dictadura militar. En tals condicions, una vaga general estava condemnada a morir d'inanició. I és que una vaga general tan llarga, quan no existeix un clima veritablement revolucionari ni una direcció revolucionària amb objectius no solament econòmics sino

polítics, a la llarga afavoreix més la contrarrevolució que no pas la revolució. D'aquesta manera — sense que la vaga en fos l'única causa —, va poder Primo de Rivera fer el seu cop d'Estat militar a Barcelona mateix, dos mesos després, sense trobar resistència ni a Catalunya ni enlloc més d'Espanya.

Primo de Rivera pogué vantar-se aleshores, com ara Franco, d'haver restablert la pau a Espanya. Però Unamuno li va saber contestar que «... si ja no hi ha gairebé assassinats en ple carrer — tot i que no es parla dels altres — és perquè els assassins estan empleats ara en el ministeri de Governació » (1). I afegiré que trobaven empleu, també, en la Legió Estrangera sota les ordres del aleshores capità Francisco Franco.

I com que Franco pronuncià un discurs a València al·lusiu als temps de què acabo de parlar i dient que obrers catalans i valencians acudien a ell buscant aixopluc en la Legió, tot fugint dels obrers revolucionaris (com si no sabéssim que la propaganda « ¡ La legión os espera ! » es feia sobre tot en cartells clavats a sòrdides tavernes, cases de prostitució i calabossos de les comissaries i de la Direcció General de Seguretat), li puc presentar al Caudillo una mostra de la mena de gent que li demanava protecció — i armes amb què seguir matant.

Anibal Calero, confident de policia i agent provocador, estava al servei directe de Bravo Portillo primer, del baró de Koenig després. Introduït en els sindicats, va prendre part l'any 1919 en alguns actes de terrorisme. Un dels que se li provaren fou una bomba posada al carrer de Ramon Llull. El mateix any, el 1920, va posar una bomba en un cafè de València i va prendre part a l'assassinat de l'amo d'una fàbrica de paper. L'any 1920 igualment, un jesuïta el presentà al governador civil de València, Josep Duran, seguint les instruccions del qual va fer de confident de la policia a la presó : assenyalava els presos que considerava més perillosos, els qui convenia deportar o sotmetre a la llei de fugues. Però això li sortí malament, perquè alguns presos sospitaren d'ell, li van donar una pallissa tremenda, el registraren i li trobaren a la jaqueta la fina i meticulosa carta de presentació del jesuïta. Descobert, és clar que no li quedava més remei que acollir-se a la protecció de Franco, a la Legió Estrangera.

(1) « **Avant et après la Révolution** », trad. de J. Cassou, p. 97 - 98.

Un dia, durant la dictadura de Primo de Rivera, — no recordo bé la data, pero havia de ser abans del 1927, — els diaris de Madrid dugueren la notícia que en el carrer de Torrijos un sergent de la Legió Estrangera havia assassinat a punyalades la seva padrina de guerra, la qual es resistia a ser violada. L'assassí era Aníbal Calero. Va ser condemnat, és clar, pero només a deu anys, tenint en compte els seus « patriòtics » serveis a la Legió.

En temps de la República complia condemna al presidi del Dueso, amb el general Sanjurjo que estava condemnat

per la militarada d'agost de 1932. Aníbal Calero feia de secretari de Sanjurjo en el presidi. Però la República del bienni negre els indultà tots dos.

L'any 1934, el 35 o el 36, — no recordo bé —, José Antonio Primo de Rivera l'envià a Barcelona a organitzar els grups d'acció — **el diálogo de los puños y las pistolas** — de Falange.

Fins que un dia aquell ínclit Legionari, aquella « víctima » de la violència revolucionària dels sindicats, que s'havia acullit a la protecció legionària, va ser trobat mort als afores de Barcelona amb el seu carnet de Falange a la butxaca.

EL CATOLICISME DEL REGIM

« La professió de catolicisme que fan els governants contrasta amb la persistència d'una situació on certs drets fonamentals, enunciats per la doctrina de l'Església, no són tutelats ni, de vegades, respectats. Per exemple, el dret d'informació objectiva ; el dret d'expressar les pròpies idees ; els drets de les minories ètniques ; el dret d'associació i de reunió, i àdhuc el dret de les institucions estrictament eclesiàstiques, per exemple d'A.C., a celebrar les reunions reglamentàries. Aquest procedir ambigu crea confusions entre els catòlics militants i, també, entre aquelles persones que, allunyades de l'Església, busquen lleialment la llum religiosa ».

(Del document adreçat per uns cinc-cents sacerdots catalans als arquebisbes i bisbes de Tarragona, Barcelona, Girona, Lleida, La Seu d'Urgell, Solsona, Tortosa i Vic).

NOTES SOBRE ELS ORIGENS DEL PARTIT CATALA PROLETARI

Les actuals generacions no han tingut ocasió de conèixer prou bé els orígens de tots i cadascun dels quatre partits catalans obrers que, el 1936 s'unificaren en el *Partit Socialista Unificat de Catalunya*. Tal vegada un dels menys coneguts és el *Partit Català Proletari*. Això m'ha mogut a elaborar aquestes notes, la pretensió fonamental de les quals és de donar a conèixer algunes pàgines de la vida catalana tal com jo les he viscudes.

El *Partit Català Proletari* fou una branca despresada del nacionalisme burgès. No crec necessari d'entrar en l'anàlisi dels orígens i desenrotllament del catalanisme sota la direcció de la gran burgesia, la de la Lliga. Sí m'interessa, en canvi, deturarme en el moment que la direcció del moviment nacional català comença a passar a d'altres mans. Durant el període de predomini de la Lliga, la *Unió Catalanista* i altres centres — que no havien acceptat la direcció d'aquella — es limitaven a una modesta activitat d'agitació patriòtica, amb accentuats matisos separatistes. El 1922, Nicolau d'Olwer i un nombrós grup d'intel·lectuals abandonen la Lliga i formen el *Partit d'Acció Catalana*, que fou conegut amb el nom de « Lligueta ».

Apareix, també, la figura del coronel Macià, que ja s'havia destacat en el Parlament espanyol per la condemna de l'acció anticatalana dels oficials de l'Exèrcit, l'any 1905. Fins els anys 20, l'activitat de Francesc Macià tenia més aviat un caràcter personal. Al districte de Borges Blanques era elegit sempre sense necessitat de votació, perquè no es presentava cap contrincant. Macià decidí passar a una activitat més decisiva i fundà amb altres activistes l'organització *Estat Català*. El nou grup no acceptà cap dels programes proclamats fins aleshores pel moviment catalanista. Ben aviat es donà a conèixer com el grup separatista més intransigent, partidari del « tot o res ».

Estat Català no sorgia a la vida política catalana com un partit més, sinó com una organització nacionalista disposada essencialment a emprar la lluita armada. En el seu butlletí quinzenal « *Estat Català* », posava l'accent en un patriotisme abstracte, sense puntualitzar el caràcter polític i social de l'*Estat Català* que volia

establir. Una bona part del periòdic estava dedicada a la instrucció militar dels membres. L'organització es composava d'« escamots », amb els seus comandaments que anaven de caporal al cap suprem, que era Francesc Macià. Els seus Estatuts eren més aviat normes de comportament militar per als afiliats. Com a membres de l'Exèrcit Català secret se'ls exigia un mínim de coneixements militars, inclosos els exercicis de tir que realitzaven periòdicament als afores de Barcelona. En els Estatuts hi havia uns signes convencionals de tipus militar, mitjançant els quals s'entenien entre si els membres de l'Exèrcit Català secret. Es compren, doncs, que àdhuc abans del cop d'Estat de Primo de Rivera, *Estat Català* fos una organització semiclandestina. Les reunions eren a la casa num. 7 del carrer de Sant Honorat, darrera el Palau de la Diputació i es celebraven amb una guàrdia armada a la porta.

Un dels actes que va donar prestigi a *Estat Català*, i a Macià personalment, dintre del moviment catalanista fou el « jurament de l'onze de setembre de 1923 », durant la tradicional manifestació davant l'estàtua de Rafael de Casanova. Allí Macià es va donar la mà amb els representants d'Euscadi i de Galícia i tots juraren públicament unificar la lluita dels pobles hispànics oprimits contra el poder central. Fou el « Pacte de la triple aliança ».

Entre els seguidors de Macià es difonia, com exemple a seguir, la conducta de l'alcalde de Cork a Irlanda, que va morir a la presó, en lluita contra els anglesos, després de 70 dies de vaga de la fam. També era divulgat l'exemple de Txecoslovaquia. Durant la Dictadura va ser coneguda — sobretot pels membres d'*Estat Català* empresonats o exiliats — la solució del problema nacional realitzada pels bolxevics russos. Hom sap que, anys després, el mateix Macià va mantenir contactes amb els dirigents de la Internacional Comunista fundada per Lenin. En aquella època aparegué el llibre de reportatges sobre Rússia de Josep Pla — que aleshores se les donava de liberal — i que descrivia força objectivament el que havia vist en el seu viatge a la Rússia soviètica.

Amb motiu del cop d'Estat de Primo de Rivera, Francesc Macià — com altres

dirigents nacionalistes i democràtics — hagué d'emigrar a França. L'organització d'*Estat Català* es traslladà a una casa del carrer de Ventrallans, oferta per un sacerdot simpatitzant. Sota la direcció de Jaume Compte foren reorganitzats alguns escamots i comença la formació d'altres.

Un d'aquest escamots, dirigit pel mateix Jaume Compte, organitzà l'acció de Garraf. Els principals executors en foren Jaume Compte, Civit, Badia, Garriga, Ferrer i d'altres, els noms dels quals no recordo. Per professions hi havia : un obrer electricista, — que fou qui va preparar l'artefacte — un obrer forner, un periodista, un farmacèutic, un venedor de llibres, etc. L'acció començà a ser preparada des que fou conegut que Alfons XIII i el seu govern farien un viatge a Barcelona. L'escamot aniria a la Foradada de Garraf per a col·locar la bomba. Els altres escamots ocuparien posicions estratègiques par a proclamar la República Catalana, tot aprofitant la confusió del moment. Una de les cartes adreçada a un dels grups de comarques — dels pocs que hi havia — va caure en mans de la policia. en ella se li ordenava que el dia de l'acció desarmés els mossos d'esquadra de la localitat i proclamés la República Catalana. Això pot semblar infantil, però no eren pas pocs els qui creien en aquesta forma d'acció.

L'obrer electricista fou designat per portar la bomba en bicicleta. Els altres anaren en tren fins a Castelldefels, i s'uniren a l'entrada de la Foradada. Allí foren detinguts per la policia. Poc després, un Consell de Guerra els condemnava a mort, però la pena els fou commutada per cadena perpétua. Cal assenyalar, el comportament digne i valent de Jaume Compte, en particular tant durant les pallisses a què fou sotmès per la policia com durant el Consell de Guerra. No li pogueren arrencar ni una sola paraula que comprometés l'organització d'*Estat Català*. Imitant, tal vegada, l'alcalde de Cork es negà des del primer moment a pronunciar una sola paraula que no fos en català.

La població va rodejar els conjurats d'una gran simpatia i d'una solidaritat molt efectiva. Molts petits industrials i comerciants els van ajudar.

Fou a la presó — com ja he dit — on Jaume Compte i altres presos catalanistes entraren en contacte amb els presos comunistes, amb els quals simpatitzaren ràpidament. I jo m'atriveixo a afirmar, perquè he conegut Jaume Compte molt a fons, que és d'aquells contactes primers d'on neix la tendència d'aqueix sector catalanista d'apropar-se a les posicions comunistes.

Mentrestant, Francesc Macià i d'altres catalanistes emigrats no cessaven la lluita contra la Dictadura de Primo de Rivera. Macià va fer un viatge per Amèrica per a recollir diners entre els catalans rics, va llançar un emprèstit amb obligacions que l'Estat català faria efectives el dia que assolís la independència, etc. El que li va donar més popularitat fou el

« cop de Prats de Molló » que es pot descriure breument així : Macià va formar diversos escamots — que serien una part de l'Exèrcit Català secret de l'interior — amb catalans emigrats (i no solament catalans). Des de la petita població francesa de Prats de Molló els escamots havien d'iniciar la marxa sobre Catalunya, on la població i els escamots secundarien la lluita alliberadora. La policia francesa va descobrir la temptativa i va detenir els dirigents, amb Macià al capdavant.

Després d'aquestes accions, tan poc afortunades, els escamots d'*Estat Català* restaren força afeblits. Només a finals de la Dictadura, cap el 1930, varen tornar a donar senyals de reactivació. El 1930, grups dispersos d'*Estat Català* establiren contacte amb altres sectors catalanistes d'esquerra. D'aquests contactes sorgí l'*Esquerra Republicana de Catalunya*, dintre de la qual els escamots servaren les seves característiques.

Esquerra Republicana va desempenyar un paper important en la preparació de les eleccions del 12 d'abril del 1931, que donaren un triomf indiscutible a les forces republicanes d'arreu d'Espanya. L'*Esquerra*, però, no era ni va ser mai un partit cohesionat. Ja en un primer moment, mentre Lluís Companys de filiació republicana, poc conegut en els medis catalanistes, proclamava la « República » des del balcó de l'Ajuntament, Macià proclamava la « República Catalana » des del balcó del Palau de la Diputació.

Ja abans de formar-se el primer govern català, els condemnats per l'acció de Garraf havien sortit de la presó. Durant l'efímera existència de la República Catalana, Jaume Compte i els seus companys — que seguien rodejats d'una aurèola d'herois — prengueren posicions en el moviment catalanista triomfant. Es posaren al davant de les Milícies Populars, que rebien armes del govern, per a la defensa de la República Catalana. Un cop desapareguda aquesta, Macià ordenà la recollida de les armes repartides, ordre que no feu més que aprofundir les discrepàncies entre els escamots i els altres sectors de l'Esquerra. Jaume Compte ordenà, per la seva banda, no lliurar les armes. Però entre els de Garraf sorgí el grup de Badia, que acceptà l'ordre de Macià. Entre l'Esquerra i Jaume Compte s'obrí un veritable abisme.

El president Macià, en un darrer esforç per evitar l'escissió, cridà Jaume Compte i li prometé la Conselleria de Treball, a condició que *Estat Català* fos dissolt i que l'*Esquerra* fos reconeguda com a única organització del catalanisme d'esquerra. « L'únic càrrec que accepto — digué Compte — és el de porter, per a no deixar passar tants traidors, i el primer vós ». Era el trencament definitiu. En recordar aquesta actitud de Jaume Compte, no faig més que aportar un testimoni sobre l'estat d'esperit i posició d'un sector del catalanisme d'esquerra, que, avui, apareix com força discutible.

Mesos després, Jaume Compte convocà una assemblea d'*Estat Català* a l'Ateneu

Empordanès, del carrer del Pi. A la presència hi havia J. Compte, Ventura Gassol, Aiguadé i d'altres. Compte i altres oradors denunciaren Macià i els restants membres del govern de la Generalitat com traidors a Catalunya, els acusaren d'haver liquidat la República Catalana, l'Exèrcit Català naixent, i de seguir el camí de la *Lliga*. Artur Cussó proposà, entre aplaudiments i algunes protestes, l'expulsió de Macià, Gassol, Aiguadé i d'altres dels rengles d'*Estat Català* que quedà, així, dividit. Una part, encapçalada per Badia, es convertí en un apèndix de l'*Esquerra*. L'altra, dirigida per Jaume Compte, es denominà *Estat Català Proletari* i actuà com a partit independent. Ventura Gassol i Aiguadé abandonaren la sala furiosos. El primer, amb llàgrimes als ulls, digué cridant: « No seré jo qui comuniqui aquesta vergonyosa decisió a l'Avi ».

Així va néixer *Estat Català Proletari*, que molt aviat canviaria aquest nom pel de *Partit Català Proletari* i reforçaria cada vegada més l'esperit de classe que Jaume Compte i altres dirigents i militants havien anat adquirint en el curs de la lluita i en els contactes amb els militants comunistes. També va ser canviada la bandera, per diferenciar-la, de la dels grups de Badia cada vegada més sotmesos a la direcció del sospitós Dencàs. La nova bandera es distingia només pel color roig del triangle dintre de les quatre barres. El PCP publicava un setmanari, « *L'Insurgent* », que sortia amb molta irregularitat.

Des del trencament amb Macià es produí un viratge radical en els homes del PCP. El partit s'esforçà a demostrar que la seva posició era la justa, volgué oferir un programa al poble. Jaume Compte cercà el consell dels comunistes. No vacilà — jo el vaig acompanyar més d'una vegada — a visitar els dirigents del Partit Comunista, que llavors tenien estatge al carrer de la Unió. Estudià els materials que li facilitaven, saludà la « catalanització » del *Partit Comunista de Catalunya*. Amb molt poques variacions, « *L'Insurgent* » publicava com a pròpies del PCP les tesis del *Partit Comunista* sobre els problemes nacional i sindical, acceptava el dret d'autodeterminació de les nacions i donava suport als sindicats i grups de la Internacional Sindical Roja. És cert que la línia política dels comunistes en aquell període ha estat objecte de crítica per no ajustar-se plenament a la realitat espanyola, però això no disminueix la importància que aquest sector nacionalista s'apropés als comunistes, que eren furiosament atacats de tots els costats.

La nova línia del PCP portà als seus rengles una sèrie de militants revolucionaris dels diversos corrents obreristes, com Josep Rovira del *Bloc Obrer i Camperol*; Ramon Jover, de la *Unió Socialista de Catalunya*, autor del llibre « De l'anarquisme al socialisme »; Ramón Magre, de la CNT, redactor de « *Solidaridad Obrera* »; Pere Aznar, del *Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria*

(CADCI); Dídac Ruiz, una mena de patriarca de l'anarquisme integral, i molts d'altres. Tots ells intentaren, cadascun a la seva manera, d'establir una nova línia política pel PCP. Convocaren — sense arribar a celebrar-la, però — una « Conferència Nacional Catalana » que, en opinió dels promotors, havia de substituir tots els partits obrers de Catalunya. En veure que no tenien èxit, gairebé tots abandonaren el PCP i aquest restà reduït al nucli format en l'assemblea de l'Ateneu Empordanès i el grup del CADCI encapçalat per Pere Aznar.

El CADCI s'havia convertit en un apèndix de l'*Esquerra* i en bona part eren els seus dirigents qui donaven la tònica a la política social de la Generalitat, fins el punt que el seu president fou nomenat Conseller de Treball. Però els treballadors mercantils no se sentien defensats per les mesures d'aquesta Conselleria, la qual cosa feu sorgir dintre del CADCI una forta oposició encapçalada per Pere Aznar, que era ja un dels dirigents del PCP. El « *Moviment d'Oposició Mercantil* » (M.O.M.) desplegà una gran activitat en defensa dels interessos dels treballadors mercantils. Hom pot dir que, en aquells moments, el 80 % de l'activitat del PCP estava concentrada en el *Moviment d'Oposició Mercantil*. La victòria fou finalment per a les candidatures d'oposició i a la direcció del CADCI pujà una nova junta democràtica, encapçalada pels homes del PCP. Aquest fet tingué una gran importància quan els esdeveniments d'octubre del 1934. Els militants del P. C. P. junt amb els comunistes ocupaven càrrecs importants en el *Sindicat de la Indústria Hotelera* — la *Secretaria General* — i de la *FOSIG* — la *Secretaria de Propaganda*.

El reforçament de la tendència obre-rista en el si del PCP li va donar més prestigi. Això no obstant, seguia essent un partit feble. El seu nucli principal de Barcelona, malgrat el grup del CADCI, no passava dels 500 afiliats i simpatitzants — comerciants que pagaven quotes d'ajut —. En les eleccions al Parlament Català, el 20 de setembre del 1932, el PCP va presentar una candidatura simbòlica encapçalada per Jaume Compte (el meu nom també hi figurava). És difícil saber el nombre de sufragis que obtingué, car no havent estat presentada amb els requisits jurídics necessaris ni tenint interventors als col·legis electorals, els seus vots foren anul·lats.

En el terreny organitzatiu, el PCP substituï els escamots per cèl·lules, com el *Partit Comunista*. Però no es decidí a abandonar totalment el seu caràcter semi-militar. Com que molts dels seus militants disposaven d'armes curtes i algunes de llargues, conservades secretament des dels dies de la proclamació de la República, continuaven de tant en tant els exercicis de tir.

A la resta de Catalunya, el PCP era gairebé desconegut. Unicament tenia una certa influència entre les organitzacions locals del CADCI i de la FOSIG. Però no existia en tant que organització de partit.

Fins a l'octubre del 1934, la direcció del PCP era exercida per un Consell Directiu, presidit per Jaume Compte. Era invitat a tots els actes públics organitzats pel *Partit Comunista*. El seu estatge era utilitzat sovint per a les reunions del *Comité contra la Guerra i el Fexisme*, dels grups d'*Oposició Sindical Roja* i altres organitzacions democràtiques. Dirigents obrers com Arlandis, Lina Odena i Puig Pidemunt i molts dirigents de la CNT visitaven freqüentment el local, pel fet que el govern de la Generalitat obstaculitzava tant com podia l'activitat de les organitzacions revolucionàries amb la tristement famosa « Ley de Vagos y Maleantes ». En aquest sentit, el PCP gaudia de certs privilegis, deguts en gran part a l'autoritat i el prestigi de Jaume Compte, la dignitat i l'enteresa política del qual eren reconegudes per Macià i el govern de la Generalitat.

Les jornades que precediren octubre del 34 foren d'intensa activitat en el PCP. Les armes foren concentrades a l'estatge del partit, a la Baixada de Sant Miquel. Alguns especialistes — entre els que hi havia el company J. Carbonell, que treballà dies i nits senceres les revisaren, engrassaren i prepararen. I quan Lluís Companys, la tarda del 6 d'octubre proclamà la República Catalana dintre de la República Federal Espanyola, el PCP li donà suport per considerar que havia estat reconeguda la justesa de la seva actitud integralista. La primera decisió del Consell Directiu fou la de demanar armes al Govern per armar tots els afiliats. Una altra decisió fou la de concentrar el nucli principal de les seves forces al CADCI, que era convertit així en l'Estat Major dels combatents del PCP, i no solament d'ells car tots els afiliats del CADCI eren cridats a presentar-se amb armes. També fou decidit d'ingressar a l'« *Aliança Obrera* »

(per la qual cosa em fou lliurada una credencial que m'acreditava com a representant del PCP en l'A.O.)

Des del CADCI, Jaume Compte no cessava de demanar armes a Companys. Aquest contestava que les demanés a Dencàs, que les tenia a la Conselleria de Governació. Dencàs responia que d'un moment a l'altre les enviaria. I així els va trobar la sortida de la tropa de la caserna de les Drassanes, situada davant mateix del CADCI. Jaume Compte i els seus companys, malgrat que no disposaven més que d'unes quantes armes curtes i mitja dotzena de fusells, dispararen des de les finestres i feren algunes baixes en la tropa. L'estatge del CADCI fou bombardejat per l'artilleria. En el combat moriren Jaume Compte i J. Duc, membre del Partit Comunista i del CADCI.

Després dels fets d'octubre, el PCP fou posat fóra de la llei, el seu estatge saquejat i molts dels seus militants empresonats. La pèrdua de Jaume Compte fou un cop molt dur. Artur Cussó, Pere Aznar i altres militants reorganitzaren el partit en la clandestinitat i estrenyeren encara més les tradicionals relacions amb al *Partit Comunista*. La nova direcció del PCP rebé amb molta simpatia la proposta d'unificació dels Partits obrers catalans. I des de la primera reunió els seus representants foren partidaris decidits de la unitat.

En les reunions del *Comité d'Enllaç*, que culminaren en la formació del *Partit Socialista Unificat de Catalunya*, el *Partit Català Proletari* representava més que un corrent propiament dit una història de combat i d'honradesa política digna d'elogi. Portava també, com és natural, deixalles d'un nacionalisme que només una pacient educació marxista-leninista aniria esborrant.

Però això és ja la història del PSUC i no la del PCP.

Ramon Roig

LA POESIA RECUPERADA

En els nostres articles anteriors sobre poesia havíem destacat la transcendència de tres fets que marcaven clarament l'evolució de les obres poètiques catalanes actuals : *La pell de brau* (1960), *Vacances pagades* (1961) i l'anunci de la publicació de l'obra completa de Salvat-Papasseit, la qual ha aparegut finalment l'any 1962 (1). Tant si els considerem com a exponents concrets d'una evolució general de la poesia catalana, com si els és atribuïda una relació de causa a efecte quant a l'aparició dels nous llibres, aquests fets, en definitiva, confirmen l'existència d'un profund moviment de renovació, el qual en aquest sector de la literatura és potser més intens que en cap altre. La tendència renovadora, segons que han destacat alguns crítics, va més anllà de les preocupacions estrictament estètiques — potser més exactament « tècniques » — i significa sobretot una aportació particular de cada poeta a la interpretació del món contemporani i de la nostra societat, car els problemes plantejats avui condicionen tan decisivament la cultura catalana en bloc que és impossible de defugir-los.

Un crític realista, però, ha de tenir ben present que aquesta aportació individual de l'escriptor no pot ésser valorada amb una fixació prèvia d'allò que « cal » que sigui formalment, tècnicament, el realisme — error en què han caigut sovint els nostres camarades soviètics, i, fins i tot, algun crític del país que ha cregut de bona fe fer així « crítica marxista ». Entenent, doncs, realisme com a intent d'interpretació artística de la realitat social i individual de l'home — la qual no cal que sigui necessàriament la més lligada amb l'actualitat immediata — podem afirmar que aquests darrers temps la poesia catalana ha accentuat d'una manera clara, irreversible, la seva tendència realista.

Així ho ha constatat, referint-se només a l'any 1962, Joaquim Molas, el qual després de remarcar que el panorama de la poesia catalana « ha estat dominat per les noves generacions i, d'acord amb els nous camins que aquestes han encetat, per les preocupacions més o menys col·lectives, per les tècniques realistes », afegeix que en la seva opinió « quatre són els llibres, tots ells molt personals, que ens cal destacar : *Menja't una cama* de Gabriel Ferrater, *Una bella història* de Miquel Bauçà, *Guardeu-me la paraula*, de Xavier Amorós, *Qui ulls ha* de Francesc Vallverdú. » (2). Deixant de banda si aquesta tria és justa, sobretot quant a les exclusions, una mera confrontació dels noms citats ja ens demostra que la preocupació per donar una visió total, complexa, del realisme és present en la crítica catalana més competent.

Abans de continuar, advertiré que no és pas la meua intenció fer una anàlisi exhaustiva de les obres publicades durant els anys 1961 i 1962, sinó més aviat destacar aquelles que amb més o menys fortuna han contribuït a

desenrotllar el realisme a casa nostra i que han confirmat l'evolució cap a noves formes de concebre la poesia. Només dos llibres-els que examinarem immediatament — no seran presentats tenint en compte primordialment aquest criteri, sinó sobretot la importància de llurs autors.

DOS LLIBRES AMB CUA

En espai de pocs mesos, dos dels nostres poetes de més reputació trencaren llur silenci, relativament breu en l'un, molt més llarg en l'altre : J. V. Foix publicava *Onze Nadals i un Cap d'Any* (Ed. L'Amic de les Arts, 1960) i Marià Manent, *La ciutat del temps* (« Les Quatre Estacions », Ed. Pedreira, 1961). La « cua » que han portat aquests dos llibres ha tingut un origen ben distint. Mentre que per a Foix *Onze Nadals i un Cap d'Any* significava, des de *On he deixat les claus* o si voleu *Del Diari 1918* (1956), una certa ruptura amb les seves concepcions literàries, per a Marià Manent el seu llibre, després d'un parèntesi de més de trenta anys, ha suposat la continuïtat més absoluta d'una concepció de la poesia, i potser la seva rèplica a les noves tendències.

He dit que *Onze Nadals i...* significa una certa ruptura quant a l'obra poètica anterior de Foix. Vull aclarir, però, que aquest trencament ve donat mes aviat en el tema que no pas en la que podriem dir-ne *mitologia foixiana* que és constant. Cal assenyalar, de passada, que aquesta mitologia està profundament lligada amb el país — geogràficament, històricament — i una de les tasques més interessants per a un crític realista és « treure'n l'entrellat », per mitjà no d'una anàlisi simplista que menés a la conclusió que J.V. Foix és un « gran poeta realista » (afirmació tan descentrada com la contrària), sinó posant en relleu els diferents plans de la seva creació.

L'èxit dels *Onze Nadals i ...* --recopilació dels principals poemes nadalencs que Foix ha escrit durant més de vint anys — es deu principalment al fet que essent el tema tan immediat per al lector (no necessita *claus* de cap mena) i, d'altra banda, tractant-se de la part més « nostrada », més popular de la mitologia cristiana (el misteri de Nadal), l'obra ha salvat la major part de les dificultats que per a llur comprensió presenten els altres del mateix poeta.

No és pot dir, en canvi, que *La Ciutat del temps* hagi estat un èxit. El mateix Joan Triadú ha reconegut implícitament que el llibre ha estat publicat fora d'època, en un article de gran repercussió (3), en el qual es referia a Manent i a dos altres poetes menors dins aquest mateix corrent poètic : Tomas Garcès (*Obra poètica*, Ed. Selecta, 1961) i Joan Llacuna (*Auro-ra de l'Aragall*, 2a ed. apud auctorem, 1961). Es evident que la crisi d'aquesta poesia, que intenta de cloure's dins ella mateixa i menysprea no solament la pressió dels fets en la nostra societat i en la nostra cultura sinó les possibilitats d'aquesta mateixa societat i cultura en un joc perillós que l'acosta a l'art per l'art, no és superada per *La ciutat del temps*, acte de presència prou digne, després de tot, d'un orfebre de la cançó.

ELS DESCENDENTS DE L'ESCOLA MALLORQUINA

Una de les característiques més remarcables d'aquests darrers temps és que la presència de Mallorca en les lletres catalanes s'ha fet sentir amb un vigor especial. L'any 1960 era Blai Bonet el qui incorporava un cert realisme a la seva poesia, amb una temàtica civil. L'any següent, Josep M. Llompart, un dels escriptors més valuosos de les Illes, publicava *Poemes de Mondragó* (Ed. Balenguera, Mallorca, 1961) i el 1962 apareixien dos

llibres també importants : *El cop a la terra* (Ed. Balenguera) i *Una bella història* (« Els llibres de l'Ossa Menor », Ed. Pedreira).

No em referiré a *Comèdia*, el llibre de Blai Bonet, perquè ja ha estat examinat en aquesta mateixa revista (4), i em centraré en les altres tres que, en la meua opinió, tenen un gran interès per a assenyalar com s'accentua la crisi d'una poesia deshumanitzada a favor d'un eixamplament dels temes i una senzillesa de l'expressió.

En aquest sentit, és simptomàtica l'evolució de la poesia de J. M. Llompart al llarg del seu llibre. Després d'uns primers poemes (1953-1955) que suposen una noble, però minsa, contribució a la poesia moderna, ens ofereix la part titulada « Us ho diré amb paraules ben planeres » (1959), el títol de la qual és prou revelador per a indicar que sota un trasbals de fons quant a la funció de la poesia, Llompart ha sentit també la necessitat d'adoptar un nou llenguatge, més directe, més « planer ». L'aparició de l'home que es lliga « parsimoniosament el nus de la corbata », que pren l'autobús, que pensa en la seva germana morta « ben clares vegades », en la poesia de Llompart, és l'aparició de l'home d'avui, d'aquell que ens diu algunes de les coses que sentim o que ens preocupen, i això ho sap fer amb un estil de gran escriptor.

També és ben gràfic el títol del poeta eivissenc Marià Villangómez Llobet, que acaba de complir cinquanta anys : *El cop a la terra*, recull de vint-i-dos poemes estretament arrelats a la petita illa que els ha vistos néixer. El més extraordinari d'aquest llibre, però, és la data en què ha estat fet, 1956, quan tota la resta de la poesia catalana — exceptuant Espriu i alguns poemes aïllats d'altres poetes — semblava que s'havia proposat de silenciar allò que s'esdevenia al seu entorn. Aleshores, Villangómez escriu :

« *Esguardeu el treball petit, constant, de l'home i el mateix home mut que es perd [enmig dels camps (...)]*

*Petit, quotidià, insistent, entre els solcs.
L'eina i la mà son una sola espenta tossuda ».*

(« L'home dels camps »)

La poesia de *El cop a la terra* és volgudament grisa, vulgar, i això l'ha feta passar un xic desapercebuda entre nosaltres. Però no es mereix aquesta indiferència, ja que sota uns aparents exercicis bucòlics — Llompart ho ha sabut destacar — ens trobem amb un poeta que « no es diu, com abans, a si mateix, no expressa els seus paisatges interiors emmirallats en els de l'illa, no ens fa, amb gelosia, confidències. El poeta diu ara els homes que són el seu món (...) » (5).

Es el mateix Llompart el qui ens introdueix a la poesia de Miquel Bauçà, un « xicot foraviler » amb un mon líric « plé de caos i confusió » que escandalitzava Palma quan encara no tenia vint anys. A Barcelona, Miquel Bauçà es donà a conèixer, en lectures privades, per uns versos descordats, estentoris en què es rabejava, una mica a la manera de Prévert, atacant tot allò que als seus ulls era caduc. Per a ell la revolució havia d'ésser cantada amb onomatopeies de metrallaments. D'aquestes temptatives primeres, poca cosa resta en *Una bella història*, i la raó principal d'aquest abandonament no es troba, com podríem pensar a primera vista, en la censura franquista, sinó en una real evolució, en un madurament de la poesia de Bauçà. Car *Una bella història* — llibre guanyador del Premi J. Salvat-Papasseit 1961 — és sobretot això, un llibre sorprenentment madur, en què el poeta intenta trencar amb el llast negatiu que entrebancava la seva poesia :

escriu en cert moment, com deixant traspuar un drama interior d'inadaptat. Ara i adés el poeta apareix — obsessivament diríem — en un primer pla ; però les seves preocupacions es generalitzen sovint :

« Una general pudor ho nega tot i fa agenollar els homes (...) »
(« Només una flor negra »).

Malgrat que *Una bella història* és un llibre principalment líric, no hi podia mancar tampoc la sàtira, la qual és assajada amb encert en alguna ocasió. Tot plegat fa que aquest llibre hagi estat acollit molt favorablement per la crítica que veu en Bauçà un dels poetes joves més importants.

No voldria acabar aquestes ratlles sobre poesia mallorquina d'aquests últims mesos sense esmentar un llibret que, si bé no és important, té l'interès de relacionar-se amb la poesia que Bauçà havia escrit abans de *Una bella història* : em refereixo a l'opuscle *Insania terrae* (Ed. La Font de les Tortugues, Palma, 1962) de Llorenç Vidal, poeta un xic més gran que Bauçà i ideològicament distanciat d'ell, llibre d'escassa qualitat en què l'autor intenta incorporar temes polítics dins una poesia essencialment religiosa.

LA « GENERACIO FRUSTRADA »

Anomeno « generació frustrada » la dels que quan esclatà la guerra civil es trobaven en plena adolescència : Ramon Bech (1918), Gabriel Ferrater (1922) i Xavier Amorós (1923) semblen haver-se posat d'acord a fer-se escoltar tardanament i gairebé alhora.

R. Bech guanyà l'any 1960 el premi Carles Riba amb *Cants terrenals* (« Els llibres de l'Ossa Menor ». Ed. Pedreira, 1962), una mena d'impressions autobiogràfiques i literàries de l'autor de 1918 a 1931. Bé que és un llibre de difícil justificació, no podem negar a *Cants terrenals* una dignitat que exigeix una atenció especial. Perquè si Bech no és un « autor de versos » nou, almenys sí que podem dir que les seves temptatives anteriors no haurien de comptar si volem fer un favor a l'autor. De *Noviluni* (1938) Tasis ha dit : « La preocupació de les imatges, que fa malbé tants poetes joves, arriba a irritar quan veieu que, com en aquest cas de Ramon Bech, treu tota l'emoció a la seva lírica i en fa un joc cerebral desproporcionat amb la ingenuïtat real de l'autor » (6). L'aparició de *La ciutat submergida* (1947) no afegí, ans el contrari, cap element favorable a aquesta crítica de Tasis. Per això sóc del parer de considerar que l'entrada de Bech a la poesia catalana no es produeix sinó amb *Cants terrenals*, obra d'una certa ambició que s'insereix en la història dels « felços vint », amb les seves inquietuds, passions i modes literàries. Com per compenetrar-se millor amb l'època l'autor n'adopta fins i tot les tècniques poètiques : García-Lorca, el surrealisme francès, un vague Maiakovski, ens són suggerits en llegir els versos trencats de Ramon Bech. Però abusa de les al·lusions, de les cites més o menys literàries, de mots i frases estrangeres, de referències al sexe... Tot plegat és un llast que perjudica considerablement la comprensió de *Cants terrenals* i produeix en el lector una justificada sensació d'estranyesa, quasi d'esforç inútil. Si Bech desaprofita les possibilitats que alguns moments de *Cants terrenals* ofereixen, aleshores el perill que assenyalava Tasis passarà novament a un primer pla.

Molt més reeixit en conjunt és *Menja't una cama* (« Signe », Ed. Horta, 1962), segon llibre de Gabriel Ferrater. El qui això escriu confessa que, segurament, donà als lectors una visió apassionada, parcial — i per tant injusta — de *Da nucis pueris* (7). Car aquest llibre tenia una sèrie de qualitats que solament vaig apuntar. En aquest sentit, algunes de les coses que diré de *Menja't una cama* són aplicables també al llibre anterior, ja que la continuïtat entre les dues obres és gairebé completa. I dic « gairebé » perquè — sense desigs de justificar el meu parer anterior — una certa diferència sí que existeix entre aquests llibres. *Menja't una cama* representa en conjunt un progrés en ordre a la tècnica emprada : la poesia continua éssent narrativa, però les formes que adopta són més variades. Poemes com « Naixença » o « Ciutat » són perfectes. D'altres ens recorden els clàssics, més exactament els satírics llatins. En una ocasió descriu minuciosament una sensació prou generalitzada a l'Espanya dels nostres dies : la visita de la policia (« La vida furtiva »). Ací i allà nombrosos detalls de la vida quotidiana són transplantats a una poesia en la qual Ferrater s'ha revelat com a profund coneixedor del llenguatge. No és estrany que la crítica més prestigiosa del país hagi acollit els seus llibres molt favorablement i que Gabriel Ferrater hagi passat a ocupar un dels primers llocs entre els poetes catalans del moment.

Força rellevant és també el primer llibre de Xavier Amorós, *Guardeu-me la paraula* (« Signe », Ed. Horta, 1962), poeta fins aquí conegut com a concursant dels Jocs Florals i col·laborador d'unes Antologies poètiques que apareixen a la vila de Reus, d'on es fill i hi viu. Amb aquest llibre Amorós romp amb les seves experiències anteriors i assaja noves fórmules amb la incorporació de temes més vius, plenament realistes. Els records de la guerra, de la infantesa, alternen amb les descripcions de la vida diària del poeta, del petit món comarcal, la vida, el dolor, la joia de la seva gent. *Guardeu-me la paraula* és un llibre breu, però les coses que s'hi diuen són essencials :

« No és hora de parlar,
Sinò de moure's
Amorosament ».

(« No és hora de parlar »)

Aquest és l'avís clar del poeta, que ha sabut expressar més bé que ningú alguns aspectes de la lluita contra l'immobilisme, contra l'asfixia general, amb un alt grau d'optimisme, sense dubte afavorit pel fet que Reus és una brillant excepció dins el panorama comarcal català marcadament regressiu sota el franquisme.

També dins aquesta generació correspon parlar de Joan Brossa. Més jove que els anteriors, en canvi la seva activitat literària, particularment com a autor teatral, sobrepassa de bon tros la d'aquells. L'any 1961, després de molts anys de silenci en què la poesia de Brossa havia gairebé esdevingut un mite en els cercles literaris barcelonins, publica un luxós volum de poemes (*Poemes civils*, Ed. R.M. Barcelona). *Poemes civils*, però, han defraudat els seus lectors, els quals s'inquieten sobre el futur de l'obra de Brossa que sembla haver-se ficat en un carrer sense sortida. En aquest llibre — i això ha de quedar ben clar malgrat tots els bons propòsits de l'autor — trobem, per una paradoxa, els poemes menys civils publicats aquests darrers temps : són mers jocs de paraules, ni tan sols reeixits com a tals.

Deixant de banda la poesia de Joaquim Horta, amb *Paraules per a no dormir* (1960), i la de Francesc Vallverdú, el qual ha publicat en dos anys els llibres *Com llances* (1961) i *Qui ulls ha* (1962), puix que llurs obres han estat ja analitzades en aquesta mateixa revista (8), ens referirem a tres poetes joves que han aportat un segell personal a la moderna poesia catalana.

L'any 1960 Núria Sales — autora d'importants estudis històrics — guanyava el Premi Marius Torres amb el llibre *Exili a Playamuertos* (« Els llibres de l'Ossa Menor », Ed. Pedreira, 1961). L'any següent una altra dona jove, Núria Albó, aconseguia el mateix premi amb un llibre ben diferent : *La mà pel front* (Els llibres de l'Ossa Menor », 1962). La presència femenina en la nostra poesia prenien força.

Fóra erroni, però, exorbitar l'abast d'aquesta mera coincidència i treure'n conclusions que no menarien enlloc. No podem dir, per exemple que Núria Sales faci una « poesia femenina » car, si bé un dels seus poemes més interessants es titula precisament « Feministes », amb ell vol demostrar el fracàs del feminisme, per tot allò que tenia d'exclusiu, per la sèrie de contradiccions que ni sabé ni pogué resoldre dins una societat basada en la desigualtat.

De les quatre parts en què està dividit *Exili a Playamuertos*, la més remarcable és en la meua opinió la que li dóna el títol : és un conjunt de records d'infantesa, durant l'exili a l'Amèrica Central i les Antilles, al llarg dels quals Núria Sales alterna les pinzellades líriques amb les sàtires més incisives. Si en algun moment « l'alenada poètica » sembla mancar en aquesta obra, és innegable que ens trobem davant un dels llibres més intel·ligents, més carregat de planteigs suggestius que s'han publicat darrerament a casa nostra.

La poesia de Núria Albó, en canvi, és molt menys « detonant ». *La mà pel front* és un llibre de tema religiós, en el qual, però, el transcendental no hi juga el paper « poc net » a què ens han habituat els professionals de la mística. Trobem el Déu del cristianisme més humà, més progressiu, dels nostres dies, en què els fills d'Adam juguen un paper cada vegada més destacat en l'arranjament de llurs mateixos problemes. Malgrat tot, la poesia de Núria Albó té un perill : caure en un lirisme fàcil, d'imatges excessivament lliscoses. Afortunadament, però, en *La mà pel front* se'n surt bé.

Per acabar aquesta llista de poetes joves em referiré a un llibre que ha passat gairebé desapercbut : es tracta de *Paraules* (Ed. apud auctorem, Sabadell, 1962), segon llibre de Francesc Garriga i Barata, jove poeta del Vallès, que s'ha revelat com a perfecte coneixedor del seu ofici. El « Proemi » que encapçala el recull es prou significatiu : « Els que ens han precedit / ens llegaren paraules que no creien. / Intentaren forjar-nos en llur foc / i ha resultat mentida el nostre tremp ». Més endavant concretarà : « Tremola sobre nostre / tot el dolor del món. / Uns i altres intentem la conversa ».

Es cert que ens trobem amb una poesia, en crisi, però molts dels seus elements són ja aportacions valuoses a la poesia catalana actual, al realisme, i caldrà que tinguem presents els resultats d'aquesta experiència.

Després del quadre prou satisfactori que hem presentat, una de les qüestions obligades que hauríem suscitat era la de la creació d'una revista de poesia. Afortunadament, però, aquesta ja existeix, bé que en una concepció necessàriament modesta.

El moviment de descomposició de la Dictadura havia de fer més laxes algunes de les prohibicions a què està subjecta la cultura catalana. Aquesta ocasió ha estat aprofitada per un dinàmic poeta, Joan Colomines — el qual per cert publicarà aviat el llibre *Suburbis* que ha desvetllat una certa expectació — i així ha fundat la revista *Poemes*. El contingut del número 1, ultra una editorial que és tot un programa, ofereix una bona mostra de la poesia que es fa avui a Catalunya : ens presenta dos poetes inèdits -- Isidre Molas i Ferrán Fullà -- joves estudiants que aleshores es trobaven a la presó per « delictes » polítics ; uns poemes inèdits de Josep Carner i J.V. Foix ; un petit poema patriòtic de Clementina Arderiu, etc. Hi destaquen també una « Carta d'Anglaterra » del professor britànic Arthur Terry, en què són exposats els avanços del realisme en la literatura anglesa, la secció de crítica de llibres (Molas, Triadú, Ferrer) i la presentació del poeta anglès Stephen Spender per Rafael Tasis.

El número 2 de *Poemes* (primavera, 1963) continua la línia apuntada per l'anterior i hi destaquen, un poema de M. Villangómez Llobet, i « Home que explica » de Joaquim Horta — probablement el millor poema que fins avui ha donat a conèixer — A remarcar també la presència d'un poeta inèdit, Antoni Montserrat, jove universitari, amb un poema intelligent. En la secció de crítica cal destacar l'estudi de Molas sobre Salvat-Papasseit. Fuster, Triadú i Francesc Vallverdú — que presenta Cesare Pavese -- també hi col·laboren.

CONCLUSIO

Però això no és pas tot. Cal afegir també que, ultra l'obra de Salvat-Papasseit, han estat publicades l'obra poètica completa de Salvador Espriu i de Pere Quart. Aquests tres llibres, bé que no sempre assequibles per un gran sector del públic — de tots tres l'únic que no és car és el darrer — són prou importants com per a continuar dominant el panorama de la poesia catalana actual. Això vol dir que llur influència serà més duradora del que a primera vista podíem pensar (9).

Aquesta sèrie de circumstàncies favorables nodreixen entre nosaltres l'optimisme i ens porten a la conclusió que, tot salvant els entrebancs externs — d'ordre polític general — i interns — d'ordre ideològic, principalment per part del « catalanisme » burgès fins ara monopolitzador de la nostra cultura — la poesia a Catalunya s'ha posat novament al servei de l'home, i això vol dir, complint una missió cultural eminentment progressiva. La poesia ha estat, doncs, recuperada.

NOTES

- (1) Vegeu, per aquets mateix ordre, *Horitzons*, núm. 2 (1er. trim. 61) ; *Nous Horitzons* núm. 1 (1er trim. 62) ; i *Horitzons* núm. 3 (2on. trim. 61).
- (2) Vegeu el seriós estudi sobre literatura publicat al *Llibre de l'any 1962*, Ed. Alcides, Barcelona, 1963.
- (3) « La crisi de la poesia catalana », *Serra d'Or*, febrer, 1962.
- (4) Vegeu núm. 2 de *Nous Horitzons* (3r. i 4rt. trim. 62). Per cert, Blai Bonet ha guanyat el Premi Carles Riba 1962 amb el seu llibre *Oh Calvary*, *Calvary*, que encara no ha estat publicat.
- (5) Pròleg a *El cop a la terra*, pàg. 12.
- (6) Vegeu la *Revista de Catalunya*, juliol, 1938 : « Sis poetes de l'Oasi ».
- (7) Veg. *Horitzons* núm. 4 (3r. trim. 61).
- (8) Sobre el llibre d'Horta veg. *Horitzons* núm. 4 (3r. trim. 61), i quant als de Vallverdú, *Nous Horitzons*, núm. 1 (1r. trim. 62) i núm. 3 (1er. i 2on trim. 63).
- (9) Aquestes raons ens mouen a dedicar a les tres obres esmentades estudis per separat en números vinents.

MAURICE BRUZEAU

ENS PARLA DE LA

« RUE DU TEMPLE » (1)

I DEL SEU AMIC MIQUEL NUÑEZ

Maurice Bruzeau va insistir-hi molt : « La meua novel·la no és un llibre sobre Espanya però hi ha Espanya com hi és en la vida de tots els francesos de la meua generació ».

Vaig demanar-li que ens en parlés per « **Nous Horitzons** ». Accedí de bon grat i sense cap estranyesa. Allò que la nostra revista defensa no li vé de nou. Miquel Núñez, membre del Comité Executiu del Partit Socialista Unificat de Catalunya, condemnat a més de vint anys de presó per un tribunal franquista i actualment a la presó de Burgos, va ésser-és encara-el millor amic de l'autor de « **La rue du Temple** ».

« Miquel em va fer conèixer Catalunya, la seva lluita amb els restants pobles d'Espanya per la llibertat. Jo treballava en una oficina de Correus al departament del Sena i Marne. Miquel guanyava l'amarg patiment de l'exili descarregant vagons de sorra. Ens lligà una amistat entranyable. Va arribar a interessar-me en tot allò que a ell l'apassionava, va arribar inclús a fer-me copiar fulls i fulls escrits en llengüa catalana que jo copiava sense entendre'ls... »

Aquesta amistat la trobem a « **La rue du Temple** » però no pas com a tema essencial sinó com un element imprescindible al desenllaç del conflicte. Maurice Bruzeau ens presenta a un home fugint d'una obsessió i a l'ensem, cercant-se ell mateix. Es un tema tractat sovint en el « nouveau roman » però Maurice Bruzeau no ho fa a la manera de Camus sinó com Camus no volia fer-ho. L'home no és incapaç de sortir de la seva angoixa ; no és una joguina de les circumstàncies ni tampoc un ésser condemnat a la soledat. A Denis personatge de « **La rue du Temple** », el sentim sofrir, el veiem acorralat per l'obsessió ; seguim el seu pas indecís ; tremolem quan ensopega i l'anem deixant sol a mesura que el seu pas és mes segur fins que arriba un dia al carrer del Temple, precisament un dia en que la part més conscient del seu poble ha decidit de cridar NO a tot allò que detesta i ho crida davant l'aparell repressiu del seu adversari. Es en aquell moment que el lector deixa sense recança l'heroi que des de la primera pàgina l'ha corprès. Es aleshores quan aquest diu : « Ma place est ici, aujourd'hui. Je veux conquérir le droit de m'affirmer homme... », « vull conèixer les meves dimensions i desaparèixer si aquestes no són més que un llarg traç de cendra entorn d'una ànima sense solidesa... avui podré potser donar-me un nom, un nom ben ordinari... »

Aquest nom tan ordinari és : home.

Com hi ha arribat Denis al carrer del Temple ? No ha estat fàcil de trobar aquest carrer, un dia de manifestació prohibida, un dia de combat. Trobar el « sentit de la vida » no és qualsevol cosa. El de Denis ha estat un procés plè de contradiccions, de febleses i de coratge, d'entusiasme i de basarda. Però ha pogut arribar al carrer del Temple per dues raons fonamentals : el treball que uneix un home amb els altres i l'amistat de dos combatents revolucionaris. Un dels combatents es espanyol. Es diu Ramon. Pregunto a Maurice Bruzeau :

— Es Miquel Nuñez el Ramon del seu llibre ?

— Ho és i no ho és. Cap dels personatges de « **La rue du Temple** » es autèntic al cent per cent. Son creacions artístiques inspirades per homes i dones que existeixen o poden existir. Els problemes psicològics de Ramon no són els de Miquel. No obstant hi ha una relació entre ells en la mesura que el llibre conté deu anys de la meua vida i en la meua vida hi ha l'amistat de Miquel Nuñez, el que aquesta m'ha donat, allò que jo hi he descobert...

Maurice Bruzeau parla del seu amic amb una tendresa i una admiració sense estridència. Se l'ha d'escoltar amb respecte i emoció. Es evident que el jove novel·lista té Espanya molt endins i hom no sap si és aquest el motiu o el resultat de la seva amistat amb el dirigent comunista català. M'agrada escoltar-lo evocar episodis d'aquesta amistat.

« Amb en Miquel havíem parlat sovint dels meus projectes literaris. Hi hagué un temps en que jo tenia el propòsit de fer una peça de teatre sobre el drama dels « desarrelats ». Vaig desistir, per raons tècniques. Hauria estat dolenta, artísticament, i artificial, en no conèixer a bastament el problema. El tema, no obstant, és a « **La rue Temple** », per exemple : Laura... »

Jo li dic, interrompent-lo, que no crec en la seva Laura...

Maurice Bruzeau m'està servint un aperitiu, vi dolç de la Provença. Em llança una mirada blava i intel·ligent. Diu :

— Ah, si no hi creu és culpa meva...

— Potser no. Les dones tenim coses estranyes. No sé, no m'agrada.

— Sap que m'interessa la seva crítica ?

M'adono d'una cosa : jo em contradic. Si no m'agrada el personatge Laura és que hi crec. Aleshores...

— No hi crec literàriament. No sé si m'explico.

No m'explico, naturalment. Maurice Bruzeau creu en Laura : nascuda a Catalunya, educada a França en un exili que es creia breu. Ni espanyola ni francesa. Desarrelada... Ell no pretén haver reeixit en presentar-la així. En parla molt, de Laura, amb més força que al llibre. No puc enganyar-lo : no hi crec.

Però Laura no és essencial en **La rue du Temple**, ni accessòria. Al menys per a mí.

— Què hi fa Espanya en el seu llibre ?

— He volgut expressar la fraternitat d'armes que lliga desde fa molts anys el meu país amb el vostre. He volgut presentar l'espanyol Ramon de tal manera que cap francès el trobés estranger. He volgut expressar la identitat d'ideal que lliga els nostres pobles, una identitat que no és únicament espiritual sino material, física. He volgut descobrir el món íntim d'un combatent espanyol antifexista i la relació del seu combat amb la recerca de Denis, que esdevindrà combatent. Denis, francès, arribarà al coneixement d'Espanya pel coneixement d'un antifexista espanyol ; només un **antifeixista** podia donar-li aquest coneixement. D'això l'espanyol en té consciència.

Maurice Bruzeau, assegut davant meu, en la seva minúscula sala de Colombres, torna a parlar de Miquel, el seu amic : d'Espanya...

— Jo no podia escriure **La rue du Temple** sense que hi figurés Espanya: Tot el que afecta a la meua generació està lligat a Espanya, d'una manera o altra és així, només pot ésser així... »

— El seu és un llibre curt i no ho dic com a crítica, al contrari...

— Originalment era molt llarg. Massa. Ja li he dit que conté deu anys de la meua vida. He fet un esforç de síntesi evitant la mutil·lació. He tingut present que el lector d'avui va al cine. He tingut present la maduresa del lector del nostre temps : no cal donar-li-ho tot mastegat. No suporta la meticulositat. Sovint, una insinuació li és suficient per copsar la complexitat d'una situació. No té temps per les llargues descripcions, ni els nervis per a gaudir-les. El lector d'avui es actiu, al menys ho és el lector que vol llegir **La rue du Temple**. L'escriptor no ha d'oblidar que el lector té un cervell que no s'atura llegint. No ha d'oblidar tampoc que la vida moderna li dona poc temps. Per això, **La rue du Temple** és un llibre curt.

Li dic que jo he llegit la seva novel·la durant l'hora que tinc per dinar al meu treball. Ell respon :

— Nosaltres també aprofitem aquesta hora per llegir. Diu « nosaltres » perquè en aquest moment la seva dona escolta la nostra conversa. Riem els tres. Jo penso en el treball de Maurice Bruzeau : empleat de correus. La literatura no és el seu pá ni tampoc únicament el seu « violí d'Ingrez », sino una forma de combat. El combat de Maurice Bruzeau va començar potser al carrer del Temple... La seva experiència de treballador de Correus és magníficament descrita al capítol **Les Caves**. Penso que és un dels més reeixits de « **La rue du Temple** ». Es un inoït cant al treball, inoït perquè la seva és una feina mecànica, rutinària, avorrida i, no obstant, és una forma de relació entre els homes, de lligam : és una escola en què l'home pren consciència del seu paper social, la part essencial de la vida, un camp en el qual es descobreix el companyonatge, la solidaritat, la necessitat de l'organització en tant que classe. I tot això, triant cartes i més cartes, i sempre cartes... I tot això ens ho explica Maurice Bruzeau com aquell que no diu res,

amb una certa « nonchalance » com si en escriure anés triant cartes als « cellers », de l'oficina de Correus.

— Sap el que no m'agrada del seu llibre ? El capítol « **Sortilèges** ». Massa « flamenco », massa « duende », massa « pandereta ». Estic segura que al lector francès l'haurà entusiasmat.

Després de dir això m'adono que Maurice Bruzeau hauria volgut, en aquest moment, una opinió espanyola favorable a « **Sortilèges** ». Hi ha posat tota la seva ànima en aquest capítol. M'ho explica apassionadament. Em parla del contingut dramàtic del « flamenco », de la seva comunicació emotiva, de tot allò que simbolitza.

Potser és lleugera la meua crítica. Pot haver-hi, per part meua, una predisposició subjectiva a no creure en l'emoció de l'estranger que aplaudeix el « flamenco ». Pot haver-hi un sentiment agressiu de « desarelada », o, ¿ perquè no ? una manca de sensibilitat artística que m'hagi impedit de copsar l'emoció que Maurice Bruzeau sent en certs moments « estelars » del « flamenco ». Per això no insisteixo.

Maurice Bruzeau, malgrat la decepció que hagi pogut desvetllar la meua crítica, defensa rabiosament « **Sortilèges** » perquè, segons ell, el « flamenco » li ha donat accés a l'emoció d'Espanya.

Es un artista, Maurice Bruzeau, un poeta. Cal no oblidar-ho en llegir el seu llibre. « Cal no oblidar — diu ell — que Denis és un poeta i « **Sortilèges** » és el deliri d'un poeta ».

I parlem de poesia. Maurice Bruzeau ha escrit un recull de poemes que tenen per títol : « **Les pas de marbre** ». Encara són inèdits. Els va escriure sota la impressió lacerant que li produí la notícia de la detenció i tortura a Barcelona del seu amic Miquel Nuñez. El van agafar precisament el dia de Rams del 1958. D'aquest recull de poemes que Maurice Bruzeau ha tingut l'amabilitat de deixar a « **Nous Horizons** » he copiat alguns fragments que no tradueixo perquè estic segura que tot català els entendreà :

LES RAMEAUX

Aux Rameaux
ils t'ont arrêté,
Aux Rameaux.

Maintenant
c'est Pâques et l'été
tombe à l'eau.

Aux Rameaux
ils t'ont accroché
Aux Rameaux

Maintenant
ton sang doit sécher
maintenant,
sur ta peau.

En el poema « **Composition Citron** », Maurice Bruzeau veu el seu amic penjat al calabós de la Via Laietana. Veu el martiri del seu amic i també escolta el seu missatge :

La tête d'un homme
à la bouche bleue.
La tête d'un homme
au visage bleu

Près d'un broc d'argile
près d'un broc douteux

Sur l'homme tranquille
et droit dans ses yeux,
Ses yeux immobiles
Absents et fiévreux
Le soleil distille
l'espoir prodigieux

De son seul rayon
couleur de citron.

I això és tot i no és tot. Maurice Bruzeau hauria pogut dir molt més sobre el seu llibre. Miquel Nuñez podria agafar el fil de la nostra conversa i parlar-nos, infinitament, de « **l'espoir prodigieux** » que el seu amic Maurice Bruzeau ha posat en els seus ulls de comunista torturat pels feixistes ; « **espoir prodigieux** » que també trobem a les pàgines de « **La rue du Temple** ».

UN VIATGE A LA URSS

El 1938, en el XXIè aniversari de la Gran Revolució Socialista d'Octubre, visitava la U.R. S.S. una nodrida delegació de l'Espanya anti-feixista combatent. Entre els delegats hi havia una personalitat catalana de gran prestigi, Antoni Rovira i Virgili, demòcrata conseqüent, historiador i mestre de periodistes.

Rovira i Virgili fou el darrer president de l'Associació Catalana d'Amics de la Unió Soviètica. I en aquella visita era el portador de tres volums amb uns dos milions de signatures recollides entre la població de Catalunya, catalans i no catalans, que refermaven l'amistat entre els pobles de Catalunya i la URSS. Aquella amistat no l'ha poguda esborrar ni el pas del temps, ni la calumniosa propaganda del règim feixista del general Franco. Escolats 25 anys d'aquelles jornades, inoblidables per a la delegació espanyola que assistia al XXIè aniversari d'Octubre, les noves generacions mantenen el caliu d'aquella fraternitat.

i Si el malaguanyat Rovira i Virgili pogués veure els avenços de la URSS els darrers anys ! i Si pogués assistir al balanç que la Unió Soviètica fa dels primers resultats en la marxa vertiginosa de la construcció de la societat comunista !

Al gran demòcrata català li plauria extraordinàriament l'èxit de la política de pau i coexistència pacífica mantinguda coratjosament pel govern soviètic ; aplaudiria amb tots els pobles la signatura de l'acord de Moscou sobre la prohibició de les proves termonuclears, com un pas vers el desarmament, pel que tant mal·dà ell en les planes de la premsa catalana.

Vull assenyalar també que Rovira i Virgili, periodista infatigable i sagaç, durant aquell viatge del XXIè aniversari d'Octubre, va escriure 30 reportatges, 18 dels quals, com ell digué, « resultarien postums », car una vegada acabada la guerra deixava d'aparèixer, « La Humanitat », òrgan d'Esquerra Republicana de Catalunya, on els publicava, des de la URSS i després del seu retorn. En una carta adreçada a l'autor d'aquestes línies, Rovira i

Virgili es lamentava que tenint-los escrits, restessin inèdits.

Català combatent pels drets del seu poble democràtic fins al moll dels ossos. Rovira i Virgili estudiava curiosament i elogiava la solució que la Revolució Socialista d'Octubre havia donat al problema nacional. Recordo haver-li sentit dir, en una conversa en el tren de Moscou a Leningrad que « amb una estructura com la de la URSS, els pobles hispànics coneixerien un desenrotllament pacífic i florent » ; Què no hagués dit en veure que amb les resolucions dels XXè i XXIIè Congressos del PCUS, les nacions i nacionalitats soviètiques han vist ampliades les seves prerrogatives.

Rovira i Virgili visità, amb els seus companys de delegació, la Ucraïna soviètica, i restà admirat de com el règim socialista serva les peculiaritats i tradicions dels pobles. Ell, gran admirador del poeta revolucionari ucraïnès Txevxenko, no es volgué perdre l'ocasió de visitar el monument que s'alça a la seva memòria en una de les places de la capital de la República Socialista Soviètica d'Ucraïna.

Mesos després, ja a l'exili, viva encara l'acollida calorosa que els soviètics feren a la delegació espanyola que assistia a les festes del XXIè aniversari d'Octubre, Rovira i Virgili demanava per anar a viure a la URSS, tot i no pertànyer, deia, al Partit Comunista. Ell sabia que la URSS acull tots aquells que defensen la llibertat i la democràcia, sense fer discriminacions partidistes. « A la URSS - assenyala - podria mantenir la meua família tot realitzant viatges d'estudi per les Repúbliques que integren la gran Unió Soviètica. » El començament de la segona guerra mundial amb els trasbalsos i les dificultats que ocasionà a l'emigració catalana, impedí que es realitzés aquell projecte, que tant profitós hauria pogut ser per a l'illustre historiador i la democràcia del nostre país.

(E. V.)

QUATRE LLIBRES IMPORTANTS SOBRE
HISTORIA DE CATALUNYA

En el transcurs dels dos darrers anys han aparegut al nostre país quatre llibres molt importants sobre història de Catalunya. El fet és digne d'esment; però allò que més ens importa és que els quatre ens donen indici d'una profunda transformació en les velles — i envellides — tendències dels estudis d'història catalana de fa uns anys. Caldrà que en números successius els analitzem un a un amb deteniment, i provem de fer-ne la crítica; però no voldriem deixar passar ni un dia més sense assenyalar en aquestes pàgines la seva aparició i recomanar-los als llegidors que no els coneguim.

El més important és, segurament, l'extens estudi de Pierre Vilar sobre la Catalunya moderna, aparegut el 1962 amb el títol de « La Catalogne dans l'Espagne moderne. Recherches sur les fondements économiques des structures nationales » (Paris SEVPEN, tres volums). El llibre és important en tres aspectes diferents: a) com a estudi sobre el desenvolupament econòmic de Catalunya en els temps moderns; es un llibre indispensable per a entendre el segle XVIII al nostre país. b) com a investigació sobre l'aparició del sentiment nacional a la Catalunya moderna i sobre la relació que existeix entre aquest sentiment i el desenvolupament de l'estructura econòmica. c) com a síntesi de tot el curs de la nostra història fins al segle XVIII, elaborada amb les aportacions bibliogràfiques més recents i amb la intenció de plantejar tots aquells problemes que són habitualment omesos per una historiografia excessivament casolana, sense consciència del pes dels problemes econòmics en l'evolució de la societat catalana. Per tot plegat el de Vilar és un llibre fonamental — i fins i tot imprescindible — per al coneixement de la nostra història.

En anglès i publicat per la Universitat de Cambridge ha aparegut l'estudi de John Elliott sobre la guerra dels Segadors (« The revolt of the catalans ») fruit d'una sèrie d'anys d'investigació. Reservem l'anàlisi crítica com hem dit abans, per a una altra ocasió, però sense cap dubte és un llibre que cal conèixer. Seria convenient que una traducció catalana el fes accessible al nostre públic, el qual no coneix els resultats dels treballs d'Elliott, ja que fins i tot l'article que en 1954 publicà a « Estudios de Historia Moderna », com a avenç de les seves investigacions, aparegué en anglès.

La tercera contribució important és també poc coneguda pel nostre públic, no pas per dificultats d'idioma, sinó per l'escassa difusió que el llibre ha tingut entre nosaltres per les especials condicions de l'edició. Ens referim a la obra de Josep Benet « Maragall i la setmana tràgica » (Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1963). Tot i la limitació del seu tema — la setmana tràgica no és estudiada sinó en relació amb Maragall i amb la seva reacció — és important perquè ens mostra que l'actitud de Maragall no fou una simple qüestió de sensibilitat, com s'ha dit molt sovint, sinó una protesta ben conscient davant

d'unes injustícies sobre les quals no podia callar. El llibre de Benet, d'altra banda, pot ajudar molts lectors a prendre consciència del que ha representat, en els nostres dies, l'assassinat de Grimau, tan emparentat amb l'afer Ferrer Guàrdia.

En darrer lloc citarem la reedició de la « Història de Catalunya » de Ferran Soldevila, que segueix essent la síntesi més solvent de la nostra història. En aquesta reedició cal remarcar no el que conté d'actualització del vell text, sinó sobretot d'apèndix afegit al tercer volum, que inclou l'estudi del segle XIX, gairebé enterament negligit a la primera edició. Aquestes 66 pàgines són molt interessants perquè mostren unes preocupacions que no podien trobar-se en el Soldevila de trenta anys abans: una consciència de la importància que en la nostra història contemporània han tingut els problemes de classe (l'autor es solidaritza amb les opinions de Vicens Vives sobre la responsabilitat burgesa en la situació que condueix al 1898 — p. 1395 i 1396 — o defensa pel seu compte el dret d'associació dels obrers — p. 1353). Canvi d'actitud, amb el que té de presa de consciència, que demostren fins a quin punt ha estat profunda l'evolució de la metodologia històrica a Catalunya.

Pere TERRADES.

POESIA CATALANA DEL SEGLE XX
per Josep M. Castellet i Joaquim Molas
Colleccio a l'Abast, Edic. 62
Barcelona 1963

* L'he llegit, efectivament, com una història detectivesca. I no pas per seguir al peu de la lletra la indicació dels autors sinó perquè el llibre s'ho val, hi obliga. I no m'estranyaria que el mateix els hagués passat a la majoria dels lectors, partidaris o no de les tesis de l'obra.

Jo, personalment, em compto entre els primers, entre els partidaris. Trobo justes la majoria d'anàlisis i de conclusions. Els retrets que podria fer són de detall. Però precisament, en una obra com aquesta, els retrets de detall són els que menys importen. Perquè el gran valor del llibre és la novetat del seu enfocament global.

No és, propiament parlant, una antologia sinó — com els mateixos autors precisen — un intent d'interpretació històrica, i un intent fet amb una metodologia rigorosa, moderna, historiogràficament irreprotxable. Per això està vella tants de mites. Però per això, precisament, ens dona una visió clara i coherent de l'evolució de la poesia catalana en els darrers 60 anys. Les grans figures són humanitzades, situades en el quadre d'una societat plena de

contradiccions i lligades dialècticament als canvis d'aquesta societat — sovint prou explosius —. I les figures-clau ho són en tant que intèrprets mes sensibles i autèntics de les exigències del temps i, sobre tot, d'unes determinades classes socials.

Tot i que pot semblar una frase de circumstàncies, diré sincerament que és un llibre que necessitàvem. El gran risc — un dels grans riscos — d'una cultura que viu de manera tan anormal com la nostra, és la de caure en una idealització de tipus provincial. L'obra de Castellet i Molas és l'aplicació d'uns esquemes analítics d'àmplia vigència internacional a la realitat de casa nostra. I el resultat n'és no solament un millor coneixement d'aquesta realitat, sinó una universalització de la seva problemàtica. Aspirem que la cultura catalana sigui. Que sigui en el món dels nostres dies. Per aixó volem deslliurar-la dels obstacles actuals. Però d'obstacles n'hi ha molts. I al costat dels polítics — més aparents, més violents, més tangibles, però en definitiva més enderrocables, a la curta o a la llarga — hi ha els altres: prejudicis històrics, provincialisme, idealització més o menys patriòtica, tergiversació, en una paraula d'una realitat que, per mal coneguda, ens és difícil d'explicar i endegar.

La crítica compta avui amb una metodologia capaç de superar tot aixó: i a mi em sembla que el gran mèrit de Castellet i Molas és, precisament aquest: haver sabut aplicar els esquemes metodològics més vigorosos a l'explicació de la nostra poesia moderna, a la seva humanització, tot situant-la històricament.

¿Què algú es podrà sentir ferit? És possible. Però jo no crec que els nostres noucentistes, per exemple, perdin categoria literària i qualitat humana pel fet de ser enfocats en el marc de l'empenta nacionalista de començaments de segle i de l'impuls renovador — europeitzant, modernitzador — de la burgesia catalana, capdavantera aleshores del moviment nacional. Que la peripècia poètica vagi cap a un costat o cap a l'altre segons vagi la peripècia social no és un retret, sinó una constatació històrica. Com també ho és, que el fet cultural gaudeix d'una relativa autonomia enfront de la base econòmico-social i influeix dialècticament en ella. La poesia catalana — el fet cultural català — no escapen a aquestes lleis. Al contrari, troben en elles la consciència de la pròpia realitat. I de la pròpia responsabilitat.

L'anàlisi de Castellet i Molas dóna, per exemple, un relleu molt sòlid a la personalitat literària i humana de figures com Carner, Guerau de Liost, Salvat-Papasseit, Ribà, Clementina Ardetiu, Pere Quart i Espriu. A través de la seva poesia els veiem viure, en el seu temps, els veiem intentar-ne una consciència i trobar-la, parcialment en alguns casos, integralment, en d'altres. El poeta és davallat d'uns inexistentis núvols i situat en la terra real, en la mateixa terra en que treballa, pensa i escriu, en la que és home i poeta. El valor sòlid surt de l'anàlisi reforçat. El valor equivoc en surt malparat. I qui hi guanya, en definitiva, és la nostra cultura del futur — la que ja estem construint ara — perquè per anar endavant necessita conèixer de veritat el que té al darrera i quines són les bases reals que li serveixen de suport. Que el noucentisme, tornem a posar per cas, sigui el moviment poètic — cultural — corresponent a l'empenta nacionalista de la nostra burgesia no té res de pejoratiu. Al contrari, en situar-lo històricament, trobem la seva autenticitat i el seu valor intrínsec. I perquè fou autèntic el podem sentir pròxim a nosaltres, fer-lo nostre. Cosa que no podríem fer si hi veiéssim un moviment al marge del temps i de l'espai,

al marge d'unes exigències històriques, valorat únicament en la pura dimensió estètica.

Falta saber si l'« intent » d'interpretació històrica » és reeixit del tot o no. Ja he dit al principi que, personalment, trobo justes la majoria d'anàlisis i conclusions. Penso, de tota manera, en alguns punts discutibles. No veig, per exemple, que hagi estat tinguda prou en compte la influència de Sagarra en els ambients petitburgesos i menestrals. Que Sagarra estigués al marge de l'empenta renovadora del grup d'Ors, Carner, Guerau de Liost, etc. em sembla evident. Però Sagarra tingué una gran influència en aquells sectors de la nostra societat, per la seva barreja de facúndia sonora i tallant, d'erotisme ben pensant i de sentimentalisme petitburges. Ens agradi o no, el fenomen Sagarra ha existit i seria interessant d'anàlitzar en aquest sentit.

M'ha sorprès, per altra banda, el silenci sobre el corrent « surrealista » català de després de la guerra: per exemple, Brossa. És cert que ha viscut d'una manera molt particular i, fins i tot, pot semblar circumscrit a un cas personal. Però a mi em sembla que la seva influència ha estat innegable en més d'un cercle cultural.

Un altre punt discutible em sembla l'antologia de l'apartat segon de la quarta part «.. La poesia nova ». Ja sé que l'obra no és ni vol ser una antologia, que els poemes recollits no formen una antologia clàssica sinó una il·lustració — i una demostració — de les afirmacions de l'assaig. Però en aquest apartat, precisament, l'antologia pren un valor substantiu perquè l'assaig es limita aquí a subratllar les línies fonamentals de la « poesia nova » i els noms i realitats són deixats per a l'antologia. El retret que faig és que el recull em sembla parcial i no prou representatiu, que s'han deixat al marge noms i poemes indispensables per a saber el valor i l'orientació reals de la nova poesia.

Dit aixó, repeteixo que l'obra m'ha convençut pel criteri amb que està feta, pel rigor de l'anàlisi i per la claredat de l'exposició. I si desvetlla polèmica, millor que millor. Perquè les dues coses — l'obra i la polèmica, si és honrada — no faran més que enriquir el nostre panorama cultural i contribuir a l'esclariment de molts aspectes de la nostra història cultural que, sobint es donen per resolts sense massa justificació.

J. MUNTANER

FRANCESC CANDEL, un dels « altres »

Quan en Francese Candel tenia deu anys Espanya era una República. Trobant-se a « colònies » amb els infants de la seva escola, Candel va escriure en català, al « Carnet del Noi » del que disposava cada estiu:

« Em dic Francisco Candel Tortajada. Tinc 10 anys i soc natural de Casas Altas (València). El meu pare s'anomena Pedro Candel i fa de barrenero. La meua mare s'anomena Felipa Tortajada i fa de lavandera y las faenas de casa. Vaig a l'Escola « Ramon de Penyafort » del carrer 4 i el meu mestre s'anomena Sr. Cofiño... »

Francesc Candel tenia deu anys i començava a aprendre el català gramaticalment perquè la República havia donat a Catalunya, entre altres drets, el d'ensenyar la seva llengua als fills propis i adoptius. Però en Candel no va poder continuar.

Si la República no hagués estat ofegada per la sublevació feixista; si el procés democràtic que ella va obrir no hagues estat violentment interromput, Francesc Candel hauria escrit « Els altres Catalans » sense la col·laboració de Ramon Folch i Camarasa, admirable

traductor del llibre esmentat, escrit en castellà per Francesc Candel i publicat per « Edicions 62 » de Barcelona.

Si la República hagués pogut viure i realitzar el seu programa (tot i essent profundament burgès en el fons i poruc en la forma) no hi hauria a Espanya regions on els homes i les dones no poden trobar-hi el pà amb el treball digne i decentment retribuït. La República, pressionada per un poble que podia pressionar lliurement, hauria fet una Reforma Agrària que, com a primer resultat, hauria aturat l'immigració de milers i milers de pagesos sense terra i jornalers sense feina a regions industrialment avançades. I, per aquesta raó breument exposada, els « altres catalans » no foren tants com son ara i el llibre de Candel no hauria estat — com ho és — UNA NECESSITAT. Es aquesta necessitat afegida a l'estil característic de Candel, la raó de que la primera edició del seu llibre s'hagi venut com pà calent.

« ELS ALTRES CATALANS » era una necessitat del moment social, polític i literari de Catalunya.

Necessitat del moment social si tenim present que només a la ciutat de Barcelona, l'any 1962, hi havien 605.600 residents de fora de Catalunya, treballadors en la seva majoria, analfabets, desfets dels pocs bens que tenien a la seva terra, sense altra eina que uns braços avesats al treball i sense la força moral que dona petjar la terra on s'ha nascut. No sempre aquests homes i dones que donen riquesa a Catalunya pel seu treball (que és l'única font de les riqueses), han trobat entre els catalans de « soca i arrel » la comprensió, l'afecte i la solidaritat que mereixen. Candel ho demostra sense ferir ningú i aquest es un dels encerts del llibre.

Problema social perquè la població no catalana de Catalunya té problemes molt grans i els té per un fet essencial: perquè es la població més pobre, més explotada, més maltractada en un país on predomina l'interès sagrat dels que no fan res per damunt dels interessos vitals dels que ho fan tot. I això també ho demostra Candel.

Problema social un dels quals, i potser el més patètic, es el de la vivenda. Trenta mil dels « barraquistes » que viuen als voltants de Barcelona (xifres oficials) son, en el 99 %, dels « altres catalans » i ho son també centenars de milers de « rellogats » amb tots els vicis i males costums que això engendra. Aquest problema no es motiu de preocupació oficial en el sentit d'ajudar a resoldre'l sino d'especulació monstruosa per part d'autoritats i negociants de tota mena. I això també ho demostra Candel.

Problema social perquè la gran majoria dels « altres catalans » han deixat la terra no pas per dèria d'aventura ni per avoriment. La majoria dels 167.000 andalusos que l'any 1962 visquien a Barcelona deixaren la llar i la terra mare perquè no hi tenien feina, ni pà ni esperança. I la seva terra no és pobre, no. Es una terra rica i meravellosa, « la tierra de Maria Santísima » — diuen ells — però en realitat es d'un grapat de rics que s'en serveixen com a joguina o com d'una vaca que s'esmunyeix tres cops al dia ignorant, totalment, la majoria dels andalusos. No més a Jerez dinou persones son propietàries de 30.000 hectàrees no cultivades de les 40.000 existents. I el jornal anual d'un treballador de Jaen, per exemple, era, l'any 1962, de 9.065 pesetes tinguent en compte que eren dels que treballaven doncs un 15 % dels jornalers andalusos estan parats tot l'any I Francesc Candel demostra — sense dir'ho — que aquestes raons son el motiu d'allò que alguns anomenen « la invasió andalusa de Catalunya ».

Francesc Candel no arriba a esgarrapar els problemes fins trobar-ne l'arrel però obliga al lector a buscar-la i aquest es un altre dels grans encerts del llibre.

Problema polític, perquè l'existència a Espanya d'un règim centralista essencialment reaccionari i podrit es un entrebanc conscientment construït a tot desenvolupament cultural i nacional dels diferents pobles que formen l'Estat Espanyol. El règim franquista ha destruït a Catalunya els drets que li va donar la República entre ells el d'ensenyar el català a les escoles, universitat i altres institucions culturals i recreatives i és aquesta la raó, afegida a la inexistència d'una premsa diària, ràdio i televisió en català, de que els fills de Catalunya, catalans de naixença o d'adopció, no puguin escriure el català, sobre tot, si son de famílies modestes i pobres, doncs els pobres no poden pagar-se el luxe de classes particulars, o altres mitjans de ensenyament privat del català que sempre resulten cars. Pels treballadors catalans, pels menestrals i altres capes modestes, el mitjà per conèixer la llengua mare es l'escola primària i de segona ensenyança; el diari, la radio, la festa de barri amb representacions populars del teatre català. I quan parlem d'aquests catalans, pensem també amb « els altres ». En el seu llibre, Candel no sols demostra aquesta necessitat sino que, tornant enrera i recordant la seva pròpia infantesa, demostra que aquest problema la República estava a punt de resoldre'l. Aquestes evocacions son unes de les pàgines més encisadores del llibre.

Necessitat literària perquè en els darrers anys la literatura catalana ha demostrat la seva vitalitat i les seves arrels populars però encara li manca el tema candent, el tema capaç d'interessar a la gran majoria, d'obligar-la a llegir el català, a pensar sobre allò que llegeix, a treure'n conclusions que permetin guanyar nous combatents per la democràcia. Es la Democràcia el graó que cal pujar per arribar a la solució dels problemes exposats per Candel, els problemes que cada dia amb més audàcia i més passió artística haurà de tractar la nostra literatura.

Es cert que els escriptors catalans que escriuen ara no tanquen els ulls davant els problemes socials i polítics, ni seria just acusar-los de tolerants o indiferents, però Candel ha demostrat amb el seu darrer llibre que es pot anar molt més enllà. Una condició és imprescindible: coneixer a fons el problema exposat i Candel el coneix, es un dels « altres ». Tracta el problema no sols amb xifres sino amb fets viscuts per ell, presenciats per ell, escoltats per ell dels protagonistes. En aquest aspecte el llibre conté anècdotes emocionants, gracioses, patètiques, indignants, divertides, compredores i totes juntes ens donen una lliço d'humanitat inesborrable.

Soc una de les persones a les que no acaba de convèncer l'estil de Candel però dec reconèixer que allò que no m'agradava en la novel·la « Allí donde la ciudad... » no ho he trobat en « ELS ALTRES CATALANS » ignoro quin paper hi juga la magnífica traducció d'en Folch i Camarasa. Al meu entendre Candel té una tendència al « suburbisme » que no sempre resulta espontània, una mena d'afectació en la senzillesa i de quan en quan, un tò de « samarità » a l'esbrinar solucions « caritatives » als problemes socials. Em recorda, de vegades, als bons capellans de barri que es desviuen per resoldre els drames dels seus feligresos però ignoren, o volen ignorar, que les cataplasmes i les aspirines no curen els mals que necessiten bisturí. Tot això, en l'estil de Candel, no es casual ni copiat i no més aixís pot justificar-se

Concretament sobres el seu darrer llibre, apart d'un cert desordre en l'estructura que suposa repeticions innecessàries, hi han coses de mal gust com ho és, al meu entendre, aquell « anexe » sobres les diferents maneres d'evitar els fills. Hi haurà potser qui ho trobi audaç i « realista ». Jo ho considero totalment desplaçat.

L'estil de Candel irrita alguns intel·lectuals refinats que han nascut i s'han educat en ambients molt diferents i oposats al de Candel. L'ur crítica a la forma literària de Candel, (que aquest califica de « aliterària »), es sovint raonada i potser no hi perdria res l'autor

de « ELS ALTRES CATALANS » parant-hi esment. Però no podem demanar a Candel que posi fre a la seva espontaneïtat i a la riquesa d'idees que li suggereix l'observació activa de la vida dels homes. Si alguna cosa podem dir del seu estil es que encara exigeix treball, molt treball, per tal de treure's vulgaritat i afectació i quedar-se amb la frescor, l'agudesca i la tendresa que conté.

I ara si que acabo (com diria Candel) no pas sense afegir que « ELS ALTRES CATALANS » es un llibre que s'ha de llegir i s'ha de fer llegir. I punt final...

T. P.

« GOVERN DEL POBLE PER AL POBLE »

« ... La majoria dels homes polítics que ocupen posicions-clau en l'economia americana des de fa molts anys són grans « businessmen ».

Els dirigents successius de l'Oficina de Producció de Guerra (W.P.B.) foren Knudsen, del trust *General Motors* ; Donald Nelson, del trust comercial *Sears Roebuck* ; Charles Wilson, del trust *General Electric*. Entre els principals dirigents de l'E.C.A., Paul Hoffman fou un ex president del trust d'automòbils *Estudebaker*, W. Averell Harrimann, un dels més grans magnats del ferrocarril als EE.UU.

Edward Stettinius Jr., que fou administrador del « Préstec i Arrendament » (predecessor del « Pla Marshall ») abans de ser Secretari d'Estat l'any 1945, era un ex vicepresident del trust de l'acer *United States Steel Corporation*. Robert Lovett, inspirador i bras dret del general Marshall com a secretari d'Estat es un representant típic de Wall Street. Entre dos nomenaments ministerials fou president d'un dels trusts més grans de ferrocarrils, la *Union Pacific*. Un altre ministre de l'administració Truman, el de Finances, John W. Snyder, és igualment un representant típic de Wall Street : ha estat vicepresident del *First National Bank of Saint-Louis*. El seu predecessor, el banquer Henry Morgenthau Jr. fou nomenat, poc després, president del *Modern Industrial Bank*. James Forrestal, secretari de Marina i més tard de Defensa, entre 1941 i 1949, era un banquer, president de la poderosa societat d'inversions *Dillon, Read and Co*. Louis Johnson, successor de Forrestal en el càrrec de Secretari de Defensa, fou el president del trust d'aviació *Consolidated Vultee Aircraft*, els avions B.36 i B.45 del qual esdevingueren la base de l'estratègia americana ». (Del Llibre « *Traité d'Economie Marxiste* », d'Ernest Mandel. Paris 1962. Vol. II, pàg. 158).

Traducció de l'entrevista concedida pel reverendíssim P. Abat de Montserrat, Dom Aureli M. Escarré, al corresponent del diari parisenc « LE MONDE ».

El text d'aquestes declaracions aparegué a la primera pàgina de « LE MONDE » del 14 de novembre del 1963.

En el cor de Catalunya, quasi verticalment sobre la plana, s'aixeca una muntanya que per les seves formes estranyes ha estat batejada amb el nom de Montserrat (muntanya serrada). La tradició conta que la Verge s'aparegué antigament en un dels cims, i d'aleshores ençà la muntanya santa s'ha transformat en un lloc visitat cada any per un milió de pelegrins i en la llar espiritual de la majoria dels catalans.

Una estàtua romànica, hieràtica i afable, de rostre sobri, hi simbolitza la devoció mariana: la Mare de Déu de Montserrat -la Verge Bruna- que els fidels catalans, de qui és la Patrona, anomenen familiarment la « Moreneta ». Un monestir de benedictins, situat per damunt dels núvols a un costat de la muntanya, conserva la imatge i és el lloc de reunió de persones de les tendències més diverses, un centre d'irradiació cultural que ultrapassa els límits de Catalunya i fins i tot les fronteres d'Espanya.

NO HI HA JUSTICIA SENSE LLIBERTAT

L'ànima d'aquesta comunitat benedictina és avui el Reverendíssim Pare Abat Dom Aureli Ma Escarré: vint anys al servei dels monjos, la reconstrucció d'una comunitat mutilada per la guerra civil (vint-i-sis monjos varen ser assassinats en zona republicana) una intensa vida espiritual i una malaltia greu no han aconseguit apagar la flama dels ulls d'aquest Abat de cinquanta-quatre anys, la veu apassionada del qual no pot dissimular-ne la dolcesa.

Dom Escarré ha estat la primera autoritat de la jerarquia espanyola l'única potser, que s'ha aixecat per denunciar la contradicció, que segons ell existeix, entre la veritat evangèlica i el règim espanyol: « ALLI ON NO HI HA LLIBERTAT AUTÈNTICA, NO HI HA JUSTICIA; I ES EL QUE PASSA A ESPANYA » ha dit recentment en una de les seves homilies...

L'Abat ens rep paternalment amb tot l'amor que els fills de San Benet tenen per a l'hoste, que simbolitza per a ells Jesucrist pelegrí.

—¿Què pensa la Vostra Paternitat del moment actual d'Espanya?

—ESPANYA, I AQUEST ES EL GRAN PROBLEMA, ENCARA ES TROBA DIVIDIDA EN DOS BANDOLS. NO TENIM DARRERA NOSTRE VINT-I-CINC ANYS DE PAU, SINO VINT-I-CINC ANYS DE VICTORIA. Els vencedors, comptant-hi l'Església que es veié obligada a lluitar al costat d'aquests últims, no han fet res per tal d'acabar amb aquesta divisió de vencedors i vençuts: això representa un dels fracassos més lamentables d'un règim que es diu cristià, però que l'Estat no obeeix els principis de base del cristianisme.

La majoria dels dirigents, segueix l'Abat, són honestos i són catòlics de bona fé, però no veuen clarament com s'ha d'ésser cristià quant als principis polítics. No han meditat sobre l'encíclica Pacem in Terris, que és l'expressió evangèlica i tradicional del nostre temps; A LA LLUM D'ELLA LA PRIMERA SUBVERSIO QUE EXISTEIX A ESPANYA ES LA DEL GOVERN.

EL POBLE HA DE PODER ESCULLIR EL SEU GOVERN

—Per quines raons, segons la Vostra Paternitat, l'Estat Espanyol no és cristià?

—«El poble ha d'escollir el seu govern i ha de poder canviar-lo si ho desitja: això és la llibertat. Necessita una llibertat de premsa, de sinceritat d'informació. ¿Que ha passat, per exemple, amb la «carta dels intel·lectuals»? Per què hi ha hagut aquests atacs en la premsa? Aquestes instruccions judicials...? El govern no té dret d'abusar del seu poder: ha d'ésser un administrador en el nom de Déu i un servidor del poble. La falta d'informació és contrària a la doctrina de l'Església i això deu plantejar uns problemes de consciència als dirigents catòlics d'un Estat que, si no canvia de principis polítics, no es pot dir catòlic».

L'Abat de Montserrat reflexiona uns instants i segueix:

Sempre m'he interessat i encara m'interesso ara per els presos polítics, que amb la seva existència constitueixen un dels aspectes més penibles del règim. La

seva presència a les presons té una relació directa amb la pau que el règim no ha assolit establir. De moment, el que em preocupa, són aquests presos del penal de Burgos, que es troben incomunicats per haver seguit la consciència i negar-se a assistir a missa...»

— Montserrat és el centre més important de la cultura catalana i al mateix temps el més popular. Com veu el monestir l'Abat ?

«La història ha fet de nosaltres el centre espiritual ; el santuari nacional de Catalunya. Continuant l'obra del meu predecessor, l'Abat Marcet, he volgut que els monjos posseïssin una cultura sòlida i que sobretot posessin a la pràctica la llei evangèlica. Montserrat que es troba fora del món, s'interessa per al món i per la seva època: abans que tot, mantenim un contacte amb el poble i potser que per aquesta raó persem amb un criteri ben ample.»

SOM ESPANYOLS, NO CASTELLANS

«Els monjos de Montserrat estan editant en català una Bíblia crítica monumental: l'edició popular de l'encíclica Pacem in Terris en llengua catalana ha arribat, en dos mesos, a una venda de cent mil exemplars! LA LLENGUA CATALANA SEMBLA QUE REPRESENTI UN PROBLEMA PER AL GOVERN, QUE PROHIBEIX ELS DIARIS EN AQUESTA LLENGUA. Dom Escarré ens parla d'aquest problema.»

—«Catalunya és un dels típics exemples als que es pot aplicar l'encíclica en el que es refereix a les minories ètniques. L'Estat ha d'afavorir aquestes minories i la seva vida cultural: el règim dificulta l'expansió de la cultura catalana. FENT US DEL DRET DE PETICIO RECONEGUT PER LA LLEI, JO MATEIX AMB CENT ALTRES PERSONES VAREM ESCRIURE UNA CARTA, FA ALGUNS MESOS, AL VICE-PRESIDENT DEL GOVERN, GENERAL MUNOZ GRANDES, DEMANANT-LI COMPLETA LLIBERTAT PER A LA CULTURA CATALANA : FINS ARA NO HEM TINGUT CAP RESPOSTA.»

L'Abat ens indica:

«Era el nostre dret com a catalans. Ara l'home que us parla, és l'home d'Església, ja no és el català per al qual defensar la llengua no és solament un deure sinò una necessitat; perquè quan la llengua es perd, també la religió té tendència a perdre's. Ja ha passat en altres llocs...»

—Ens diuen que els catalans són separatistes?

—«En gran majoria, els catalans no en som de separatistes. Catalunya és una nació entre les altres nacionalitats espanyoles. Com tota minoria, tenim dret a la nostra cultura, a la nostra història i als nostres costums que tenen una personalitat pròpia en el si d'Espanya. SOM ESPANYOLS, NO PAS CASTELLANS.»

EL CONCILI ENS COLLOCA DAVANT DE LA REALITAT

—¿La Vostra Paternitat creu que el Concili té alguna influència a Espanya?

—«El Concili està creant un clima nou. No es pot viure en el passat: s'ha de viure en el present. Crec molt en la tradició però no en la rutina. El Concili ens col·loca davant de la realitat. Nosaltres, espanyols, posseïm moltes coses bones i altres de dolentes. Es necessari fer canviar aquestes últimes. El poble espanyol s'ha transformat perquè no ho hem de fer nosaltres? EL POBLE ESPANYOL ES MOLT MES EUROPEU DEL QUE HOM CREU, SOBRETOT EN LES REGIONS DEL NORD... ENCARA QUE EL REGIM NO FACI RES PER AFAVORIR AQUEST EUROPEISME...»

Dom Escarré es preocupa de l'esdevenidor d'Espanya:

«Al començament, l'oposició temia una altra guerra civil, però actualment, després de tants anys i tanta injustícia, el nostre poble està irritat... En principi, ningú no vol una guerra civil, però jo en tinc por... Tot depèn de les circumstàncies: ni la dreta ni l'Estat no han fet cap cosa per tal d'evitar una altra guerra. La legislació del govern en general és correcta, però no fa aplicar la llei. El nivell de vida ha augmentat, però no el nivell cultural ni el sentit del respecte mutu. LA FALTA DE JUSTICIA SOCIAL FA POR. HE ESTAT FA POC A ANDALUSIA I HE POGUT VEURE-HO JO MATEIX.»

L'Abat resumeix el seu pensament amb aquestes paraules:

«L'esdevenidor depèn de la manera en què es resolgui el problema actual, que és un problema social, un problema de democràcia i de llibertat i, per conseqüent, de justícia. I insisteix: «En el fons, és problema de cristianisme: ésser o no cristians autèntics, tant en el sentit individual com en el sentit col·lectiu, és dir polític. Col·lectivament els nostres homes polítics no són cristians!.»

I Dom Escarré acaba dient:

«NOMES SOC UN MONJO: LA MEVA MISSIO CONSISTEIX A PREDICAR LA VERITAT I A PREGAR DEU PERQUE ES REALITZI...»

UNA CRIDA DELS PRESOS POLITICS CATALANS ALS INTEL·LECTUALS DE CATALUNYA

Els presos polítics catalans que ens trobem en el Penal de Burgos, torturats, jutjats i condemnats per uns Tribunals Militars perquè hem actuat junt amb la classe obrera i el poble per aconseguir un més elevat i decorós nivell de vida, per a tenir dret a un autèntic desenrotllament de la nostra cultura nacional i per a restablir a Espanya un règim de democràcia i llibertat, ens adrecem a vosaltres, intel·lectuals de Catalunya.

L'existència de presos polítics, les vexacions de tota mena a què se'ns sotmet, son coses que no han d'ésser ignorades ni es poden suportar en silenci. Nosaltres, els presos polítics, no acceptem pasivament les vexacions. Les denunciem, ens hi oposem, puix que estem convençuts que la nostra autodefensa és a l'ensem la defensa dels drets del nostre poble del qual som una part inseparable. La nostra autodefensa, emperò, no pot tenir tota l'eficàcia que cal, sinò en la mesura que podrem comptar amb la calor i l'ajut del poble i dels seus elements més avançats.

I ens adrecem a vosaltres, els intel·lectuals de Catalunya, en demanda del vostre sosteniment en la denúncia dels atropellaments i en la lluita pel triomf de la justícia i de la raó.

Es sabuda la recent concessió d'un indult amb motiu de l'elecció del nou Papa, Pau VI. Però, sabeu que als dos mesos de signat el Decret d'indult, encara no ha sortit en llibertat cap pres polític? Els tràmits s'allarguen inexplicablement, els papers es perden o queden retinguts no se sap on... La qüestió és retardar tant com podran l'alliberament dels presos polítics.

A això, que afecta a tots, s'hi afegeix una discriminació revoltant pel que fa als presos de Barcelona ciutat i de la « província ». Quan, complida la condemna en tres quartes parts, es pot sortir en llibertat condicional, la Junta Provincial de Llibertat Vigilada de Barcelona nega sistemàticament el permis de residència i, per consegüent, el fiador. Això fa que els presos polítics detinguts a Barcelona i altres ciutats de la « província » on tenen la residència habitual i on resideixen normalment llurs famílies fins que la condemna no haurà estat extingida totalment, la qual cosa pot representar uns quants anys. Perquè aquests tractes discriminants que no aplica cap altra Junta Provincial de Llibertat Vigilada d'Espanya? Mentre no canviï aquesta situació probablement determinada per la intervenció de la Brigada Político-Social, caldrà considerar-ne principals responsables el President de l'Audiència Territorial de Barcelona que presideix la Junta i les altres

autoritats militars, civils i eclesiàstiques que la integren i no s'oposen a la pràctica revoltant que acabem d'explicar.

Una altra qüestió que denunciem es el tracte que se'ns imposa quant al nostre dret a la llibertat de consciència. Ni la sentència dels jutges civils o militars, ni cap força coercitiva, podrà obligar a un home a creure o a deixar de creure. La llibertat de consciència és un dret natural de l'home, com ho ha fet constar, entre altres autoritats eclesiàstiques, Sa Santedat Joan XXIII. Es evident que els presos polítics som particularment sensibles a aquest dret. I tanmateix l'assistència als actes religiosos ens és imposada al toc de trompeta com una imposició reglamentària més, sota l'amenaça de sancions. Els presos polítics, creients i no creients, ens respectem mútuament i ens sentim agermanats per l'ideal comú de llibertat i democràcia. Uns i altres coincidim en apreciar el dany causat en el passat al nostre poble tant per l'imposició de l'Església com pels extremismes anticlericals. Confiam en un futur ja pròxim en que la comprensió i la tolerància faran possible la convivència ciutadana, i el respecte mutu en un règim de democràcia i llibertat. Uns i altres protestem contra la imposició. Defensem el dret dels catòlics a assistir a les pràctiques religioses i el dels no creients a no ser-hi obligats.

Els no creients hem reclamat diverses vegades aquest dret a la Direcció del Penal, la resposta, us la podeu suposar: l'imposició i l'amenaça, soles respostes que hem trobat. Es evident que l'amenaça no és prou per a paralitzar la lluita pel nostre dret. Si som pacients és perquè volem que la nostra actitud no sigui tergiversada. Però la paciència no és infinita i cada dia sentim major necessitat d'adoptar una actitud ferma, d'acord amb la nostra consciència.

Us demanem d'ajudar a fer que aquesta actitud sigui compresa, que ningú no cregui que el nostre gest sigui una manifestació antireligiosa ni contra l'Església en sí. Serà tant sols per exigir el dret dels que no som creients a no violentar la nostra consciència.

I finalment us voldriem parlar també del projecte de Llei sobre Jurisdiccions Especials ja presentat a les Corts.

En primar lloc, és evident que el Govern del General Franco s'ha sentit obligat a presentar l'esmentat Projecte, donada la pressió que en aquest sentit exerceixen l'opinió nacional i la protesta internacional contra la persistència de la repressió policíaca i dels Tribunals Militars. El brutal assassinat del dirigent comunista Julià Grimau, i més tard dels

joves llibertaris Francesc Granados i Joaquim Delgado, jutjats en Consell de Guerra Sumarissim sense cap possibilitat de defensar-se, proven a bastament l'essència feixista de la dictadura i demostren que el Projecte de Llei més amunt dit, pretén donar un aire de « liberalització » al règim, tot mantenint, segons el projecte, la vigència dels Tribunals Militars. Tanmateix, el fet que la qüestió sigui posada, permet una acció legal més àmplia i eficaç contra les Jurisdiccions Especials i contra la monstruositat que representa les condemnes a deu, vint i trenta anys de presó, quan no la pena de mort, per activitats polítiques que en els països civilitzats no representen cap delictes i son un dret, reconegut per la llei, de tots els ciutadans.

Ja els Col·legis d'advocats de Madrid i Barcelona, s'han pronunciat sobre el citat Projecte de Llei. I voldriem cridar-vos l'atenció particularment sobre la proposta del Col·legi d'Advocats de Barcelona que, basant-se en el principi jurídic que tota nova Llei ha d'afavorir als anteriorment jutjats, entén que la seva aprovació ha d'anar acompanyada d'una revisió general de les penes imposades pels Tribunals Militars, o bé la promulgació d'una amnistia general per a tots els delictes, o suposats delictes, des de 1936 fins ara.

Sabem que reiteradament us heu pronunciat a favor d'una amnistia general i

estem convençuts que fareu tot el possible per a fer arribar la vostra veu a les Corts i recolzar les posicions defensades pel Col·legi d'Advocats de Barcelona.

Entenem que la supressió dels Tribunals Militars i la promulgació d'una Amnistia general per a tots els presos i exiliats polítics i socials, seràn mesures que no sols ens afavoriran a nosaltres, sinó que llur consecució contribuirà granment a crear a Espanya un clima de comprensió i de concordia civiques i a reforçar la reconciliació nacional i avançar vers la llibertat i la democràcia, vers l'establiment al nostre país d'un veritable Estat de dret.

Us sabem portadors de les millors tradicions culturals del nostre poble i valorem tot el que molts de vosaltres heu fet i esteu fent al servei de les llibertats nacionals del poble català i pel triomf de la democràcia a Espanya. Tenim present les vostres declaracions de solidaritat amb els obrers vaguistes i a favor de llurs reivindicacions, les vostres protestes contra les tortures policiaques. Aquestes accions honoren la intel·lectualitat de Catalunya i fan que en adreçar-nos a vosaltres estem segurs que la nostra veu serà escoltada.

*Els presos polítics catalans
del Penal de Burgos*

Setembre de 1963

EL DRET D'EMPRAR EL CATALA

« La manca de tutela dels drets de les minories ètniques, a més de les injustícies que provoca del punt de vista de l'ètica, té entre nosaltres una manifestació dolorosa en la qüestió de l'ensenyament del catecisme a les escoles en l'idioma maternal. No són singulars ni excepcionals els casos de mestres nacionals que han estat amenaçats amb que se'ls obriria expedient si ensenyaven el catecisme en català. El dret de rebre ensenyament religiós i de pregar en la pròpia llengua no és respectat, en concret, en molts col·legis religiosos i àdhuc en algún seminari ».

(Del document adreçat per uns cinc-cents sacerdots catalans als arquebisbes i bisbes de Tarragona, Barcelona, Girona, Lleida, La Seu d'Urgell, Solsona, Tortosa i Vic).

Una presa de posició de
les J.O.C. de Barcelona.

CARTA A TOTS ELS JOCISTES DE L'ARQUEBISBAT DE BARCELONA.

Amics :

Els dies 29 i 30 d'abril i 1 i 2 de maig d'enguany, la Brigada d'Investigació Social detingué, a Sabadell, **Joan Moles Benet**, president de la J.O.C. d'aquella ciutat, **Josep Solé Poblet**, secretari, **Pompili Avellaneda**, **Alvar Garcia**, **Casimir Lasheras**, **Juli Jurado**, militants preadults de la J.O.C. i tot un grup d'obriers.

El motiu de la detenció fou que havien estat repartides unes octavilles en les que tota la ciutat era convocada a una vaga d'autobusos el dia 2 de maig per donar suport a la reivindicació d'una sèrie de millores socials elementals.

Els jocistes esmentats consideraren que estaven d'acord amb les millores que eren demanades i es decidiren a repartir les octavilles personalment, com a ciutadans amb dret a manifestar la seva opinió.

La Brigada d'Investigació Social detingué el dia 30 alguns obrers a la ciutat, i els dies 1 i 2 detingué altres obrers, entre els quals hi havia els esmentats membres de la J.O.C. Un sacerdot, que tenia relació amb algun dels detinguts, fou també acusat de ser instigador de la vaga i, darrerament, ha estat requerit pel Jutge del Tribunal d'Ordre Públic.

Un grup d'advocats ha estat encarregat de la defensa dels acusats, cosa que ja està en marxa.

Punts de Meditació

Convé, amics jocistes, que una vegada més meditem sobre el paper que ens toca desenrotllar a Espanya a nosaltres els cristians, en el camp temporal. Joan XXIII diu a la « **Pacem in Terris** » : ...Per inspirar la vida civil amb rectes normes i cristians principis no n'hi ha prou amb que aquests fills nostres gaudeixin de la llum celestial de la fè i que es moguin a impulsos del desig de promoure el bé ; cal, a més, que entrin a les **institucions** de la vida civil i que puguin desenrotllar dintre d'elles llur acció eficaç ».

Nosaltres, els jocistes, tenim ben clar això. Hem de participar en la vida de les institucions civils per inspirar-les d'un veritable esperit de justícia. Però quan es dona el cas que la majoria de la classe obrera no està d'acord amb les institucions establertes i no hi ha camí lliure, clar i legal per fer sentir efectivament la seva veu i contribuir al perfeccionament de la societat, es produeixen aquests fets en que homes conscients i capacitats que tenen una vocació política, sindical o d'altra mena, no tenen altre mitjà per a seguir els dictats de llur consciència, conformes amb la doctrina de l'Església, que recórrer fatalment a la clandestinitat, amb tots els perills físics, morals i religiosos que això significa per a ells i per a llurs famílies. Això és molt greu i lamentable.

Aquesta situació crea moltes confusions i manté un clima d'inquietud i d'inseguretat, perquè en aquest cas les lleis i la doctrina de l'Església estan en discrepància oberta. Si la doctrina de l'Església ha de servir com a base i fonament de tota institució cal permetre el dret de vaga i la lliure associació, la llibertat per a elegir les persones que han de ser investides d'autoritat, com també de determinar les estructures dels poders públics. I si tot això no és respectat, sinó són respectats els drets que tenen tots els homes « ...a participar activament en l'administració pública i cooperar al foment de la prosperitat de tot el gènere humà i de la pròpia nació... » no es pot dir que els principis del cristianisme siguin respectats en la vida pública, i en tal cas hem de recordar la greu advertència feta pel Papa Joan XXIII quan diu que l'autoritat « ...no pot, per consegüent, ser emprada contra aquest mateix ordre moral, i si ho fos, deixaria en el mateix instant de ser tal autoritat... ».

Creiem profundament que el poble no pot ser governat amb la imposició de la força, com recorda també Joan XXIII. Creiem que cap grup no té dret a imposar, per mitjà de la força, un sistema de govern, que cap govern no té dret a emprar la força contra els homes que volen complir els principis d'ordre natural defensats per l'Església.

A vosaltres, jocistes de l'arquebisbat de Barcelona, us demanem que mediteu sobre els principis exposats i les vostres oracions per als nostres companys, joves obrers, que són privats de llibertat.

Barcelona, 14 de maig de 1964
COMISSIO DE L'ARQUEBISBAT.
J.O.C. Barcelona.

EL DESENVOLUPAMENT DEL MOVIMENT NACIONAL FACTOR DE UNITAT I D'EXTENSIO DE L'OPOSICIO ANTIFRANQUISTA

L'afebliment de la dictadura i el desenvolupament de l'oposició antifranquista troben un clar exponent en el creixement de la lluita pels drets nacionals del poble de Catalunya.

Assistim a un floreixement impetuós de la literatura en llengua catalana i d'altres manifestacions de la nostra cultura nacional, que s'obren pas i avancen malgrat la censura i les prohibicions oficials.

Cada dia són més nombroses les editorials que publiquen llibres en llengua catalana. El mercat del llibre català s'amplia continuament i s'estèn a nous gèneres literaris, en alguns dels quals no existia tradició. *Serra d'Or*, l'única revista legal publicada íntegrament en llengua catalana, que ara, és amenaçada per la repressió, té una difusió superior a l'assolida anteriorment per qualsevol altra revista catalana, i hi han moltes revistes bilingües que se serveixen d'aquesta fórmula per aportar la seva contribució a la defensa de la nostra llengua, en espera del dia que tindran dret a aparèixer escrites íntegrament en català.

Les representacions teatrals, seminaris, col·loquis i conferències en llengua catalana es multipliquen. Les agrupacions corals, sardanistes i de ballets movilitzen centenars de milers de catalans que, en la seva majoria, veuen en la pràctica del nostre folklore una forma de manifestar la seva adhesió a la lluita pels drets nacionals de Catalunya i per la democràcia.

L'anomenada *Nova Cançó Catalana* llençada només fa tres anys per un grup d'intel·lectuals catalans i adoptada avui per grans masses de catalans, ha rejuenit el moviment d'afirmació nacional i li ha donat una major projecció popular. Un mèrit particular en l'obtenció d'aquest resultat correspon a algunes cançons que, en introduir la protesta contra la injustícia, l'explotació i l'opressió, han marcat amb un segell social i polític, de clar caràcter progressista, la *Nova Cançó Catalana*.

Les múltiples activitats culturals catalanes que avui hom veu florèixer a Barcelona i d'altres ciutats de Catalunya, reben el suport de catalans de totes les classes socials i de totes les ideologies, des de la classe obrera a una part de la gran burgesia i des dels comunistes als democristians de dreta. Donen suport a aquestes activitats àdhuc grans oligarques, aristòcrates i homes de l'*Opus Dei* i de l'antiga *Lliga*, que aspiren a convertir el sentiment nacional en una força damunt de la qual recolzar per tal de substituir la caduca dictadura del general Franco per una altra forma de poder oligàrquic en la qual ells ocupin posicions més avantatjoses. Entitats com l'*Orfeó Català*, l'*Omnium Cultural* i d'altres estan dirigides per homes de l'oligarquia que alimenten aqueixes ambicions. Però pel sol

fet de sostenir una cultura que Franco discrimina i ha intentat d'anihilar, l'activitat d'aquestes organitzacions es contraposa a la política franquista i contribueix objectivament a la lluita per la democràcia.

En la pràctica, les activitats culturals catalanes es fusionen en un tot únic amb la lluita reivindicativa i antifranquista de la classe obrera i d'altres capes del poble, amb el combat per la democràcia d'estudiants i intel·lectuals, amb l'activitat clandestina dels grups i partits d'oposició. Aquest tot únic constitueix el *moviment nacional català* contemporani, que és al mateix temps cultural, social i polític, profundament antifranquista i autènticament democràtic.

Les declaracions de l'Abat de Montserrat, publicades pel periòdic francès *Le Monde* del 13 de novembre del 1963, poden ser considerades com una manifestació pública de les aspiracions essencials del *moviment nacional català* contemporani. Car encara que Dom Aureli Maria Escarré és un representant caracteritzat del sector democràtic de la burgesia i dels camperols catalans, les seves declaracions responen a sentiments i ambicions que són comuns a tot el poble de Catalunya i que també comparteixen els altres pobles d'Espanya.

En condemnar el règim franquista, en exigir les llibertats democràtiques, en reivindicar el dret de tots els espanyols a elegir els seus propis governants i el dret del poble de Catalunya a la seva llengua, a la seva història i a la seva cultura, Dom Aureli Maria Escarré defensa els objectius immediats principals de la classe obrera, objectius que formen part del programa que propugnen el P.S.U. de Catalunya i el Partit Comunista d'Espanya.

Els comunistes catalans vam saludar aleshores les declaracions de l'Abat de Montserrat en les quals vam veure i seguim veient una base de discussió per l'acord que proposem de concloure entre els diversos partits i grups de l'oposició antifranquista de Catalunya.

Els comunistes ens sentim solidaris de l'Abat de Montserrat front als atacs del govern, de les primeres autoritats civils i militars de Barcelona, dels incendiaris « jonsistas » del Casal de Montserrat, i dels altres de tota mena que pretenen reduir-lo al silenci.

Les declaracions de l'Abat i l'ascens del *moviment nacional català* reflecteixen, en part, els canvis que es produeixen en el món a conseqüència dels progressos del socialisme i, en el fonamental, són un resultat de la lluita de la nostra classe obrera al llarg de tot el període franquista, que ha anat escantellant les dents de la dictadura i ha facilitat la incorporació d'altres forces al camp de l'oposició. Es a dir: són un reflex de l'acció dirigent de la classe obrera mundial i del nostre

país en la lluita del poble pel progrés, per la democràcia i pel socialisme. Un resultat de l'esforç i del sacrifici dels comunistes.

El P.S.U. s'enorgulleix de ser, sota el franquisme, el pioner de la lluita per les llibertats i els drets nacionals del poble de Catalunya; d'haver editat i distribuït, en la terrible clandestinitat dels anys 39-40, els primers fulls escrits en la nostra llengua; d'haver encapçalat —arriscant la vida i la llibertat dels seus millors militants— el combat per la supervivència de la nostra cultura nacional; d'haver promogut i organitzat la lluita de la classe obrera, que ha facilitat l'apertura de nous fronts de combat contra el franquisme. El P.S.U. s'enorgulleix de ser el partit polític més autènticament nacional de Catalunya, tant per la seva condició de partit marxista-leninista de la classe obrera com per la seva actuació pràctica durant la guerra civil i a tot el llarg del període franquista.

Gràcies al combat abnegat dels treballadors, encapçalat pels comunistes, el règim franquista ha anat perdent suports i han sorgit partits, grups i personalitats que avui ocupen un lloc als rengles de l'oposició.

En organitzar-se altres partits i grups i anar prenent cos una oposició burgesa al franquisme, aquesta intenta de disputar a la classe obrera la direcció del moviment de masses. Però en la mesura que actua, aquesta oposició burgesa afebleix la dictadura i crea condicions més favorables per tal que la classe obrera prengui plena consciència de les seves forces, incrementi la seva acció específica i compleixi cabalment el seu paper dirigent de la lluita de tot el poble.

Aquestes condicions més favorables han de ser utilitzades a fons pels comunistes i d'altres obrers revolucionaris per tal d'estendre i d'enfortir les lluites parcials dels treballadors per les seves reivindicacions econòmiques i polítiques, per tal de desenvolupar el moviment d'oposició sindical, per avançar en la preparació de la Vaga General Política.

Al mateix temps, els comunistes i altres obrers revolucionaris hem d'assegurar que la classe obrera segueixi essent la força dirigent del *moviment nacional català* no sols pel pes de la seva lluita específica, sinó també per la seva decisió i participació directa en la defensa de les llibertats i dels drets nacionals del poble català.

Les llibertats nacionals són part integrant de les llibertats democràtiques, la consecució de les quals interessa fonamentalment al proletariat. En la lluita per les llibertats nacionals i democràtiques, la classe obrera ha d'aliar-se amb totes les classes i capes de la població que també desitgen assolir aquestes llibertats. La participació en les activitats d'afirmació catalana facilitarà a la classe obrera de Catalunya l'establiment de vincles d'unió amb les capes mitges de la ciutat i del camp, necessaris avui per posar fi a la dictadura i demà per portar a terme les transformacions corresponents a l'etapa democràtica de la revolució.

Els comunistes hem de propiciar l'organització de l'ensenyament de la llengua catalana entre els treballadors, estimular la creació en empreses, barriades i pobles de grups de teatre amateur que representin obres en català, facilitar la creació de grups sardanistes, corals, de ballets i de foment de la *nova cançó catalana*. Hem d'aconseguir que els treballadors ingressin i facin vida a les organitzacions de caràcter cultural, artístic, esportiu o recreatiu ja existents, que les creïn on no existeixin, i que les converteixin en instruments de lluita per les llibertats nacionals i democràtiques. Els treballadors han de participar en la protesta contra totes les formes d'opressió nacional, en la lluita per la llibertat completa per a l'ensenyament del català i en català des de l'escola primària a la Universitat, per la llibertat per editar diaris i revistes en català, i per emprar la pròpia llengua a la tribuna pública, a la ràdio i a la televisió, pel dret a cantar *Els Segadors* i les altres cançons catalanes prohibides pel franquisme, per la repatriació dels Jocs Florals i la cancel·lació de totes les trabes que la dictadura oposa al desenvolupament de la nostra cultura i de les nostres tradicions nacionals.

En la lluita per les llibertats i pels drets nacionals de Catalunya, els comunistes ens inspirem en la nostra concepció internacionalista, marxista-leninista de la qüestió nacional, que oposem a la concepció nacionalista burgesa i que procurem facin seva les àmplies masses populars.

Els comunistes considerem que els obrers catalans i els de la resta d'Espanya formen una sola i única classe. En la lluita pels seus drets i llibertats nacionals, el poble de Catalunya té en la classe obrera de tot Espanya el suport més ferm i segur. Rebutgem, doncs, tot intent de fraccionament nacional dels treballadors espanyols i de discriminació dels obrers vinguts a Catalunya d'altres terres d'Espanya, combatem igualment tot intent d'enfrontar el poble de Catalunya amb els pobles de la resta d'Espanya, agermanats per la història i per la seva comuna aspiració a la llibertat. Només en lluita unida amb els altres pobles d'Espanya, aconseguirà el poble de Catalunya conquistar la democràcia i el respecte per als seus drets nacionals.

Fidels als principis del maxisme-leninisme, els comunistes defensem el dret del poble de Catalunya a l'autodeterminació, inclòs el dret a separar-se i a constituir-se en Estat independent. Tan mateix, dret a separar-se no equival a obligació o propòsit de separar-se. Suposa el dret a decidir per si mateix del propi destí. I des d'ara, els comunistes catalans declarem que el dia que el poble de Catalunya pugui fer ús del dret a l'autodeterminació, el cridarem a pronunciar-se en favor d'una fórmula que garanteixi en-sembls l'autogovern i la unió amb els altres pobles hispànics.

De la Declaració del Comitè Executiu del Partit Socialista Unificat de Catalunya. Barcelona, març del 1964.